

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

KRISTINA ŽALNIERIŪNAITĖ
II kurso studentė

**JAV (NE)DALYVAVIMAS DAUGIAŠALIUOSE SUSITARIMUOSE DĖL
KLIMATO KAITOS: KIOTO PROTOKOLO IR PARYŽIAUS SUSITARIMO
ATVEJAI**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: prof. Dovilė Jakniūnaitė

Vilnius, 2019

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
ĮVADAS.....	6
1. TEORINĖS PRIELAIIDOS.....	15
1.1. NACIONALINĖS KLIMATO KAITOS POLITIKOS VARIKLIAI.....	16
1.1.1. INSTITUCINIS VALSTYBĖS VALDYSENOS REŽIMAS.....	16
1.1.2. VALSTYBĖS PRIKLAUSOMYBĖS NUO IŠKASTINIO KURO LYGMUO.....	17
1.1.3. SISTEMINIAI SKIRTUMAI TARP VALSTYBIŲ.....	18
1.1.4. VALSTYBĖS ĮSITRAUKIMAS Į EKONOMINIO GYVENIMO SFERĄ.....	19
1.2. PREZIDENTŲ RETORIKOS REIKŠMĖ.....	20
1.2.1. KONSTRUKTYVIZMAS APLINKOS APSAUGOS IR KLIMATO POLITIKOS TYRIMUOSE.....	21
1.2.2. KAS YRA DISKURSAS?	23
1.2.3. KOKYBINĖ DISKURSO ANALIZĖ.....	24
2. KIOTO PROTOKOLAS IR PARYŽIAUS SUSITARIMAS DĖL KLIMATO KAITOS.....	27
2.1. JAV REIKŠMĖ KOVOJE SU KLIMATO KAITA.....	28
3. JAV KLIMATO POLITIKOS VARIKLIAI.....	30
3.1. INSTITUCINIS JAV VALDYMO REŽIMAS.....	30
3.2. JAV PRIKLAUSOMYBĖS NUO IŠKASTINIO KURO LYGMUO.....	31
3.3. JAV APIBŪDINANTYS SISTEMINIAI FAKTORIAI.....	35
3.4. JAV VYRIAUSYBĖS ĮSITRAUKIMO Į EKONOMINĘ SFERĄ LYGMUO.....	37
4. JAV PREZIDENTŲ DISKURSO ANALIZĖ.....	38
4.1. DŽORDŽO W. BUŠO RETORIKOS APIE KIOTO PROTOKOLĄ ANALIZĖ.....	38
4.2. BARAKO OBAMOS RETORIKOS APIE PARYŽIAUS SUSITARIMĄ DĖL KLIMATO KAITOS ANALIZĖ.....	42
4.3. DONALDO TRUMPO RETORIKOS APIE PARYŽIAUS SUSITARIMĄ ANALIZĖ.....	46
4.4. JAV PREZIDENTŲ RETORIKOS PALYGINIMAS.....	49
IŠVADOS.....	52
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	54
PRIEDAS NR. 1.....	58
PRIEDAS NR. 2.....	63
PRIEDAS NR. 3.....	69
PRIEDAS NR. 4.....	73
PRIEDAS NR. 5.....	75

SANTRAUKA

Žalnierūnaitė K. JAV (ne)dalyvavimas daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos: Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo atvejai: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė prof. Dovilė Jakniūnaitė, 2019. – 82 p.

Reikšminiai žodžiai: klimato kaita, Kioto protokolas, Paryžiaus susitarimas, JAV klimato politikos diskursas, Džordžas W. Bušas, Barakas Obama, Donaldas Trumpas, JAV prezidentų retorika.

Šiame darbe analizuojamos priežastys lemiančios JAV klimato kaitos politiką ir (ne)dalyvavimą daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos. Darbo tikslas yra nustatyti, kaip skiriasi klimato kaitos politikos rėminimas JAV prezidentų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo - retorikoje, kalbant apie tarptautinius tarpvyriausybinius susitarimus dėl klimato kaitos ir tai, ar šis rėminimas atspindi objektyvias priežastis, formuojančias nacionalinę klimato politiką. Tyrimo problema yra kaip JAV prezidentai – Dž. W. Bušas, B. Obama ir D. Trumpas - siekdami legitimizuoti savo klimato kaitos politikos sprendimus apibrėžia ir įrėmina pasirinkimą (ne)dalyvauti Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo atvejuose. Tyrimu siekiama įrodyti, kad priežastys lemiančios pasirinkimą (ne)dalyvauti susitarimuose nekinta arba kinta nežymiai, todėl staigius politikos pokyčius – nedalyvavimą Kioto protokole, lyderystę Paryžiaus susitarime ir pasitraukimą iš Paryžiaus susitarimo – galima paaiškinti tik per prezidentų formuojamą diskursą. JAV klimato politikos varikliai yra laisvos rinkos ekonomika, prezidentinė valdymo sistema, didelė priklausomybė nuo iškastinio kuro, nuolat auganti populiacija. Šios objektyvios priežastys ryškiausiai pasireiškia prezidento D. Trumpo diskurse. Pagal teorinę priegą, minėti klimato politikos varikliai neleidžia JAV įvesti griežtų aplinkosauginių reguliavimų, o Paryžiaus susitarimo tikslų gali būti siekiama per investicijas į energetinį efektyvumą, švarią energetiką. B. Obamos diskurso analizė patvirtina, kad toks kelias JAV yra patogiausias. Tačiau tyrimo išvadose formuluojama idėja, kad keleto kelių priegą, leidžianti valstybėms pasiekti bendro tikslo nevienodomis priegomis, tampa didžiųjų tarptautinių santykių žaidėjų politinės manipuliacijos objektu. D. Trumpo sprendimas pasitraukti iš Paryžiaus susitarimo ir prezidento diskurse randama argumentacija tai patvirtina.

SUMMARY

Žalnieriūnaitė K. U.S. (non)Participation in Multilateral Agreements on Climate Change: Cases of Kyoto Protocol and the Paris Accord: International Relations and Diplomacy, Master Thesis/ VU Institute of International Relations and Political Sciences; thesis supervisor prof. Dovilė Jakniūnaitė, 2019. – 82 p.

Key words: Climate change, Kyoto Protocol, Paris Accord, U.S. climate policy discourse, George Bush, Barack Obama, Donald Trump, U.S. presidents rhetorics.

Master thesis analyses the objectives that influence U.S. climate policy and its decisions to participate in multilateral agreements on climate change. The objective is to determine the differences between climate change policy framing in rethoric of U.S. presidents: George Bush, Barack Obama and Donald Trump, when talking about international multilateral agreements. Also, to determine whether the framing reflects the factual objectives that influence national climate policy. The research problem is to find out how U.S. presidents – G. Bush, B. Obama and D. Trump – frame their own decision of (non)participation in cases of Kyoto Protocol and Paris Accord in order to legitimize political decisions. Master thesis seeks to prove that factual objectives that influence U.S. climate policy do not change or change slowly and gradually. Therefore, cardinaly different climate policy pivots – (non)participation in Kyoto Protocol, leadership in Paris Accord and withdrawal from Paris Accord can only be explained by discourse and framing. U.S. climate policy drivers are liberal market economy, presidential system, dependency on carbon energy and growing population. These factors mostly reflect in president D. Trump’s discourse. By theory, these climate policy drivers prevent U.S. from implementing strict environmental regulations. Therefore, the only way to reach Paris objectives is to invest in energy efficiency and clean energy. B. Obama’s discourse analysis shows that this path is the most convenient for the States. However, in the conclusions the idea is formulated that multi-track approach recommended by the theory, in reality becomes an object of political manipulation, especially with powerful countries like U.S. The decision made by president D. Trump to withdraw U. S. from Paris Accord is an example of that. President’s discourse analysis proves it.

IVADAS

Pratarmė: 2015 m. gruodžio 12 d. 195 pasaulio valstybės Paryžiuje pasiekė istorinį susitarimą, kuriuo pasiryžo kovoti su klimato kaita ir žengti tvarios ateities link. Paryžiaus susitarimas – pirmasis tokio masto žingsnis, kuriame pasiryžo dalyvauti bemaž visos pasaulio valstybės. Tačiau, 2017 m. birželio 1 d. JAV prezidentas Donaldas Trumpas nusprendė pasitraukti iš šio istorinio susitarimo, argumentuodamas jo nenauda JAV ekonomikai ir neigiamu poveikiu globaliam šalies konkurencingumui. Tokia D. Trumpo politika susilaukė itin daug kritikos. Kartu, pasipylė ir asmeninė kritika D. Trumpo asmenybei bei jo itin griežtai retorikai, vartojamai kalbant apie globalią klimato kaitą ar net jos neigimą.

Tačiau, toks JAV prezidento elgesys nėra unikalus atvejis valstijoms renkantis (ne)dalyvauti tarptautinėje aplinkos apsaugos politikoje. 2001 m. Bonoje (Vokietija) vykusioje konferencijoje, kurioje net 178 tautos tarėsi dėl Kioto protokolo procedūrų, JAV nedalyvavo, o paties Kioto protokolo, niekada taip ir neratifikavo. Neilgai trukus po inauguracijos prezidentas Dž. W. Bušas, taip pat, pasitraukė iš Kyoto susitarimo, o jo sprendimas savu laiku stipriai kritikuotas kaip naikinantis bet kokią galimybę šiam protokolui sumažinti bendrą šiltnamio efektą sudarančių dujų kiekį¹. Minima kritika yra analogiška Tarptautinių ir Europos reikalų instituto parengtoje ataskaitoje, kurioje 2018 m. D. Trumpo pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo buvo įvardytas kaip žalojantis pasaulinę klimato iniciatyvą ir stabdantis pagreitį, kurį generuoja šis susitarimas². Taigi, galima teigti, jog tarptautinių įsipareigojimų aplinkos apsaugos srityje vengė ne vien dabartinis Jungtinių valstijų prezidentas. Itin svarbu ir tai, jog pagrindiniai argumentai, kuriais Dž. W. Bušas argumentuoja sprendimą pasitraukti iš Kioto protokolo yra labai panašūs į D. Trumpo išsakytus argumentus, šiam nusprendus pasitraukti iš Paryžiaus klimato kaitos susitarimo³. Negana to, analitikai jau tuomet teigė, kad pagrindinis trukdis, neleidžiantis JAV įsipareigoti panašioms tarptautiniams susitarimams yra augantys opoziciniai santykiai tarp JAV ir Kinijos⁴. Galima drąsiai teigti, jog ir šiandieniniai apžvalgininkai bei tarptautinių santykių ekspertai JAV-Kinijos opoziciją (pirmiausia, ekonominę) priskirtų prie priežasčių, kodėl D. Trumpas vengia įsipareigoti mažinti CO₂ dujų emisijas, tokiu būdu, trumpalaikėje perspektyvoje baimindamasis sumenkinti JAV verslo konkurencinę galią.

¹ Cohen, Maurie J. Egelston, Anne, “The Bush administration and climate change: prospects for an effective policy response”, *Journal of Environmental Policy & Planning*, 5:4, 2003, 315-331.

² Tutton, Mark. “Trump Effect’ is hurting Paris Agreement, says report”. *CNN*, 2018 12 04. Prieiga internetu: <https://edition.cnn.com/2018/12/04/europe/trump-effect-paris-agreement/index.html> Žiūrėta: 2019 01 02

³ Cohen, Egelston, 315.

⁴ Ten pat.

Abu minimi JAV prezidentai yra Respublikonų partijos atstovai. Kita vertus, jų kadencijas skiria aštuoneri Baracko Obamos valdymo metai, todėl verta pasižiūrėti, koks požiūris į aplinkos apsaugos politiką ir klimato kaitos fenomeną vyravo būtent tuo metu. Christopher J. Bailey savo 2018 m. straipsnyje teigia, jog itin didelis skaičius B. Obamos rinkiminių pažadų, susijusių su klimato kaita ir aplinkos apsauga virto realiais politiniais sprendimais⁵, o pats B. Obama rodė globalią lyderystę ir iniciatyvą siekiant tvaresnės ateities JAV ir visam pasauliui. Apibendrinant, egzistuoja aiški skirtis tarp dviejų pagrindinių JAV partijų aplinkos apsaugos politikos linijų.

Magistro darbo aktualumas, naujumas: Šiandien daug rašoma apie išskirtinę ir precedento neturinčią D. Trumpo politiką, tačiau mažiau aptinkame tyrimų, rodančių, jog D. Trumpo politika įvairiose srityse, įskaitant ir aplinkos apsaugos klausimus, yra tam tikros jau egzistuojančios politinės linijos tęsia. Būsimas tyrimas gali prisidėti prie žinių plėtimo šioje srityje. Jungtinės Amerikos Valstijos yra demokratinė valstybė, todėl analizuojant politiniame lauke priimamus sprendimus negalima pamiršti visuomenės vaidmens. Vadovaujantis pratarinėje iškeltomis prielaidomis, galima teigti, kad respublikonų partijos JAV prezidentas Dž. W. Bušas turėjo įtarią politiką tarptautinių aplinkosauginių susitarimų atžvilgiu, demokratų partijos prezidentas B. Obama bandė demonstruoti tarptautinę lyderystę šioje srityje, o paskutinysis prezidentas - D. Trumpas vėl nusprendė stabdyti tarptautinių įsipareigojimų vykdymą. Tokie klimato kaitos ir aplinkos apsaugos politikos „amerikietiškieji kalneliai“ neįsivaizduojami be nors minimalaus visuomenės pritarimo. Kardinaliai keisti ne vienerius metus vyraujančią politikos kryptį galima tik pajautus pakankamą visuomenės pasitikėjimą. Kitu atveju, prezidento administracija susidurtų su kylančia legitimumo krize.

Pagrįsti kardinalų vienos ar kitos politikos srities posūkį prezidento administracija gali tam tikru būdu įremindama jai svarbius politikos klausimus, keisdama vartojamą politinį diskursą. Todėl, aktualu būtų iširti, kaip šis procesas yra atliekamas tiek per oficialius politikų pasisakymus, nusprendus pakeisti tam tikrą formuluotę ar, apskritai, išbraukti klimato kaitą iš tam tikrų dokumentų ir įstatymų. Įvairiuose moksliniuose tyrimuose pakankamai giliai iširtas politinės priklausomybės partijoms vaidmuo prezidentų aplinkos apsaugos politikoje. Tačiau mažiau mokslininkų analizuota tema yra tai, kaip šie politikai pristato visuomenei naują aplinkos apsaugos politikos darbotvarkę ir jos pokyčius. Dėl šios priežasties, yra itin aktualu tirti trijų paskutinių JAV prezidentų pasisakymus ir kalbas, iš kurių galima daugiau sužinoti apie vienam ar kitam lyderiui priimtina šių klausimų rėminimą. Šiame magistro darbe bus tiriama aplinkos apsaugos politikos dalis skirta kovai su globalia klimato kaita, nes šiandieninėje akademinėje literatūroje galima stebėti mokslininkų bendruomenės konsensusą dėl ypatingos šio

⁵ Bailey, Christopher J. “Assessing President Obama’s climate change record”. *Environmental Politics*, 2018.

klausimo svarbos, kovoje už Žemės planetos ateitį. Ypatingą vietą šioje kovoje užima tarptautiniai tarpvyriausybinių susitarimų dėl klimato kaitos ir CO₂ taršos mažinimo, todėl būsimame magistro darbe ir bus tiriama ta JAV prezidentų retorika, kuri tiesiogiai paaiškina JAV gyventojams, kodėl dalyvauti ar pasitraukti iš, pavyzdžiui, Kioto ar Paryžiaus susitarimo yra teisinga JAV aplinkos apsaugos politikos linkmė.

Taip pat, svarbu paminėti, jog kintančią JAV administracijų aplinkos apsaugos ir klimato kaitos politiką bei šį procesą legitimizuojančią retorikos kaitą galėjo paskatinti ir objektyvios priežastys, tokios kaip iškastinio kuro dalis bendrame suvartojamame energijos kiekyje šalyje. Dėl šios priežasties, dalis tyrimo bus nukreipta atsakyti į klausimą, ar reali situacija šalyje, galinti daryti įtaką klimato kaitos politikai pasikeitė ir, ar pasikeitė pakankamai žymiai, kad rezultatas būtų kardinaliai skirtinga politikos kryptis, kurią galima stebėti keičiantis JAV prezidentų administracijoms Baltuosiuose Rūmuose.

Tyrimo problema: kaip JAV prezidentai – Dž. W. Bušas, B. Obama ir D. Trumpas - siekdami legitimizuoti savo klimato kaitos politikos sprendimus apibrėžia ir įrėmina pasirinkimą (ne)dalyvauti Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo atvejuose.

Tyrimo tikslas: nustatyti, kaip skiriasi klimato kaitos politikos rėminimas JAV prezidentų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo - retorikoje, kalbant apie tarptautinius tarpvyriausybinius susitarimus dėl klimato kaitos ir tai, ar šis rėminimas atspindi objektyvias priežastis, formuojančias nacionalinę klimato politiką.

Ginamieji teiginiai: a) objektyvios priežastys, lemiančios nacionalinę aplinkos apsaugos politiką JAV, nepasikeitė arba pasikeitė nežymiai nuo 2001 m. iki 2017 m. (pasitraukimo iš Paryžiaus susitarimo); b) žymesnis pokytis gali būti stebimas tik prezidentų retorikoje ir vartojamame diskurse, legitimizuojančiame skirtingas klimato kaitos politikos kryptis. Teiginiai kyla iš prielaidos, jog sisteminės klimato politiką lemiančios priežastys kinta per lėtai, kad per tiriamąjį laikotarpį suformuotų du staigius, kardinaliai skirtingus politikos krypties posūkius. JAV klimato politikai didelę įtaką daro prezidentų asmenybės.

Tyrimo objektas: JAV prezidentų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo - retorika apie tarpvyriausybinius susitarimus dėl tarptautinės kovos su klimato kaita: Kioto Protokolą ir Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pristatyti teorines prielaidas, leisiančias tirti klimato kaitos klausimų rėminimą JAV prezidentų retorikoje bei priežastis, lemiančias nacionalinę aplinkos apsaugos politiką;

2. Ištirti, kaip pasikeitė objektyvios priežastys, darančios įtaką valstybės aplinkos apsaugos politikai;
3. Ištirti visų trijų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo – prezidentų kadencijų laikotarpiais formuotą diskursą dėl (ne)dalyvavimo Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo atvejuose;
4. Palyginti, kaip skyrėsi klimato kaitos, Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo klausimų rėminimas visų trijų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo – prezidentų kadencijų laikotarpiais;
5. Nustatyti, ar prezidentų retorikos pokyčiuose atsispindėjo objektyvios nacionalinę aplinkos apsaugos politiką lemiančios priežastys.

Literatūros apžvalga: JAV prezidentas B. Obama žinomas kaip politikas, siekęs demonstruoti tarptautinę lyderystę kovoje su klimato kaita, todėl jo pavardė šmėžuoja daugelyje mokslinių darbų šia tema. Kokių veiksmų imsis būsimasis JAV prezidentas, analizuota dar prieš jam tokiu tampa. Pavyzdžiui, 2008 m. Strateginių komentarų žurnalo (angl. *Strategic Comments*) redakcija analizavo tuometinio dar tik kandidato į prezidentus Baracko Obamos poziciją klimato kaitos atžvilgiu ir lygino ją su konkurento, respublikonų kandidato Johno McCaino pozicija. Komentare teigiama, kad ir senatoriaus J. McCaino rinkiminėje kampanijoje buvo girdėti retorikos, pasisakančios už tvirtus žingsnius kovoje su klimato kaita⁶. Christopher J. Bailey straipsnyje „Vertinant prezidento B. Obamos klimato kaitos rekordą“ identifikuojami specifiniai rinkimų kampanijos pažadai, o vėliau siekiama ištirti, kokie realūs politiniai sprendimai buvo priimti ir įgyvendinti. Išvadose autorius pabrėžia, jog B. Obamai pavyko įgyvendinti gerokai didesnę nei tikėtasi dalį rinkiminių pažadų šioje srityje⁷.

B. Obamos pirmtako Dž. W. Bušo aplinkosaugos politika mokslininkų mažai tyrinėta, nes nebuvo prioritetinga šio prezidento administracijoje. Vis dėlto, esama keletos mokslinių straipsnių, kuriuose plačiau kalbama apie sprendimus, priimtus šioje srityje. Vienas tokių pavyzdžių galėtų būti Maurie J. Cohen ir Anne Egelston straipsnis „Dž. W. Bušo administracija ir klimato kaita: perspektyva efektyviam politiniam atsakui“. Jame autorės pristato tris pagrindinius veiksnius, dėl kurių Dž. W. Bušas pasitraukė iš Kioto protokolo ir analizuodamos kiekvieną jų – bando ištirti, kokių sąlygų reiktų, kad tarptautinis susitarimas dėl klimato kaitos JAV būtų priimtinas, t. y., kokiam susitarime, anot prezidento, JAV būtų naudingiau pasilikti nei pasitraukti. Įdomu tai, jog autorių išvadose teigiama, kad tiek Kioto protokolas, tiek galimi panašūs tarptautiniai susitarimai ateityje reikš JAV nuolaidas Kinijai, o to Jungtinės Valstijos

⁶ Žurnalo redakcija, „Climate change and the US election“. *Strategic Comments*, 14:8, 2008, 1-2.

⁷ Bailey, 14.

negali sau leisti, siekdamas išlaikyti tarptautinį dominavimą⁸. Iš dalies, galima teigti, kad autorių prognozė ateičiai pasitvirtino, nes po liberalaus B. Obamos laikotarpio vėl grįžo protekcionistinė politika su D. Trumpu priešakyje. Tyrimo metu gali paaiškėti, jog B. Obamos kovos su klimato kaita politika nebuvo pagrįsta realiais faktoriais, kurie šią politiką formuoja, dėl to, galiausiai grįžta prie protekcionizmo. Akademinėje erdvėje, taip pat, buvo lygintas D. Trumpo sprendimas pasitraukti iš Paryžiaus susitarimo su Dž. W. Bušo sprendimu pasitraukti iš Kioto protokolo. Tyrimo autorių nuomone, D. Trumpo sprendimo pasekmės gali būti menkesnės nei Dž. W. Bušo sprendimo, skirtingai nei dažnai yra kalbama viešojoje erdvėje ir įvairiuose naujienų portaluose⁹. Tokios nuomonės autoriai laikosi, atsižvelgdami į susitarimo dizainą, formuluotes ir jau egzistuojantį tarptautinį kovos su klimato kaita pagreitį¹⁰, taip pat, ir naujų žaidėjų, tokių kaip Kinija atėjimą į tarptautinės politikos areną bei jos augančią ekonominę bei švelniąją galią¹¹.

Ypač daug mokslinių darbų parašyta apie patį Paryžiaus susitarimą, jo reikšmę tarptautinėje politikoje. Vienas tokių straipsnių yra Peter Christoff „Įpareigojanti žinutė: COP 21 ir Paryžiaus klimato susitarimas“. Jame svarstoma, kokia naudą atneš šis istorinis susitarimas. Nemažai ir tokių darbų, kurie koncentruojasi vien ties JAV vaidmeniu šiame susitarime. Luke Kemp 2016 m. straipsnis „Jungtinių Valstijų pritarimas Paryžiaus klimato susitarimui“, kuriame, be kita ko, teigiama, kad visai tikėtina, jog kitas JAV prezidentas pasitrauktų iš susitarimo¹² ir analizuojama, kokias pasekmes tai galėtų turėti tolesniam susitarimo gyvavimui. Panašu, kad ne visiems D. Trumpo sprendimas trauktis iš Paryžiaus susitarimo buvo netikėtas žingsnis, o dalis akademinės bendruomenės tokį prezidento žingsnį numatė iš anksto.

Johannes Urpelainen ir Thijs Van de Graaf 2018 m. straipsnyje „Jungtinių Valstijų nebendradarbiavimas ir Paryžiaus susitarimas“ teigia, kad JAV nedalyvavimas susitarime neturės itin reikšmingo poveikio klimato kaitai ir valstijų išmetamų CO₂ dujų kiekiui, o pagrindinis jų nebendradarbiavimo neigiamas padarinys – kitų valstybių nenoras įsipareigoti sekant įkandin JAV¹³. Tiesą pasakius, minėtas D. Trumpo efektas, kuriuo galimai seks ir kitos pasaulio valstybės susilaukė atskiro specialaus žurnalo „Klimato politika“ (angl. *Climate Policy*), kuriame JAV pasitraukimui iš

⁸ Cohen, Egelston, 327.

⁹ Milman, Oliver, “Paris deal: a year after Trump announced US exit, a coalition fights to fill the gap”, *The Guardian*, 2018 06 01 Prieiga internetu: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/may/31/paris-climate-deal-trump-exit-resistance>
Žiūrėta: 2019 02 30

¹⁰Pickering, Jonathan McGee, Jeffrey S., Stephens, Tim ir Karlsson-Vinkhuyzen, Sylvia I. „The impact of the US retreat from the Paris Agreement: Kyoto revisited?“. *Climate Policy*, 18:7, 2018, 818-827.

¹¹Ten pat.

¹²Kemp, Luke „US-proofing the Paris Climate Agreement“. *Climate Policy*, 17:1,2017, 86-101.

¹³Urpelainen, Johannes, Van de Graaf, Thijs „United States non-cooperation and the Paris agreement“. *Climate Policy*, 18:7, 2018, 839-85.

Paryžiaus klimato kaitos susitarimo tyrinėti skirti net keturi moksliniai straipsniai. Apibendrinant galima teigti, kad akademikai tiriantys JAV pasitraukimą iš tarptautinių susitarimų dėl klimato kaitos pasidalija į dvi stovyklas: dalis jų teigia, kad toks galingiausios pasaulio valstybės žingsnis neleidžia skaldo pasaulio valstybių vienybę ir neleidžia pasiekti realių pokyčių mažinant CO₂ emisijas išmetamas į atmosferą, kita vertus, antroji stovykla mano, jog valstijų vaidmuo šiame procese pervertinamas. Anot jų, tarptautinės organizacijos, tokios kaip Europos Sąjunga, ir naujai augančios ekonominės galybės, kaip Kinija, kuria aplinkos apsaugos politikos įdirbi, kuriam JAV nebėra tokios svarbios kaip anksčiau. Juo labiau, kai kurių tyrėjų nuomone, ekonominė konkurencija tarp korporacijų minėtose šalyse ir JAV, natūraliai sukurs aplinką, kurioje didysis verslas, po truputį, pereis prie tvarios gamybos.

Dar viena aptarimo verta mokslinių tyrimų grupė yra tie darbai, kuriuose analizuojamas klimato kaitos ir kitų aplinkosaugos klausimų rėminimas, todėl tiesiogiai siejasi su šiame magistro darbe atliekamu tyrimu. 2012 m. Adam Shehata ir David Nicolas Hopmann tyrė, kaip naujienos apie klimato kaitą pateikiamos JAV ir Švedijoje. Atlikę net 1785 straipsnių turinio analizę, autoriai straipsnyje „Rėminti klimato kaitą: globalinio atšilimo atspindėjimo Jungtinių Valstijų ir Švedijos spaudoje studija“ pasiekia išvadą, jog abiejose šalyse žiniasklaida nušviečia klimato kaitos klausimus labai panašiai, o tai, autorių nuomone, reiškia itin menką nacionalinio politinio elito įtaką problemų rėminimui spaudoje¹⁴. Nors tyrime akivaizdžiai skyrėsi politinio elito retorika klimato kaitos klausimais tarp Švedijos ir JAV, spaudoje šie skirtumai neatsispindėjo.

2014 m. buvo atliktas eksperimentas, kurio metu siekta atskleisti, kokias sąsajas iššaukia medijose girdimos frazės „globalinis atšilimas“ ir „klimato kaita“. Eksperimente dalyvavo asmenys, identifikuojantys save su respublikonų arba demokratų politinėmis ideologijomis. Autoriai išvadose teigia, kad liberalios politinės linijos atstovams abejos frazės sukėlė bemaž tas pačias sąsajas¹⁵. Tačiau, konservatyvios politinės linijos atstovams kilo skirtingos reakcijos: tik frazė „globalinis atšilimas“ sukėlė neigiamą reakciją, o sąvoka „klimato kaita“ buvo priimama labiau neutraliai¹⁶. Šis eksperimentinis tyrimas įrodo, jog tai, kaip medijose yra įvardijamas reiškiny, prisideda prie to, kaip žiūrovas ar skaitytojas suvokia siunčiamą žinutę. Į rėminimo diskurso tyrimų lauką autoriai įnešė savo indėlį, teigdami, kad gyventojų politinė afiliacija, taip pat, prisideda prie galutinės žinutės suvokimo. Panašią pagrindinę mintį turi ir Matthew C. Nisbet, kalbėdamas apie „dvi Amerikas“¹⁷. Jo nuomone, nepaisant

¹⁴ Shehata, Adam. Hopmann, David Nicolas „FRAMING CLIMATE CHANGE: A study of US and Swedish press coverage of global warming“. *Journalism Studies*, 13:2, 2012, 175-192.

¹⁵ Schuldt, Jonathon P. Roh, Sungjong, „Media Frames and Cognitive Accessibility: What Do “Global Warming” and “Climate Change” Evoke in Partisan Minds?“. *Environmental Communication*, 8:4, 2014, 529-548.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Nisbet, Matthew C. „Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement“. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51:2, 2009, 12-23.

panašaus diskurso klimato kaitos tema įvairiose medijų platformose, JAV vis dar vyrauja dvi viena kitai prieštaraujančios viešosios nuomonės¹⁸, dažniausiai pasireiškiančios ties konservatyvios-liberalios politinės afiliacijos riba.

Tyrimo teorinis pagrindimas: Erick Lachapelle ir Matthew Paterson 2013 m. straipsnyje „Nacionalinės klimato politikos varikliai“ pristato keturis plačius tipus priežasčių, kurios gali lemti nacionalinę klimato politiką valstybėje. Autoriai šiuo teorizavimu siekė nubrėžti gaires, kuriomis naudojantis būtų galima atlikti lyginamąją analizę, siekiant palyginti, kodėl valstybės (ne)imasi atitinkamų aplinkosauginių veiksmų kovoje su klimato kaita. Patys autoriai teigia, jog jų teorija prisideda prie suvokimo, kaip tam tikros institucinės sąlygos riboja sprendimų priėmėjus¹⁹. Negana to, autoriai teigia, jog jų teorija padės suvokti suvaržymus ir atsiveriančias galimybes tarptautiniams daugiašaliams susitarimams²⁰ dėl klimato kaitos. Tyrimui buvo pasirinkta ši teorinė prieiga, svarstant, ar pasikeitė realios politinės sąlygos ir objektyvios aplinkybės, tarp skirtingų prezidentų kadencijų ir kategoriškai skirtingos aplinkosauginės politikos, ar, vis dėlto, pasikeitė tik problemų įvardijimas, rėminimas. Naudojantis autorių sudaryta teorija, galima šiuos pokyčius nustatyti ir, atlikus diskurso analizę, priėti išvados, ar JAV prezidentų vartojama retorika atspindi realius klimato politiką formuojančius faktorius, ar, vis dėlto, neužtektinai.

Labiausiai tyrimui naudingas tyrimo metodas yra kritinė diskurso analizė. Šiame tyrime naudojama Teun A. Van Dijk teorinė prieiga, analizuojanti ideologijos įtaką diskursui. Ideologija šio mokslininko teorijoje suprantama plačiąja prasme - ne vien kaip politinė afiliacija ar tiksliai apibrėžiama partinė doktrina. Teun A. Van Dijk ideologiją apibūdina kaip idėjų sistemą, šių idėjų visumą²¹. Taip pat, remiamasi M. Foucault idėja, jog tiriant argumentus verčiau ne bandyti juose atrasti tiesą, bet ieškoti, kam „tiesios turėjimas“ priskiriamas, iš kieno galios pozicijos kyla ši *tiesa*²².

Tyrimo metodologija: pirmojoje tyrimo dalyje bus atliekama statistinė duomenų analizė, leisianti susipažinti su nacionalinę aplinkos apsaugos politiką formuojančiais veiksniais. Šie klimato politikos varikliai, apibrėžti Erick Lachapelle ir Matthew Paterson yra keturi²³:

1. Institucinis valstybės valdysenos režimas;
2. Valstybės priklausomybės nuo iškastinio kuro lygmuo;

¹⁸ Nisbet, 14.

¹⁹ Lachapelle, Erick, Paterson, Matthew „Drivers of national climate policy“. *Climate Policy*, 13:5, 2013, 547-571.

²⁰ Ten pat.

²¹ Van Dijk, Teun A. „Ideology and Discourse Analysis“. *Journal of Political Ideologies*, 11:2, 2006, 115-140.

²² Hajer, Maarten ir Versteeg, Wytse „A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives“. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7:3, 2005, 175-184.

²³ Lachapelle, Erick. Paterson, Matthew, p. 549.

3. Sisteminiai skirtumai tarp valstybių: BVP vienam gyventojui, šalies populiacijos dydis, ekonominis išsivystymas ir kt.
4. Valstybės įsitraukimas į ekonominio gyvenimo sferą²⁴.

Autoriai šią metodologiją sudarė skirtingoms valstybėms ir jų įsitraukimui į tarptautinę klimato politiką lyginti. Kadangi šiame magistro darbe analizuojama tik viena šalis – Jungtinės Amerikos Valstijos – galima daryti hipotezę, jog minimi faktoriai mažai keičiasi arba visiškai nepasikeičia. Klimato politikos faktorius, kuris labiausiai pasiduoda kaitai yra antrasis: šalies priklausomybės lygmuo nuo iškastinio kuro, kuris, kaip žinoma, yra daugiausiai atsakingas už teršiančių dujų išmetimą į atmosferą.

Suvokus, jog minėti faktoriai nėra paslankūs dideliems pokyčiams per trumpą laiką, pasimato prezidentų retorikos tyrimo prasmė. Trijų JAV prezidentų klimato politika kardinaliai skiriasi, todėl verta iširti, kaip prezidentai įremina pasirinkimą (ne)dalyvauti daugiašaliuose klimato kaitos susitarimuose.

Antrasis magistro darbe naudojamas metodas – diskurso analizė. Atliekamas prezidentų oficialių kalbų ir pasisakymų tyrimas, siekiant išsiaiškinti, kaip JAV prezidentai - Dž. W. Bušas, B. Obama ir D. Trumpas – savo retorikoje legitimuoja ir argumentuoja pasirinkimą (ne)dalyvauti tarptautiniuose tarvyriausybinuose susitarimuose dėl klimato kaitos. Prezidentų retorikoje ieškoma pasikartojančių frazių ir naratyvų, dažniausiai naudojamų argumentų.

Struktūrinis darbo pagrindimas: Pirmajame skyriuje bus pristatyti keturi Erick Lachapelle ir Matthew Paterson 2013 m. sudaryti klimato politikos varikliai. Pateikiama teorinė prieiga, pagal kurią atliekama vėlesnė JAV prezidentų retorikos diskurso analizė.

Antrajame skyriuje trumpai pristatomas istorinis kontekstas, kuriame pasirašytas tarptautinis daugiašalis susitarimas dėl taršos mažinimo – Kioto protokolas bei Paryžiaus tarptautinis susitarimas dėl klimato kaitos.

Trečiame magistro darbo skyriuje analizuojami keturi faktoriai lemiantys JAV klimato politiką pagal Erick Lachapelle ir Matthew Paterson ir jų pokyčiai skirtingų JAV prezidentų administracijų valdymo metu 2001 m. – 2017 m.

Paskutiniajame ketvirtame skyriuje atliekama JAV prezidentų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo – kalbų diskurso analizė, kuria siekiama išsiaiškinti, kaip kito besikeičiančią klimato politiką legitimuojantis diskursas ir naudojama argumentacija. Skyriaus pabaigoje, taip pat, įvardijama, kiek ši retorika realiai atspindi antrame skyriuje analizuotus klimato politiką lemiančius faktorius.

Pagrindinės vartojamos sąvokos:

²⁴ Ten pat.

Klimato kaita – reiškia klimato pokyčius, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai kyla dėl žmogaus veiklos, keičiančios žemės atmosferos sudėtį, ir kurie netelpa į natūralių klimato svyravimų, stebimų reguliariais laiko tarpais, ribas. (Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija, 1 straipsnis). Taigi, šiame tyrime vartojama sąvoka *klimato kaita* reiškia išskirtinai antropogeninius, t. y. žmogaus veiklos sukeltus klimato pokyčius.

1. Teorinės prielaidos

Prezidentas Dž. W. Bušas pasitraukė iš tarptautinio Kioto susitarimo, prezidentas B. Obama demonstravo proaktyvią lyderystę derantis dėl naujojo Paryžiaus susitarimo ir, po dokumento pasirašymo, visą likusį savo antrosios kadencijos laiką rėmė šį susitarimą bei kitų valstybių pasiryžimą jame dalyvauti, o prezidentas D. Trumpas pasitraukė iš šio istorinio susitarimo ir pasižymėjo itin agresyvia retorika jo atžvilgiu tiek prieš pasitraukiant, tiek ir valstijoms jau pasitraukus iš susitarimo. Taigi, JAV dalyvavimas daugiašalėje politikoje dėl klimato kaitos per 2001 m. – 2017 m. laikotarpį tarsi „pervažiavo amerikietiškaisiais kalneliais“. Tokių „amerikietiškujų kalnelių“ klimato kaitos politikoje priežastimi galėjo būti objektyvios priežastys, formuojančios valstybės politiką šioje srityje arba asmeninės, partinės, ideologinės JAV prezidentų preferencijos.

Šiame skyriuje, visų pirma, bus pristatyta Erick Lachapelle ir Matthew Paterson teorinė prieiga, kurios sudarytojų tikslas buvo sukurti tam tikrą metodą, pagal kurį tyrėjai galėtų palyginti skirtingų pasaulio valstybių įsitraukimą į daugiašalę aplinkos apsaugos politiką²⁵. Nors šiame tyrime yra analizuojama tik viena valstybė, tačiau, kaip minėta, per pastaruosius 17 m. ji patyrė kardinaliai skirtingus politinius sprendimus šioje srityje, tikrus „amerikietiškuosius klimato kaitos kalnelius“, todėl verta išanalizuoti, ar šių pokyčių priežastis yra objektyviai laikui bėgant kintančios aplinkybės. Erick Lachapelle ir Matthew Paterson metodologija leidžia nustatyti šias kintančias aplinkybes ir minėtas objektyvias nacionalinę klimato politiką formuojančias priežastis.

Pabaigai, pristatoma svarbiausia magistro darbo teorinė prieiga – kritinė diskurso analizė. Nepaisant to, ar objektyvios nacionalinę klimato kaitos politiką formuojančios priežastys kinta, šis pokytis akivaizdžiai atsispindi JAV prezidentų retorikoje. Šiame skyriuje pristatomos teorinės gairės, leisiančios šį pokytį retorikoje ištirti bei palyginti.

²⁵ Lachapelle, Erick. Paterson, Matthew. p. 548

1.1. Nacionalinės klimato kaitos politikos varikliai

2013 m. Klimato politikos (angl. *Climate Policy*) žurnale Erick Lachapelle ir Matthew Paterson publikavo straipsnį „Nacionalinės klimato politikos varikliai“. Jame autoriai sudarė metodologiją skirtingų valstybių įsitraukimo į daugiašalę klimato politiką lyginimui. Sudarydami naują teorinę prieigą, autoriai atsispiria nuo tokių tyrėjų kaip Bättig, Bernauer ir Böhmelt²⁶. Anot autorių, iki tol nebuvo analizuojamos suminiai instituciniai faktoriai, lemiantys nacionalinę klimato politiką. Tokie tyrėjai kaip H. Compston ir I. Bailey²⁷; K. Harrison ir L. Sundstrom²⁸ atlikdavo klimato kaitos politikos analizes lygindami tik duomenis apie tai, kas daroma, ar yra padaryta²⁹: emisijas, valstybių išmetamas į atmosferą; jų vyriausybės numatomus tikslus ir uždavinius; politinius sprendimus priimtus šioje srityje. Tačiau, iki šiol (2013 m.) nebuvo tiriamos priežastys, kodėl šie politiniai sprendimai yra priimami arba nepriimami, kokios priežastys lemia skirtingą valstybių įsitraukimą į klimato kaitos politiką. Minėtieji autoriai - Bättig, Bernauer ir Böhmelt - pradėjo ieškoti bendrųjų vardiklių tarp valstybių, kurios aktyviai įsitraukia į klimato kaitos politiką ir tų, kurios atsilieka. Šie mokslininkai tyrinėjo valstybių politinio režimo, tiksliau, demokratijos įtaką³⁰ šalies klimato politikai. Tačiau pirmieji sistemingą³¹, daug faktorių apimančią metodologiją sukūrė E. Lachapelle ir M. Paterson, kurių teorinė prieiga ir yra naudojama šiame magistro darbe.

1.1.1. Institucinis valstybės valdysenos režimas

Pirmasis iš E. Lachapelle ir M. Paterson pristatomų nacionalinės klimato politikos variklių yra institucinis valstybės valdysenos režimas. Plačiausia prasme, autoriai siekia atskirti demokratines ir autoritarines valstybes. Tačiau išvadose nėra teigiama, kad valdysenos institucijos siejamos su demokratinėmis ar autoritarinėmis šalimis iš anksto nulemia jos klimato politikos kryptį. Veikiau, kiekviena šalis yra atskiras atvejis, reikalaujantis nuodugnaus tyrimo be išankstinio nusistatymo. Vis dėlto, autoriai išskiria prezidentinį valstybės valdymo režimą, kuris, anot jų, yra labiausiai nepalankus

²⁶ Bättig, M. B. ir Bernauer, T. „National institutions and global public goods: Are democracies more cooperative in climate change policy?“. *International Organization*, 2009, 63: 281–308.

²⁷ Compston, H. ir Bailey, I. *Turning down the heat: The politics of climate policy in affluent democracies*, London: Palgrave Macmillan, 2008.

²⁸ Harrison, K. ir Sundstrom, L. M. *Global commons, domestic decisions: The comparative politics of climate change*. L. M. Boston, MA: MIT Press, 2010.

²⁹ Lachapelle Erick ir Paterson Matthew, p. 548.

³⁰ Bernauer, T. ir Böhmelt, T. „National climate policies in international comparison: The climate change cooperation index“. *Environmental Science & Policy*, 2013, 25: 196–206.

³¹ Lachapelle Erick ir Paterson Matthew, p. 548.

tvarios klimato politikos kūrimui. Kaip tik tokia valdymo sistema ir egzistuoja šiame magistro darbe tiriamose Jungtinėse Amerikos valstijose. JAV Konstitucijos 2-ajame straipsnyje numatyta, kad prezidentas yra valstybės vadovas, vyriausybės galva ir ginkluotųjų pajėgų vadas³².

Priežastis, dėl kurios prezidentinės respublikos yra mažiau palankios vystyti ilgalaikiai klimato kaitos politikai yra ši: prezidentas turi veto teisę³³. Atlikus kiekybinę duomenų analizę paaiškėjo, jog prezidentinės ir pusiau prezidentinės sistemos turėjo vidutiniškai mažesnius mokesčius anglies emisijoms ir mažiau reguliacinių mechanizmų šioje srityje nei parlamentinės demokratijos³⁴. Straipsnyje teigiama, jog šalyse, kuriose politinė galia išskirstyta tarp institucijų, šiuo atveju, prezidento ir kongreso, sudėtingiau įvesti griežtesnius aplinkosauginius reikalavimus³⁵. Kita vertus, parlamentinėse demokratijose, kuriose politinių sprendimų priėmimo galia yra koncentruota parlamento rankose, tokius reikalavimus įvesti yra lengviau ir procesas gali vykti greičiau. Vis dėlto, reikia pažymėti, jog ši skirtis tarp prezidentinių ir parlamentinių demokratijų nėra tokia ryški, kaip tarp demokratiškos ir autoritarinių valstybių, kuriose prezidentas (Kinija³⁶) yra apsaugotas nuo galimos visuomenės mobilizacijos ir opozicijos. Paradoksalu tai, kad nedemokratiškos valstybių lyderiams, implimentuoti griežtus aplinkosauginius reikalavimus panorėjus, taip pat, būtų lengviau, nes jie yra apsaugoti nuo neigiamo atsako iš oponentų. Būtent dėl šios priežasties, prezidentinėms ir pusiau prezidentinėms valdymo sistemoms sudėtingiau išlaviruoti priimant naujus aplinkosauginius reikalavimus tiek labiau nei parlamentinėms demokratijoms, tiek ir labiau nei nedemokratinėms valstybėms.

1.1.2. Valstybės priklausomybės nuo iškastinio kuro lygmuo

Antroji priežastis, lemianti nacionalinę klimato kaitos politiką yra valstybės priklausomybės nuo iškastinio kuro lygmuo. Anot autorių, valstybės, kurios yra priklausomos nuo iškastinio kuro, nebūtinai atsisakys žengti tvarios klimato politikos keliu, bet, tikėtina, šio tikslo sieks kitais metodais. Pavyzdžiui, neimplimentuodamos didelių mokesčių taršioms energijos šaltiniams, jos, visgi, gali būti pasiryžusios investuoti į naujų technologijų vystymą³⁷, žaliosios ekonomikos kūrimą. Tokia paskata atsiranda ne tiek iš poreikio kovoti su neišvengiama klimato kaita, bet veikiau iš poreikio diversifikuoti energijos suvartojimą šalyje arba diversifikuoti energijos išteklių eksportą. Akivaizdu, jog šalių biudžetai, kurių didžiąją dalį sudaro mokesčiai surinkti iš parduodamų energijos išteklių, nėra stabilūs. Pajamos priklauso

³² JAV Konstitucija, 2 str. Prieiga internetu: <https://constitutionus.com/> Žiūrėta: 2019 03 15

³³ Lachapelle, E. ir Paterson M., p. 549

³⁴ Ibid. p. 564

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Lachapelle, E. Ir Paterson M., p. 549

nuo tuometinės naftos kainos ir tai vyriausybėms sukuria nesaugumo jausmą. G. Unruh šį procesą pavadino „anglies užrakinimu“ (angl. *carbon lock-in*)³⁸. Tokiose valstybėse energijos išteklius išgaunančios ar gaminančios įmonės lobizmu, kitais politiniais ir teisiniais būdais stabdo naujai siūlomus aplinkosauginius reguliavimus, todėl investicijos į naujas energetikos technologijas tokiose valstybėse gali būti vienintelis kelias diversifikacijai ir galimybė ištrūkti iš „anglies užrakto“.

Iš kitos pusės, E. Lachapelle ir M. Paterson netyrė valstybių investicijų į naujas energetikos technologijas, pasirinkdami ištirti tik aplinkosauginius reguliavimus skirtingose šalyse, todėl jų išvadose galima stebėti, kuo labiau valstybė yra priklausoma nuo iškastinio kuro, tuo mažiau ji reglamentuoja aplinkosauginius aspektus. Pabaigai, taip pat, reikia paminėti, jog šalis gali būti priklausoma nuo iškastinio kuro tiek tuo atveju, jei ji yra valstybė-eksportuotoja, tiek ir tuo atveju, jei ji yra valstybė-importuotoja. Dėl šios priežasties, autoriai rekomenduoja tirti ne tik, kokią dalį energijos išteklių šalis importuoja iš svetur, bet ir, kiek teršiančių energijos išteklių ji išgauna savo teritorijoje. Pažymima, jog Kanadai tapus viena didžiųjų energijos išteklių eksportuotojų, išmetamųjų dujų kiekiai šalyje staiga padidėjo³⁹. Vis dėlto, manoma, jog valstybės-eksportuotojos turi mažiausią polinkį vykdyti klimato kaitos politiką, lyginant su kitomis šalimis.

1.1.3. Sisteminiai skirtumai tarp valstybių

Aptartas valstybės priklausomybės nuo iškastinio kuro lygmuo, taip pat, tiesiogiai koreliuoja su šalies ekonominiu augimu⁴⁰. Besivystančios šalys elektrifikuojasi, t. y., vis didesniai procentui savo gyventojų suteikia elektros prieigą, auganti ekonomika ir nuolat kai kuriose šalyse augantis gyventojų skaičius reikalauja pigių energijos išteklių, todėl, anot autorių, sparčiausiai besivystančios šalys patenka į minėtą „anglies užraktą“⁴¹. Tai reiškia, jog daug mažiau atmosferą teršiančių dujų emisijų išmesdavusios valstybės, besivystydamos jų išmeta vis daugiau, net ir implimentuodamos aplinkosauginius reikalavimus bei keldamos energetinį efektyvumą. Toks išmetamųjų dujų kiekio didėjimas, vis dėlto, nėra amžinas, nes valstybės pasiekusios minimalų visų šalies gyventojų pragyvenimo lygį, sukūrusios švietimo ir sveikatos sistemas bei reikiamą infrastruktūrą, neužilgo pasieks piką, t.y., jų CO₂ emisijos pradės mažėti. Tuomet šalys galės pereiti prie tvaresnės ekonomikos ir tvaresnių energijos šaltinių šiai ekonomikai palaikyti. Autoriai rekomenduoja tirti objektyvius valstybę apibrėžiančius faktorius, tokius kaip populiacijos dydis, teritorija, BVP vienam gyventojui ir kt. Teigiama, jog sparčiausiai augančiose ekonomikose šiandien, sparčiausiai didėja ir išmetamųjų dujų

³⁸ Unruh, G. *Understanding carbon lock-in*. Energy Policy, 2000, 28: 817–830 p.

³⁹ Lachapelle, E. Ir Paterson M., p. 565

⁴⁰ Lachapelle, E. Ir Paterson M., p. 549

⁴¹ Lachapelle, E. Ir Paterson M., p. 549

kiekis. Įdomu tai, kad teršiančios emisijos JTO institucijų vis dar yra skaičiuojamos šalims, o ne vienam gyventojui. Valstybės su didžiausiomis populiacijomis, tokios kaip Kinija ar Indija, reikalauja, jog emisijos būtų skaičiuojamos vienam žmogui, nes akivaizdu, jog sudėtinga lyginti šalis, turinčias arti milijardo ar net daugiau gyventojų, su tomis, kurių populiacija skaičiuojama milijonais. Šiame tyrime, vis dėlto, naudojama įprasta CO₂ vienai valstybei skaičiavimo sistema. Visų pirma, todėl, kad yra tiriama tik viena valstybė – JAV. Kita vertus, ir dėl to, jog tai, vis dar, yra globaliai pripažįstama JTO skaičiavimų sistema.

1.1.4. Valstybės įsitraukimas į ekonominio gyvenimo sferą

E. Lachapelle ir M. Paterson metodologija, visų pirmiausia, yra skirta lyginti skirtingoms valstybėms ir tirti jų įsitraukimui į tarptautinę aplinkosaugos politiką. Dėl šios priežasties, analogiškai valdymo režimų skirčiai tarp demokratiškų ir nedemokratiškų valstybių, autoriai siūlo skirti tarp planinės ekonomikos ir liberalios rinkos ekonomikos sistemų. Anot pateikiamos analogijos, skirtingai nei būtų galima tikėtis, konstruktyvi klimato kaitos politika yra labiau tikėtina planinės ekonomikos šalyse⁴². Vis dėlto, šis skirtumas nėra itin ryškus ar aiškus, nes pasaulyje yra nedaug planinės ekonomikos valstybių, o politiniai sprendimai klimato kaitos klausimais yra pakankamai naujas reiškinys politinėje darbotvarkėje.

Didesnis valstybės įsitraukimas į ekonominio gyvenimo sferą, reiškia ir didesnę reguliavimą aplinkosaugos srityje. Autoriai, taip pat, išskiria sistemą, kuri yra palankiausia griežtam aplinkosauginiam reguliavimui – koordinuotos rinkos ekonomikos. Tokiomis sistemomis laikomos Skandinavijos šalys, Vokietija, Nyderlandai, Šveicarija, Japonija, Austrija. Valstybės funkcija tokiose ekonomikose, dažnu atveju, yra sudaryti institucinę sąrangą ir galimybes veikti tokiems verslo subjektams kaip darbdavių organizacijos ar profesinės sąjungos. Nepalankiausia sistema griežtam aplinkosauginiam reguliavimui, šiuo atveju, yra liberalios rinkos ekonomikos⁴³. Tokiomis ekonomikos laikomos anglosaksiškos valstybės: JAV, Kanada, Australija, Jungtinė Karalystė. Valstybės vaidmuo šioje ekonominėje sistemoje yra tik užtikrinti laisvą ir teisingą (angl. *free and fair*) rinką ir kiek galima mažiau kištis į laisvą jos veikimą.

Aptarus keturis nacionalinės klimato politikos variklius paaiškėjo, jog mažiausiai tikėtina, kad griežti aplinkosauginiai reikalavimai bus implimentuoti valstybėse, kurios gali būti apibrėžiamos per šias sistemas: prezidentinė arba pusiau prezidentinė valdymo sistema (galimybė prezidentui naudotis *veto* teise); valstybės - energijos išteklių eksportuotojos (ypač naftos ir jos produktų); liberalios rinkos

⁴² Ibid. p.550

⁴³ Ibid. p.566

ekonomikos, kuriose vyriausybė atlieka kuo mažesnę vaidmenį ir nesikiša į rinkos procesus. Antrajame skyriuje bus iširta, kokią vietą šioje metodologijoje užima Jungtinės Amerikos valstijos.

1.2. Prezidentų retorikos reikšmė

Ankstesniuose poskyriuose aptartos objektyvios priežastys, lemiančios valstybės nacionalinę klimato politiką. Tačiau aptarti kintamieji, tokie kaip valstybės valdymo sistema, intitucinė sąranga ar ekonomikos pobūdis yra labai lėtai besikeičiantys faktoriai. Kaip minėta, skyriaus pradžioje, JAV nuo 2001 m. iki 2017 m. pasirinkimą dalyvauti tarptautiniuose susitarimuose dėl klimato kaitos pakeitė nekart. Vice prezidentas Al Gore pasirašė Kioto protokolą, iš kurio vėliau pasitraukė prezidentas Dž. W. Bušas; prezidentas B. Obama pasirašė Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos, iš kurio vėliau pasitraukė prezidentas D. Trumpas. Antrajame skyriuje bus išsiaiškinta, ar objektyvūs tokius pokyčius galėję lemti faktoriai pasikeitė, tačiau abiem atvejais, nepaisant to, ar įvade iškelta hipotezė dėl nepakankamai žymaus pokyčio pasitvirtins, yra verta tirti prezidentų retoriką jų dalyvavimo šiuose tarptautiniuose susitarimuose atžvilgiu. Visų pirma, todėl, kad JAV yra demokratinė valstybė ir bet kokie politiniai sprendimai turi atliepti visuomenės nusiteikimą.

M. Leann Brown 2016 m. straipsnyje teigia, jog aplinkos politika yra tokia sritis, kurioje visuomenės suteikia vyriausybėms teisę laisvai veikti pasyviai sutikdamos (angl. *permissive acceptance*)⁴⁴, nes tai yra specifinių ekspertinių žinių reikalaujanti sritis. Tačiau, visuomenės pasitikėjimas vyriausybe laisvai veikti šioje srityje yra pagrįstas politikos efektyvumu (angl. *policy effectiveness*)⁴⁵, o valstybėje gali greitai kilti legitimumo krizė, nes visuomenė suteikia mandatą veikti tik tol, kol ta veikla atrodo efektyvi. Taigi, politinių lyderių retorika aplinkosaugos klausimais, šiuo atveju, dėl pasiryžimo dalyvauti arba nedalyvauti daugiašaliame susitarime dėl klimato kaitos, kaip tik ir yra tai, kas leidžia užtikrinti, jog šalyje nekils legitimumo krizė: įrodyti piliečiams, kodėl vienas ar kitas sprendimas yra teisingas, kodėl jie ir toliau turėtų pasitikėti prezidento administracijos vykdoma politika šioje srityje. Dėl šios priežasties, magistro darbe bus tiriamos trejos kalbos pasakytos trijų prezidentų – B. Obamos, Dž. W. Bušo ir D. Trumpo – idant sužinoti, kaip jie apibūdina ir įrėmina pasirinkimą dalyvauti arba nedalyvauti Kioto protokole arba Paryžiaus susitarime dėl klimato kaitos.

⁴⁴ Brown, Lean. M. *The evolving and interacting bases of EU environmental policy legitimacy*, Global Discourse, 2016, 6:3, 396-419 p.

⁴⁵ Ibid.

1.2.1. Konstruktyvizmas aplinkos apsaugos ir klimato politikos tyrimuose

Konstruktyvistinės analizės yra dažnas reiškinys aplinkos apsaugos politikos ir klimato kaitos politikos tyrimuose. Konstruktyvizmas yra itin patogi teorija dėl to, kad ji kalba diskurso formuojamąją galią pasaulyje. Dauguma sąvokų ir reiškinių, siejamų su klimato siaurąja ir aplinkosaugos politika plačiąja prasme, yra nauji ir jų suvokimas tokios politikos formuotojams bei jos veikiams asmenims dar tik formuojasi. Pavyzdžiui, toks reiškinys kaip *tvarus vystymasis* yra sąvoka, dėl kurios reikšmės kasdienėse diskusijose ir politiniuose procesuose rungtis vienaip ar kitaip suvokiančios šį reiškinį⁴⁶ bei siekiančios savąjį suvokimą paversti bendru visiems susijusiems su aplinkosaugine politika. Politinių diskusijų arenoje rungtis skirtingos reliatyviai naujų reiškinių politinėje darbotvarkėje sampratos ir interpretacijos. Tyrėjai, kuriems nepakanka kiekybinių duomenų analizės ir atsakymų į tokio tipo klausimus kaip, pavyzdžiui, laikui bėgant keičiasi valstybių į atmosferą išmetamų CO₂ dujų kiekis, renkasi atlikti diskurso analizės. Ieškodami atsakymų į klausimus *kaip* formuojama klimato kaitos politika ir kaip ji legitimizuojama, pagrindžiama visuomenės akyse (demokratinėse valstybėse), *kaip* paaiškinti, *kodėl* vienos šioje srityje vartojamos sąvokos prigija, o kitos – ne.

Šio tipo tyrimų pavyzdžių yra ne vienas. G. Myerson ir Y. Rydin kalba apie tai, kad net mokslu ir faktais pagrįsti argumentai į diskusiją atneša tam tikrą „atmosferą“⁴⁷, kuri, savo ruožtu, sukuria prielaidas įstatymams, institucijoms bei organizacijoms rasti ir veikti. Institucionalizavusis, tarsi, tampa kontekstu ir velėsnėms diskusijoms aplinkosaugos tema. Savo knygoje jie plačiai analizuoja metaforas išskylančias kalbant apie aplinką ir specifines aplinkos politikos sritis: resursų trūkumą, populiacijos augimą, bioįvairovę ir kt. Metaforų vartojimas neaplenkia teksto net ir tuo metu, kai didžioji dalis argumentacijos yra racionalini, faktinė, pagrįsta mokslu, o ne emocijomis. Retorika yra kūrybinis procesas. Jo metu kuriama ne tik diskusija apie vieną ar kitą klausimą bei prieiga prie šių klausimų. Kartu, kuriamas ir suvokimas apie kontekstą, kuriame veikia šie klausimai.

J. M. Killingsworth ir J. S. Palmer XX a. 10 deš. suformulavo naują terminą *ekokalba* (angl. *ecospeak*)⁴⁸. Jis turėjo apibūdinti aplinkosaugininkų ir jiems prijaučiančios visuomenės dalies vartojamą kalbą, dažniausiai pasitaikančias metaforas, sąvokas, palyginimus, kurie vartojami kalbant apie aplinkos išsaugojimą ateities kartoms. *Ekokalba* yra ekologinių kampanijų kalba⁴⁹. Konstruktyvizmo teorijos pasitelkimas aplinkosauginėms kampanijoms tirti XX a. 10 deš., kai ši tyrimų sritis dar tebuvo nišinė ir

⁴⁶ Hajer, Maarten ir Versteeg, Wytse A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives, *Journal of Environmental Policy & Planning*, 2005, 7:3, 175-184. p. 176

⁴⁷ Myerson, G. ir Rydin, Y. "The language of the environment. A new rhetoric", London: UCL Press, 1996.

⁴⁸ Killingsworth, J. M. ir Palmer, J. S. "Ecospeak; rhetorics and environmental politics in America", Carbondale: Southern Illinois University Press, 1992.

⁴⁹ Ibid.

plačiai nepaplitusi, knygos autorius atvedė prie įdomių išvadų, *vertų* platesnio aptarimo. Autoriai išvadose teigia, kad *ekokalba* veda į konfliktų išaldymą⁵⁰, nesusikalbėjimą tarp skirtingų aplinkosaugos politika besirūpinančių grupių, trukdo racionaliai diskusijai ir verčia aplinkosaugininkus likti atstumtaisais⁵¹, politikos paraštėse. Kita vertus, vėlesnis konstruktyvizmo pasitelkimas šios srities tyrimuose ir naujesnės diskurso analizės nepiešia realybės tokiomis tamsiomis spalvomis. G. Myerson ir Y. Rydin savo knygoje suformuluoja naują sąvoką *aplinkotinklis* (angl. *environet*)⁵², kuris apibūdina aplinkosauginėmis kampanijomis užsiimančių grupių tinklą. Nors ir neneigia, kad skirtingos grupės pasitelkia poliarizuojantį diskursą ir sunkiai suderinamus argumentus, šiame procese autoriai išvelgia ir teigiamų sąvybių. Dar pozityvesnės išvados gali būti randamos R. Harré tyrimuose. Šis autorius, taip pat, nukalė sąvoką specifinei aplinkosaugininkų kalbai apibūdinti – *žalioji kalba* (angl. *greenspeak*)⁵³. *Žalioji kalba* susideda iš daugelio labai skirtingų pozicijų ir požiūrių, todėl, anot autoriaus, sudėtinga išvelgti vieną, aiškią žinutę⁵⁴. Vis dėlto, daugiabalsėje, nuolat kintančioje aplinkosauginio diskurso realybėje gali būti išvelgiama viena pagrindinė, dažnai pasikartojanti doktrina. Jos esmė – gyvybė yra aukščiausia vertybė, o žmogaus gyvenimas turėtų ne kenkti, bet *teisingsai* įsilieti į bendrą gamtos⁵⁵ ir planetos gyvenimą.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad konstruktyvizmo atėjimas į aplinkos politikos tyrimų lauką XX a. 10 deš., pirmiausia, atnešė suvokimą, kad diskursas šioje srityje yra specifiškas ir smarkiai skiriasi nuo vartojamo kituose tyrimų laukuose. Dėl šios priežasties, diskurso analizės pradininkai tyrimuose analizuojamą kalbą siekė apibrėžti kaip išskirtinę, turinčią kitiems diskursams nebūdingų savybių, kudami sąvokas jiems apibūdinti. Šiandien konstruktyvizmas plačiąja prasme ir diskurso analizės siaurąja prame yra itin paplitęs reiškinyis aplinkos apsaugos politikos ir klimato politikos tyrimuose. Neoliberalus ekonominis mąstymas susilieja su ekomodernistiniu mąstymu⁵⁶, dėl to šiam magistro darbui pasirinktas diskurso analizės metodas yra tinkamiausias JAV (ne)dalyvavimo daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos atvejams tirti.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Myerson, G. and Rydin, Y. 1996. The language of the environment. A new rhetoric, London: UCL Press. P. 30

⁵³ Harré, R., Brockmeier, J. and Mühlhäusler, P. 1999. Greenspeak. A study of environmental discourse, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, p. 185–187

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Oels, Angela *Rendering Climate Change Governable: From Biopower to Advanced Liberal Government?* Journal of Environmental Policy & Planning, 2005, 7:3.

1.2.2. Kas yra diskursas?

Visų pirmausia, privalu aptarti, kas tai yra diskursas. Diskursas dažniausiai yra suvokiamas kaip tam tikra „komunikacinių sąveikų suma“⁵⁷. Žmonės įsitraukia į diskursą paprasčiausiai kalbėdamiesi, bendraudami tarpusavyje. Šia prasme, visi pokalbiai, iškilmingos kalbos, pareiškimai ir pasisakymai yra laikomi diskursu, nes tai yra tekstas. Tokiu atveju, viskas, kas gali būti pasakyta ar užrašyta laikoma diskursu⁵⁸. Kasdiniame gyvenime sąvokos diskursas ir diskusija yra vartojami kaip sinonimai, tačiau, moksliskai – jie turėtų būti atsieti. *Diskursą* galima apibūdinti kaip idėjų visumą, koncepcijas ir kategorijas kalboje, kurios per tą pačią kalbą suteikia fiziniams ir socialiniams pasaulio reiškiniams prasmę⁵⁹. *Diskusija*, šiuo atveju apie dalyvavimą arba nedalyvavimą daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos, gali būti tik analizės objektas⁶⁰, o diskurso analizė siekia išvelgti, kas šiose diskusijose ir pasisakymuose pasikartoja, kuria prasmę tekstu. Toks pasirinktas diskurso apibrėžimas (diskurso, kaip idėjų sistemos, kuriančios prasmę įvairiems socialiniams ir fiziniams reiškiniams) labiau artimas klasikui, prancūzų filosofui Michel Foucault, kuris ir buvo diskurso analizės pradininkas, nei kitam klasikui, vokiečių filosofui Jürgen Habermas.

Michel Foucault tipo diskurso analizė yra itin populiari tarp tyrėjų analizuojančių aplinkos apsaugos politiką. Bazinė diskurso analizės prielaida yra ta, kad diskursas nėra tik kalba atspindinti realybę tarsi „veidrodis“⁶¹, jis aktyviai formuoja realybę, kurioje viekia žmonės, ypač žmonių požiūrį ir suvokimą apie reiškinius, iš kurių ir susideda visa minėta fizinė ir socialinė realybė. Klimato kaitos politika, ypač tarptautiniai, daugiašaliai, tarpvyriausybiniai susitarimai, yra dar visai jauna politinės darbotvarkės dalis. Jei analizuojant kitas temas, M. Foucault tipo diskurso analizė gali padėti atsekti kaip ilgą laiką iš galios pozicijos buvo formuojamas vienoks ar kitoks suvokimas apie pasaulį, tai jaunos klimato kaitos politikos atžvilgiu – diskursas formuojamas esamuoju laiku. Dar visai neseniai JTO vidutinės metinės pasaulio temperatūros augimą vadino *globaliniu atšilimu*, šiandien institucionalizuotas terminas, sutinkamas Paryžiaus susitarime yra *klimato kaita*. Taigi, diskursas apsprendžia politinės darbotvarkės veikimo kontekstą ir tai, kas yra sakoma bei galvojama⁶². Susiaurina arba išplėčia politinių sprendimų spektrą.

⁵⁷ Sharp, Liz ir Richardson, Tim *Reflections on Foucauldian discourse analysis in planning and environmental policy research*, Journal of Environmental Policy & Planning, 2001, 3:3, 193-209, 195p.

⁵⁸ Sharp, Liz ir Richardson, Tim p. 195

⁵⁹ Hajer, Maarten ir Versteeg, Wytse *A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives*, Journal of Environmental Policy & Planning, 2005, 7:3, 175-184. p. 175

⁶⁰ Ibid. p 175

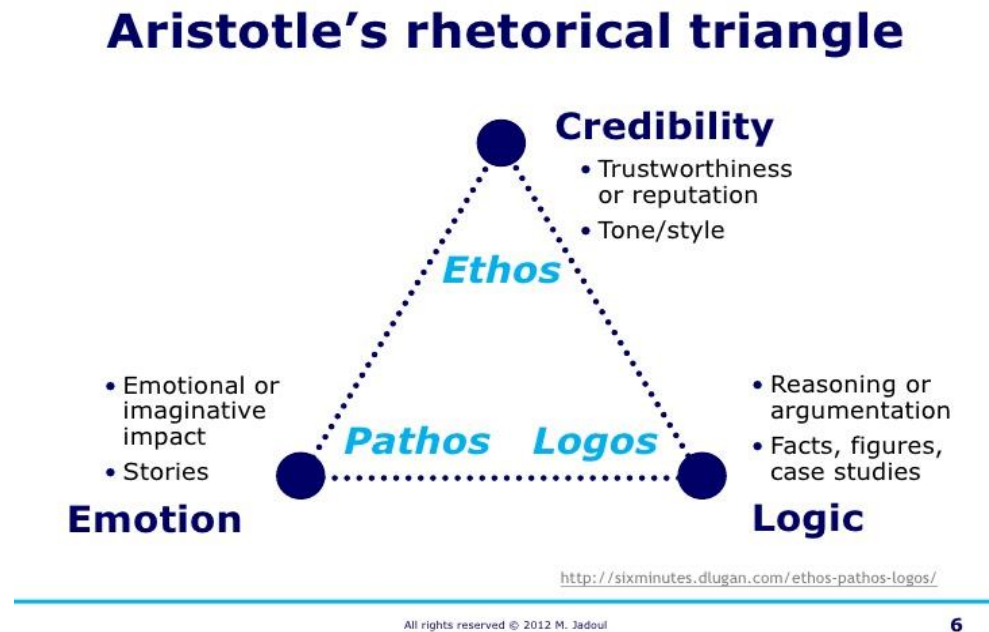
⁶¹ Ibid. p. 176

⁶² Ibid. p. 178

1.2.3. Kokybinė diskurso analizė

Visų pirmausia, atliekant diskurso analizę, remiamasi Antikos filosofo dar IV a. pr. Kr. suformuotais retoriniais elementais: *ethos*, *pathos* ir *logos*. Žemiau pateiktoje iliustracijoje Nr. 2 galima matyti, kaip išsidėsto šie svarbūs elementai.

Iliustracija Nr. 2: Aristotelio retorikos trikampis: *ethos*, *pathos* ir *logos*

Šaltinis: M. Jadoul, 2012 m.

Kiekvienoje kalboje yra trys svarbūs elementai: kalbėtojo patikimumas, kalba perteikiamos emocijos ir kalbos logika, pateikiama argumentacija, faktiškumas. *Ethos* elementas pateikia kalbėtoją kaip patikimą asmenį klausytojų akyse, ir dažnai pateikia nuorodas į kalbėtojo vertybes. Pavyzdžiui, sakydamas, kad tam tikras politinis sprendimas yra *teisingas*⁶³, kalbėtojas nurodo turintis vertybių bendrų su klausytojais ir jomis besivadovaujantis, kuomet priima sprendimus. Tiek demokratiškas, tiek nedemokratiškas valstybių lyderiai savo kalbose naudoja *ethos* elementą, siekdami parodyti save kaip patikimus, žmonių valią, norus vykdančius bei bendromis vertybėmis besivadovaujančius politikus.

Pathos elementas naudojamas emocijoms sužadinti. Viena dažniausiai lyderių kalbose žadinama emocija yra baimė. Taip pat, šiam elementui priklauso ir humoro naudojimas viešose kalbose. Dar vienas

⁶³ Charteris-Black, Jonathan "Analysing political speeches. Rhetoric, discourse and metaphor" Second Edition, 2018, Palgrave, Springer Nature Limited, London.

dažnas šio elemento pasitelkimas retorikoje yra asmeninės istorijos, vaikystės prisiminimai arba praeities aukštinimas.

Trečiasis elementas *logos* yra skirtas racionaliai, argumentuotai, faktiškai pagrįsti pasakytiems žodžiams. Pasak Aristotelio, *logos* yra vienintelis privalomas elementas⁶⁴ visose kalbose. Taigi, galima tikėtis, jog argumentų už JAV (ne)dalyvavimą daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos bus galima rasti visose trečiame skyriuje analizuojamose kalbose.

Vis dėlto, gera viešoji kalba, anot Aristotelio, privalo rasti balansą tarp trijų minėtų elementų, todėl pirmoji užduotis tiriamose kalbose ir bus identifikuoti:

1. Racionalius argumentus už (ne)dalyvavimą daugiašaliuose tarptautiniuose susitarimuose;
2. Emocijas, kurias siekia sužadinti prezidento retorika: baimę, viltį ir kt. bei kokiomis sąvokomis ar naratyvais tai daroma;
3. Kaip prezidentai įrodo savo kaip kalbėtojo patikimumą: nuorodos į prezidento institucijos išskirtinumą, asmenines savybes, ankstesnius politinius sprendimus, rinkiminės kampanijos pažadus ir kt.

Toliau atliekant diskurso analizę, bus remiamasi Teun A. Van Dijk ideologijos samprata ypač naudinga būsimai diskurso analizei. Akivaizdu, jog negalima paneigti ideologijos vaidmens JAV apsisprendimui dalyvauti arba nedalyvauti daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos. Įvade buvo minėta, kad per pastarąjį dešimtmetį atlikta nemažai tyrimų apie JAV dominuojančių partijų doktrinų skirtumus požiūryje į klimato kaitos klausimus. Viešosios nuomonės apklausos JAV apie požiūrį į klimato kaitą ir (ar) jos egzistavimą apskritai rodo, kad asmenys prijaučiantys dešinės politinio spektro ideologijai (respublikonams) dažniau teigia netikintys klimato kaitos reiškinio egzistavimui ir (ar) nepritariantys griežtiems aplinkosauginiams reikalavimams. Asmenys siejantys save su kairės politinio spektro ideologija (demokratų partija) yra labiau linkę pasisakyti už politinius sprendimus siūlančius įvesti griežtus aplinkosauginio reguliavimo mechanizmus. Dėl šios priežasties, atliekant JAV prezidentų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo – kalbų diskurso analizę, bus siekiama rasti tiesioginių sąsajų su minėtų prezidentų atstovaujamomis politinėmis ideologijomis.

Anot Teun A. Van Dijk, ideologija yra idėjų sistema, bendra tam tikrai žmonių grupei ir pagrįsta tikėjimu bendrais idealais, vertybėmis⁶⁵. Svarbus ideologijos vaidmuo yra tas, kad ji tarsi „suriša“ grupės narius į visumą, suteikia jiems bendrumo jausmą. Kadangi JAV yra demokratinė valstybė, prezidentui nusprendus priimti politinį sprendimą arba jį priėmus, jam taip pat privalu gauti visuomenės „sutikimą“

⁶⁴ Ibid., p. 12.

⁶⁵ Van Dijk, Teun.A. *Ideology and discourse analysis*, Journal of Political Ideologies, 2006, 11:2, 115-140 p.

- legitimizuti savo veiksmus ar įsitikinti, kad jo politinis sprendimas viešojoje nuomonėje nebus priimtas su nepasitikėjimu ir opozicinėmis nuotaikomis. Tikėtina, kad pagrindiniai prezidento vykdomos politikos proponentai ir palakytojai bus tie valstybės piliečiai, kurie sieja save su ta pačia politine ideologija. Žinoma, Teun A. Van Dijk suformuluotas ideologijos apibrėžimas apima ne tik ideologiją siaurąją prasme kaip politinę, bet ir plačiąją prasme - ideologiją apskritai kaip idėjų sistemą vienijančią žmones. Dėl šios priežasties, kartais partinės priklausomybės ar lojalumo vienai iš dviejų JAV dominuojančių partijų skirtys gali išsitrinti, kirstis arba persidengti. Apibendrinant reikia paminėti, kad diskurso analizės metu ieškoma ne vien akivaizdžiai respublikonams ar demokratams priklausančių doktrinų klimato kaitos srityje, bet veikia Teun A. Van Dijk tipo ideologinių idėjų sistemų, kurios pasikartoja ir išduoda, kad prezidentas savo kalboje taiko į asmenis prijauniančius toms pačioms vertybėms kaip ir jis pats. Kartu, ieškoma ir kitų pasikartojančių lingvistinių elementų: metaforų, eufemizmų, palyginimų, kurie suteikia nuorodas į susiformavusias idėjų, vertybių sistemas, kuriomis vadovaujasi vienas ar kitas prezidentas. Paskutinis pasikartojantis lingvistinis elementas, į kurį verta atkreipti dėmesį atliekant diskurso analizę – įvardžiai, pavyzdžiui, *mes, jie, kiti, aš*. Jie irgi gali padėti išsiaiškinti, kaip per diskurą prezidentas formuoja pasaulio suvokimą.

Apibendrinant pirmąjį skyrių galima teigti, kad egzistuoja keturi nacionalinės klimato politikos varikliai, kurie tiesiogiai daro įtaką valstybės įsitraukimui į daugiašalius susitarimus šioje srityje. Liberalios rinkos ekonomikos, prezidentinės valdymo sistemos ir valstybės energijos išteklių eksportuotojos yra mažiausiai linkusios aktyviai dalyvauti daugiašalėje klimato politikoje. Laikantis prielaidos, kad tokio tipo sisteminiai valstybę apibūdinantys elementai laike kinta itin lėtai, verta tirti JAV prezidentų retorikoje naudojamus argumentus dėl apsisprendimo (ne)dalyvauti Kioto protokole ir Paryžiaus susitarime. Magistro darbo ginamasis teiginys taip pat sako, kad objektyvios priežastys, lemiančios nacionalinę aplinkos apsaugos politiką JAV, nepasikeitė arba pasikeitė nežymiai nuo 2001 m. iki 2017 m. Jei tyrimo eigoje pasitvirtins šis ginamasis teiginys, tik dar labiau išaugs prezidentų retorikos dėl (ne)dalyvavimo Kioto protokole ir Paryžiaus susitarime reikšmė. Skyriuje aptarta, kodėl reliatyviai naujai tarptautinės politikos sričiai – kovai su klimato kaita – konstruktyvizmo teorija plačiąją ir diskurso analizės metodas siaurąją pramę yra tinkamiausias analizės tipas. Kartu, teorinės prielaidos leidžia išskirti svarbiausius dalykus minėtai diskurso analizei atlikti: identifikuoti retorinius elementus prezidentų kalbose (patikimumas, argumentacija, emocijos), identifikuoti idėjų ir vertybių sistemas bendras prezidentams bei pasikartojančius lingvistinius elementus (įvardžiai, metaforos, eufemizmai, palyginimai, specifinės sąvokos ir kt). Skyriuje aptartos teorinės prielaidos pilnai leidžia atsakyti į

klausimą, kaip prezidentai formuoja visuomenės suvokimą apie klimato kaitą ir (ne)dalyvavimą dviejuose atvejuose susitarimų, siekiančių kovoti su ja: Kioto protokolą ir Paryžiaus susitarimą.

2. Kioto protokolas ir Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos

1988 m. buvo įkurtas Tarpvyriausybinių forumas dėl klimato kaitos – IPCC. (angl. Intergovernmental Panel on Climate Change). Jį įkūrė Pasaulio meteorologinė organizacija ir Jungtinių Tautų Aplinkos programa. Šiandien forumas vienija visas JTO šalis nares - net 195 valstybes⁶⁶. Būtent šio forumo, veikiančio JT organizacijos rėmuose, veiklos dėka 1997 m. Japonijoje pasirašytas Kioto protokolas, įsigaliojęs 2005 m. Tai pirmas tokio masto dokumentas, kuris numatė *privalomus* (angl. *binding*)⁶⁷ šalims-signatarėms tikslus dėl atmosferą teršiančių dujų emisijų mažinimo. Nors Jungtinės Amerikos Valstijos nedalyvavo 2001 m. Bonoje (Vokietija) vykusioje konferencijoje, kurioje buvo tariamasi dėl Kioto protokolo procedūrų, vis dėlto, įpareigojantį ir teisiškai saistantį dokumentą pasirašė. Įdomu tai, jog Kioto protokolas emisijas mažinti įpareigojo tik 37 industrializuotas valstybes, o besivystančioms pasaulio valstybėms buvo suteikta galimybė prisidėti savanoriškai⁶⁸. Kaip paašškės tyrimo eigoje, šios nelygios valstybėms (Kioto protokolo signatarėms) suteiktos sąlygos bus viena iš priešasčių legitimizuojančių JAV apsisprendimą pasitraukti iš minėto protokolo. Taip pat, svarbu paminėti ir tai, kad JAV, vis dėlto, niekada neratifikavo Kioto protokolo. Tarptautiniai susitarimai JAV ratifikuojami tik tada, kai jiems pritaria Senatas. Jei Kioto protokolas būtų ratifikuotas, naujai išinktam prezidentui būtų sudėtingiau iš susitarimo pasitraukti. Būtent tai ir įvyko 2001 m., kuomet savo pirmajai kadencijai buvo išrinktas prezidentas Džordžas W. Bušas, kuris oficialiai ir pasitraukė iš šio susitarimo.

Savo bendrapartiečio pėdomis žengė ir respublikonas Donaldas Trumpas. 2015 m. pasirašytas istorinis Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos, oficialiai pakeitęs iki tol galiojusį Kioto protokolą. Dokumento esmė buvo susitarti, jog bendra metinė vidutinė pasaulio temperatūra nepakils daugiau nei 2 laipsnio Celsijaus virš priešindustrinio lygmens⁶⁹, t. y. virš vidutinės metinės globalios temperatūros iki prasidedant industrializacijos erai. JAV aktyviai dalyvavo dokumento priėmimo procese bei daugiašalėse derybose, bet 2017 m. prezidentas D. Trumpas nusprendė pasitraukti iš minėto susitarimo. Kaip bus galima stebėti iš tolimesnio tyrimo, savo sprendimą pasitraukti prezidentas D.

⁶⁶ Official webpage of The Intergovernmental Panel on Climate Change. Prieiga internetu: <https://www.ipcc.ch/>

⁶⁷ Official webpage of United Nations Climate Change Process and Meetings. "What is the Kyoto Protocol?" Prieiga internetu: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol>

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

Trumpas grindžia panašiais argumentais kaip ir jo pirmtakas respublikonas Dž. W. Bušas. Jei objektyvios aplinkybės tokiai klimato politikai (sprendimui nedalyvauti daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos) nepakito arba pakito nežymiai, apie ką byloja prezidentų argumentacija jų vartojamoje retorikoje, tuomet nėra aišku, dėl kokios priežasties net 8-nerius metus trukusi prezidento B. Obamos administracijos klimato politika buvo visiškai priešinga Dž. W. Bušo ir D. Trumpo politikai.

Mokslinėje literatūroje plačiai analizuojama partinės priklausomybės vienai iš dviejų pagrindinių JAV partijų įtaka klimato kaitos klausimams ir šios srities politikai. Tai, taip pat, akivaizdu iš kandidatų į prezidentus rinkiminių programų bei jų retorikos. Prieš tapdamas prezidentu antrajai kadencijai B. Obama savo rinkiminėje programoje išsikėlė tikslą kovoti su klimato kaita, tikslingai mažinant subsidijas taršioms energijos šaltiniams: naftai, angliai bei gamtinėms dujoms ir skatinant elektros gavybą vėjo jėgainėmis⁷⁰. Dabartinis prezidentas D. Trumpas kalbėdamas būsimiems savo rinkėjams tiesmukai neigė globalinio atšlimo idėją⁷¹, nepaisydamas akademinės bendruomenės konsensuso šiuo klausimu. Darbo įvade minėtas Matthew C. Nisbet iškėlė *dviejų Amerikų* idėją⁷², kurios esmė – požiūrio į klimato kaitą takoskyra JAV visuomenėje, beveik tobulai sutampanti su politinėmis visuomenės afiliacijomis. Trumpai apibendrinant Matthew C. Nisbet tyrimą, galima teigti, jog dešinės politinio spektro vertybėms prijauciantys šalies gyventojai neigia klimato kaitą, o kairės politinio spektro pusės atstovai siekia, jog su klimato kaita būtų kovojama.

2.1. JAV reikšmė kovoje su klimato kaita

Šiame magistro darbe siekiama ištirti tai, kas daro įtaką JAV klimato politikai ir, svarbiausia, kaip tai savo kalbose apibrėžia bei įrėmina aukščiausioji valstijų valdžia – jų prezidentai. Tačiau, visų pirmausia, reikėtų pristatyti, kodėl JAV pasiryžimas dalyvauti ar nedalyvauti daugiašaliuose susitarimuose kovai su klimato kaita yra svarbus.

⁷⁰ Koba, Mark “Obama's To-Do List: What He Plans for a Second Term”. CNBC. Prieiga internetu:

⁷¹ Ibid.

⁷² Nisbet, Matthew C. *Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement*, Environment: Science and Policy for Sustainable Development, 51:2, 2009, 12-23 p.

Lentelė Nr. 1: Metinės 20-ties daugiausiai CO₂ į atmosferą išmetančių valstybių emisijos 2017 m.

Territorial (MtCO₂)

Rank	Country	MtCO ₂
1	China	9839
2	United States of America	5270
3	India	2467
4	Russian Federation	1693
5	Japan	1205
6	Germany	799
7	Iran	672
8	Saudi Arabia	635
9	South Korea	616
10	Canada	573
11	Mexico	490
12	Indonesia	487
13	Brazil	476
14	South Africa	456
15	Turkey	448
16	Australia	413
17	United Kingdom	385
18	France	356
19	Italy	356
20	Thailand	331

Šaltinis: Global Carbon Atlas (2017)

Lentelėje Nr. 1 galima aiškiai matyti, jog JAV 2017 m. išmetė daugiausiai anglies dioksido dujų į atmosferą iš visų industrializuotų valstybių – 5270 metrinių tonų per metus⁷³. Ją lenkia tik besivystanti šalis – Kinija, o šią vejasi kita besivystanti šalis - Indija. Vis dėlto, reikia pasakyti, kad Kinijos 2017 m. išmestų CO₂ dujų kiekis beveik dvigubai lenkia Jungtines valstijas. Nepaisant to, naivu ir sunkiai tikėtina, kad šalis, kurios ekonominio ir socialinio išsivystymo lygmuo žemesnis⁷⁴ gali vienoda apimtimi implimentuoti anglies dioksido emisijų mažinimo programas. Kinijos populiacija artėja link 1,5 mlrd. gyventojų⁷⁵, didelė dalis šalies BVP sudaryta iš mažos pridėtinės vertės produktų, todėl, siekdama ir toliau ekonomiškai augti bei sudaryti patenkinamas gyvenimo sąlygas visiems savo gyventojams, Kinija negali vykdyti griežčiausios klimato kaitą stabdančios politikos. JAV, kita vertus, dažnai prisiimanti *pasaulio policininko* vaidmenį, gali į klimato politikos darbotvarkę įtraukti griežtesnių sprendimų. Negana to, JAV laiko save pavyzdžiu demokratiinių valstybių bendruomenėje⁷⁶, todėl galima drąsiai teigti, kad jų dalyvavimas daugiašaliuose susitarimuose, jų laikymasis ir dokumentuose numatytų tikslų vykdymas paskatina kitas pasaulio valstybes žengti tuo pačiu keliu. Viena didžiųjų pasaulio valstybių –

⁷³ Global Carbon Atlas. Metinės pasaulio valstybių CO₂ emisijos. Prieiga internetu: <http://www.globalcarbonatlas.org/en/CO2-emissions> Žiūrėta: 2019 03 30

⁷⁴ Historical Index of Human Development (HIHD). 2015 m. duomenys. Kinijos indeksas – 0,54; JAV – 0,76. Prieiga internetu: <https://ourworldindata.org/grapher/human-development-index-escosura> Žiūrėta: 2019 03 30

⁷⁵ China Population (Live). Prieiga internetu: <http://www.worldometers.info/world-population/china-population/> Žiūrėta: 2019 03 30

⁷⁶ “Opinion: No country can replace US as world police”. DW. Prieiga internetu: <https://www.dw.com/en/opinion-no-country-can-replace-us-as-world-police/a-46894590> Žiūrėta: 2019 03 30

Brazilija – irgi svarsto palikti Paryžiaus susitarimą⁷⁷. O savo retorikoje J. Bolsonaro dažnai cituoja D. Trumpą ir pateikia jį kaip sektiną pavyzdį. Apibendrinant, nėra jokio pagrindo manyti, kad JAV vaidmuo daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos ir globalios aplinkos apsaugos politikos apskritai, tėra menkas.

3. JAV klimato politikos varikliai

Pagal E. Lachapelle ir M. Paterson teorinę prieigą, egzistuoja keturi nacionalinę valstybės klimato politiką formuojantys veiksniai: institucinis valstybės valdymo režimas; valstybės priklausomybės nuo iškastinio kuro lygmuo; sisteminiai skirtumai tarp valstybių: BVP vienam gyventojui, šalies populiacijos dydis, ekonominis išsivystymas; valstybės išitraukimas į ekonominio gyvenimo sferą. Šio skyriaus poskyriuose analizuojama kiekvieno atskiro veiksnio reikšmė JAV klimato politikai, kurie tiesiogiai siejasi su JAV prezidentų pasirinkimu (ne)dalyvauti Kioto ir Paryžiaus daugiašaliuose susitarimuose. Analizė padės atsakyti į pirmąjį iš ginamųjų teiginių, iškeltų įvade, kad objektyvios priežastys lemiančios JAV klimato politiką nepasikeitė arba pasikeitė nežymiai, nepaisant skirtingų administracijų ar lyderių požiūrio į dalyvavimą daugiašalėje kovoje su klimato kaita.

3.1. Institucinis JAV valdymo režimas

Atlikę kiekybinę didelio skaičiaus pasaulio valstybių atvejų analizę, E. Lachapelle ir M. Paterson priėjo išvadą, kad pusiau prezidentinės ir ypač prezidentinės respublikos yra linkusios taikyti mažesnius mokesčius įmonėms išmetančioms didelį kiekį CO₂ bei turi mažiau įstatymiškai įpareigojančių reguliacinių mechanizmų aplinkosaugos srityje. JAV kaip tik ir atitinka prezidentinės federacijos apibrėžimą. JAV Konstitucijos 2-ajame straipsnyje numatyta, kad prezidentas yra valstybės vadovas, vyriausybės galva ir ginkluotųjų pajėgų vadas. Svarbiausia čia yra tai, kad prezidentas yra valstybės vadovas. Daugiašalių susitarimų tokių kaip Kioto protokolo ar Paryžiaus susitarimo atvejai kaip tik ir yra šias pareigas užimančio žmogaus atsakomybės sritis. Kita vertus, reikia paminėti, kad daugiašalius susitarimus ratifikuoja Kongresas. Kioto protokolo atvejis yra puikus pavyzdys, bet tai, jog Paryžiaus

⁷⁷ Keating, Dave “*The Paris Climate Agreement Survived Trump. Can It Survive Brazil's Bolsonaro?*” 2018 10 24, Forbes. Prieiga internetu: <https://www.forbes.com/sites/davekeating/2018/10/24/the-paris-climate-agreement-survived-trump-can-it-survive-brazils-bolsonaro/#23cccf816435> Žiūrėta: 2019 04 02

susitarimas buvo ratifikuotas, netrukde D. Trumpui iš jo pasitraukti. Esminė E. Lachapelle ir M. Paterson prielaida, kodėl būtent prezidentinėse sistemose sudėtingiau priimti aplinkosauginės politikos sprendimus yra tai, kad politinei galiai esant išsklaidytai ir prezidentui turint *veto* teisę, bemaž neįmanoma rasti politinio konsensuso.

Kalbant tik apie JAV valstybę, būtų galima pridėti ir papildomą prielaidą, kuri neabejotinai telpa po analizuojamu institucinio valstybės valdymo režimu – dvipartinė sistema. Sudėtingiausi laikotarpiai dvipartinėje sistemoje, kuomet reikia priimti sudėtingus politinius sprendimus yra tuomet, kai prezidentas atstovauja vieną iš didžiųjų šalies partijų, o Kongresas – kitą. Kita vertus, net ir tuomet, kai prezidentas turi jį palaikančią daugumą Kongrese įmanomi politiniai nesutarimai, nes opozicija dažniausiai būna ne skaitlingai mažesnė už daugumą. Tai yra pagrindinis dvipartinės sistemos bruožas - dauguma beveik niekada nebuna labai ryški ar stipriai skaitlingesnė už opoziciją.

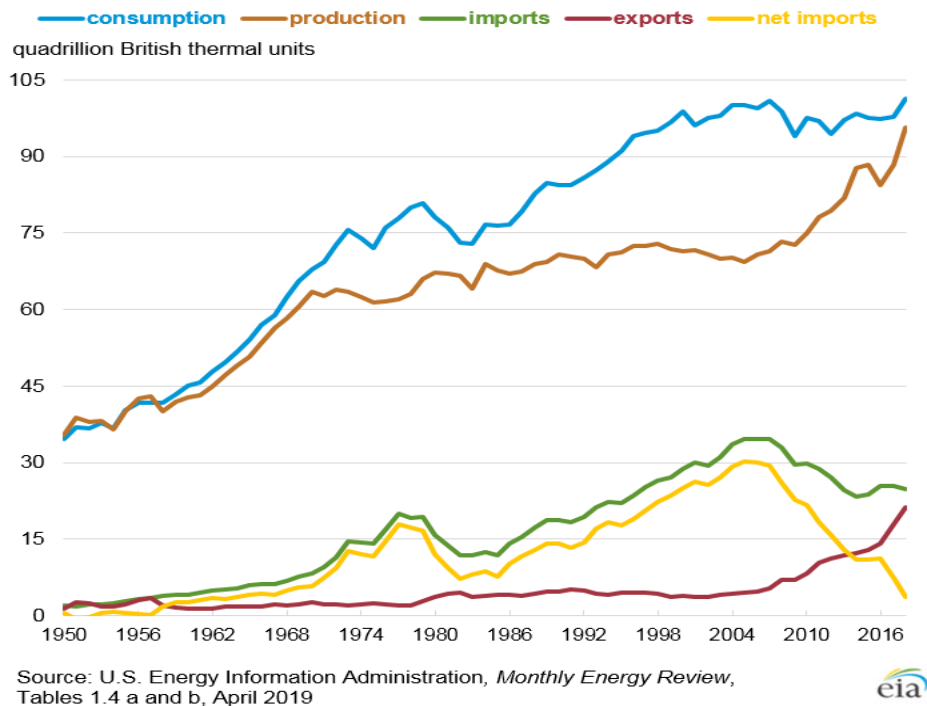
Dar viena esminė institucinės sąrangos dedamoji yra ta, kad dalis pusė Kongreso yra perrenkama kas pusę kadencijos, todėl net ir turėdamas užtikrintą ir tvirtą palaikymą JAV prezidentas negali būti tikras, kad tokį turės ir po dviejų su puse metų. Įstatymiškai nei vienas iš režimo bruožų nebuvo keistas per tiriamą laikotarpį nuo 2001 m. iki 2017 m., todėl galima apibendrinti, kad ši sąranga yra stabili ir tampa pirmuoju nepakitusiu nacionalinės klimato politikos varikliu.

3.2. JAV priklausomybės nuo iškastinio kuro lygmuo

JAV priklausomybė nuo iškastinio kuro keitėsi per laikotarpį nuo 2001 m. iki 2017 m. Tačiau reikia apžvelgti, kas iš tiesų pakito: eksportas, importas, iškastinio kuro suvartojimas bendroje suvartojamų energijos išteklių dalyje, ar šių išteklių gavybos apimtys.

Iliustracija Nr. 2: Pirminiai energijos šaltiniai JAV, 1950-2018

U.S. primary energy overview, 1950–2018

Šaltinis: U.S. Energy Information Administration

Iliustracijoje Nr. 2 galima stebėti, kaip JAV kito pirminių energijos šaltinių suvartojimas, importas, gavyba bei balansas tarp importo ir eksporto. Pažymima, kad pirminiai energijos šaltiniai yra visi valstybei ar teritorijai reikalingi energijos šaltiniai, kurių dalis gali būti tiesiogiai panaudoti kaip, pavyzdžiui, elektros energijai gaminti. Dalis gali būti panaudoti kitiems energijos ištekliams gaminti, pavyzdžiui, iš žaliosios naftos produktų į kurą mechanizmomis ar automobiliams. Svarbu tai, kad bendrasis pirminių energijos šaltinių kiekis visada yra didesnis nei galutinis šalyje suvartojamos energijos kiekis. Taip nutinka dėl energetinio neefektyvumo, neišvengiamo dalies energijos praradimo šaltinius verčiant į naujus energijos resursus, todėl bet kuriai valstybei yra svarbu užsitikrinti pirminės energijos kiekį didesnę nei galutinis jos suvartojamas energijos kiekis.

Perėjus prie viršuje esančio grafiko duomenų matoma, kad didžiausias energijos suvartojimas JAV buvo Dž. W. Bušo kadencijose, ypač jo pirmosios kadencijos metais. Nuo 2008 m. metų matomas pakankamai žymus energijos suvartojimo smukimas, kuris tiesiogiai gali būti siejamas su ekonomika išstikusia krize. Nuo 2016 m. energijos suvartojimas žymiai kyla ir tai gali būti siejama su ekonomikos kilimo laikotarpiu, kurį šiuo metu išgyvena JAV D. Trumpo kadencijos metu. Tai gali būti svari priežastis prezidentui nesiimti diegti griežtų įstatymų reguliuojančių CO₂ išmetimą į atmosferą.

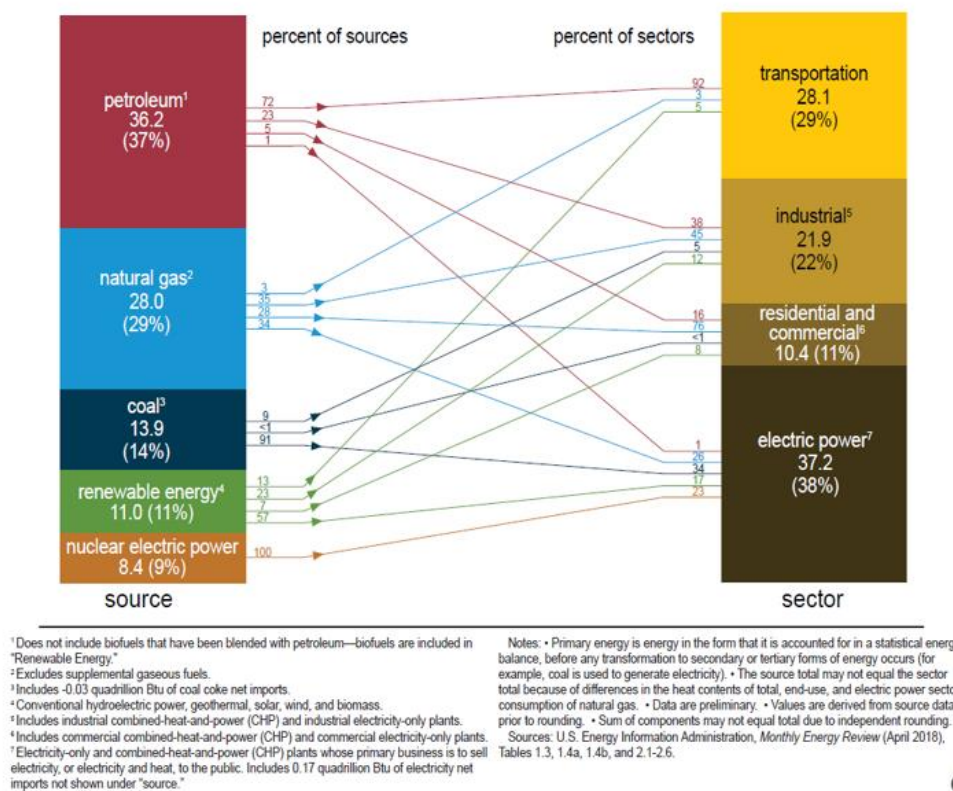
Nuo ekonominės krizės laikotarpio pradžios 2008 m. nesustabdomai kyla ir energijos resursų išgavimas. Sunkmečio metu kilusios energijos išteklių, ypač, naftos kainos naujų naftos telkinių paieškas bei energijos išteklių išgavimą iš sunkiau prieinamų teritorijų padarė finansiškai validžiu ir logišku sprendimu, kuris paprasčiausiai nebūtų apsimokėjęs anksčiau. Padaugėjus investicijų išteklių išgavimui bei naujoms technologijoms, gavyba neapmažėjo ir pasibaigus sunkmečiui, todėl nuolat toliau auga. Su šiuo reiškiniu tiesiogiai susijęs ir faktas, kad energijos išteklių eksportas nuo 2008 m. nuolat auga, o nuo 2016 m. auga itin sparčiai, taigi JAV persiorientavimas iš valstybės importuotojos į valstybę eksportuotoją nesumažina priklausomybės nuo iškastinio kuro, todėl ir nesukuria prielaidų griežtai aplinkosauginei politikai šalyje atsirasti.

Kadangi pirminiai energijos šaltiniai JAV yra ne tik iškastinis kuras verta apžvelgti, kokią dalį bendrame pirminės energijos suvartojime sudaro jie.

Iliustracija Nr. 3: Pirminių energijos šaltinių suvartojimas JAV pagal rūšį ir sektorių, 2017

U.S. primary energy consumption by source and sector, 2017

Total = 97.7 quadrillion British thermal units (Btu)

Šaltinis: U.S. Energy Information Administration

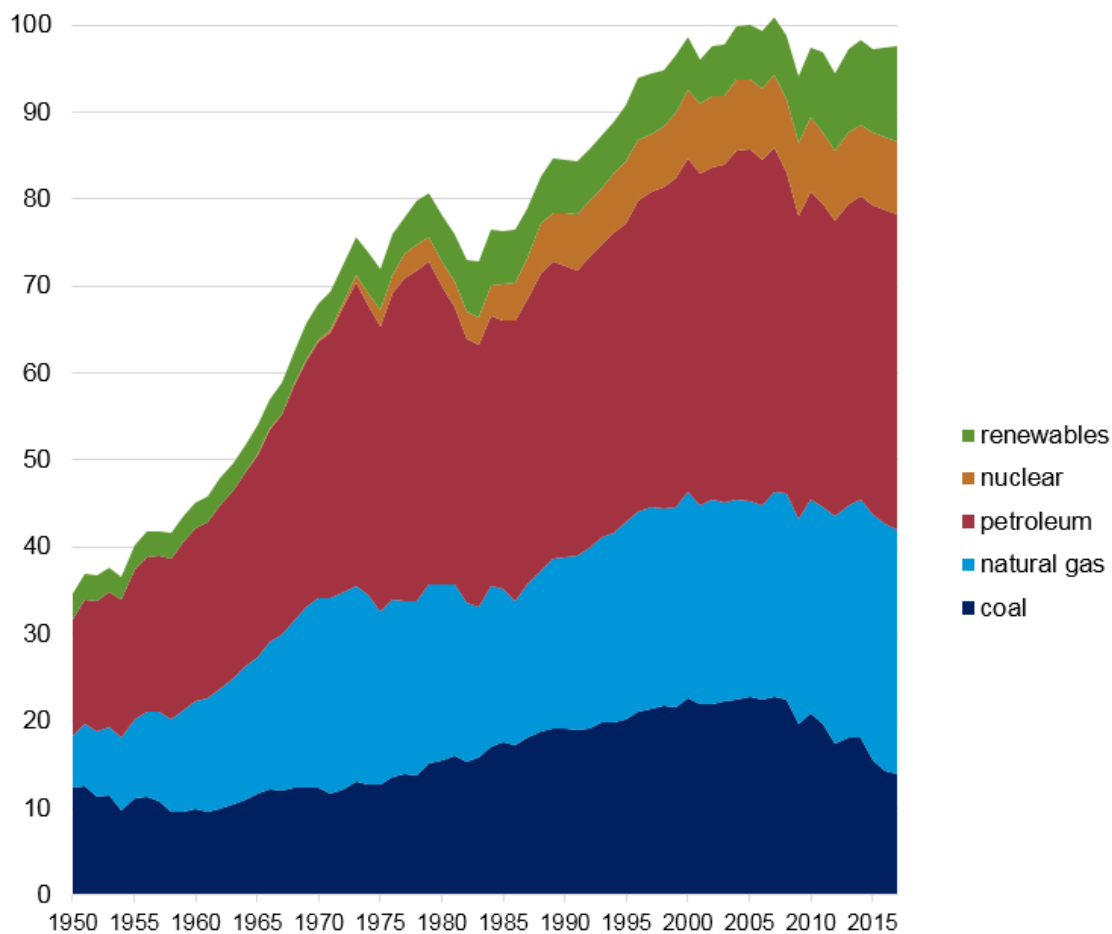
Iliustracijoje Nr. 2 aiškiai matoma, kad didžioji dalis suvartojamų energijos resursų yra iškastinis kuras: nafta (37 proc.) ir gamtinės dujos (28 proc.) bei taršiausia energijos rūšis – anglis (14 proc.). Iš

netaršių energijos šaltinių išgaunama tik maža dalis galutinės suvartojamos energijos: atsinaujinanti energetika (11 proc.) ir atominė energija (9 proc.). Taigi, tik penktadalis visos suvartojamos energijos yra netarši.

Iliustracija Nr. 3: Pirminių energijos šaltinių suvartojimas pagal rūšį, 1950-2017

U.S. primary energy consumption by major sources, 1950–2017

quadrillion British thermal units

Note: Petroleum is petroleum products excluding biofuels, biofuels are included in renewables.

Source: U.S. Energy Information Administration, *Monthly Energy Review*, Table 1.3, April 2018

Šaltinis: U.S. Energy Information Administration

Iliustracijoje Nr. 3 galima matyti, kad JAV energetinių resursų suvartojimas pagal rūšis nekito nuo analizuojamo laikotarpio pradžios – 2001 m. Visų rūšių energijos suvartojimas didžiausias buvo Dž. W. Bušo laikotarpiu, krito ekonominės krizės laikotarpiu, o pastaruosius keletą metų yra pastovus. Pagal resursų rūšis proporcijos tarp iškastinio kuro ir tvarios energetikos nesikeičia. Vis dėlto, reikia paminėti,

kad žaliosios ir atominės energetikos dalis bendrame pyrage mažiausia buvo, taip pat, Dž. W. Bušo administracijos valdymo laikotarpiu. Vėliau išaugo B. Obamos valdymo laikotarpiu ir nebesikeičia D. Trumpo kadencijos metu.

Taigi, antrasis klimato politikos variklis – JAV priklausomybė nuo iškastinio kuro - keitėsi. Per laikotarpį tarp 2001 m. ir 2017 m. valstijos po truputį persiorientuoja iš valstybės-importuotojos į valstybę-tiekėją. Tačiau pasikeitus priklausomybės formatui, jos turinys nekinta – per tą patį laikotarpį netaisytų energijos šaltinių suvartojimas išliko beveik toks pats – keturi penktadaliai bendro energijos kiekio ir paaugęs taršių resursų išgavimas. Atsinaujinančios energetikos suvartojimas, taip pat, nežymiai paaugo, bet, vis dar, drąsiai galima teigti, kad JAV yra priklausomos nuo iškastinio kuro.

3.3. JAV apibūdinantys sisteminiai faktoriai

E. Lachapelle ir M. Paterson metodologija yra skirta daugelio n atvejų lyginamajai analizei tarp valstybių atlikti, todėl jų teorinėje prieigoje sisteminiai, statistiniai elementai atlieka ypatingos svarbos vaidmenį. Kadangi, šiame magistro darbe atliekama analizė tiria tik vieną valstybę, neišsiplečiant trumpai pristatomi faktoriai apibūdinantys Jungtines valstijas.

Iliustracija Nr.4: JAV ir Kinijos BVP santykis, 1960-2017

Šaltinis: Pasaulio Bankas, 2017.

Iliustracijoje Nr. 4 galima matyti, kad JAV BVP 2017 m. duomenimis buvo 19,39 trilijonai JAV dolerių. 2001 m., kada prasideda šiame darbe tiriamas laikotarpis, BVP buvo virš 10 trilijonų JAV dolerių. Tai reiškia, kad per pastaruosius 16 metų BVP išaugo beveik dvigubai. Tokiam akivaizdžiam

BVP augimui reikalingi energijos ištekliai, taigi, BVP augimo elementas yra tiesiogiai susijęs su ankstesniame poskyryje analizuotu priklausomybės nuo iškastinio kuro faktoriumi.

Iliustracija Nr. 5: JAV populiacijos augimas 1920-2018

Šaltiniai: Jungtinių Valstijų gyventojų surašymo biuras, Didžiosios Britanijos NSB, Pasaulio Bankas

Iliustracijoje Nr. 5 galima stebėti beveik tiesia kreive augančią JAV populiaciją, kuri maždaug 2002 m. pasiekė 300 milijonų gyventojų. Visiems šiems gyventojams reikia kasdienės elektros energijos, darbo vietų ir pajamų vartojimui. Taip pat, akivaizdu, jog daugiau gyventojų turinčios valstybės išmeta daugiau CO₂ emisijų į atmosferą. Kadangi darbe tiriama ekonomiškai išsivysčiusi valstybė, neverta analizuoti elektrifikacijos paplitimo. Tikėtina, kad bemaž 100 proc. gyventojų turi prieigą prie nenutrūkstamos elektros energijos.

Taigi, iš BVP ir populiacijos dydžio, aišku, kad Jungtinės valstijos yra imlios energijos šaltiniams ir turi populiaciją, kurios didelė dalis nuolat didina vartojimą dėl augančių pajamų. Drąsiai galima teigti, kad JAV sudėtinga prisiimti įsipareigojimus dėl griežtų aplinkosauginių reikalavimų.

3.4. JAV Vyriausybės įsitraukimo į ekonominę sferą lygmuo

Jungtinės Amerikos valstijos tradiciškai yra laikomos liberalios rinkos ekonomikos (LRE) šalimi. Kitomis tokio tipo ekonomikomis yra laikomos Kanada, Australija, Jungtinė Karalystė, taiga, šis rinkos ekonomikos tipas vyrauja anglosaksiškose šalyse. Egzistuoja ir antra rinkos ekonomikos rūšis, vadinama koordinuotomis rinkos ekonomikos (KRE). Šiai sistemai yra priskiriamos tokios valstybės kaip Vokietija, Japonija, Nyderlandai, Austrija, Šveicarija, Skandinavijos šalys.

LRE finansų sistemos pagrindas nuosavos lėšos, o KRE sistemoje svarbią rolę atlieka bankai ir kreditinės lėšos⁷⁸. Santykiai tarp įmonių LRE ekonomikose yra konkurencingesni, KRE įmonės santykiuose daugiau bendradarbiauja. LRE ekonomikose valstybė nesikiša į pajamų nustatymo procedūras, šiose sistemose greitai keičiasi darbuotojai⁷⁹ dėl nesudėtingų priėmimo ir paprastų atleidimo sąlygų. KRE Vyriausybė sudaro institucinius rėmus formuoti kooperacijai per darbdavių organizacijas ir darbuotojų profesinėms sąjungoms⁸⁰. JAV Vyriausybė atlieka „naktinio sargo vaidmenį“ ir užtikrina sąžiningą prekybą. Tokia sistema nėra palanki formuoti griežtiems aplinkosauginiams reguliavimams, nes prezidentas nesulauks palaikymo iš įmonių ir verslų, o gyventojai yra įpratę, kad Vyriausybė neturėtų reikšmingų svirtų lemiant ekonominį sektorių.

Apibendrinus galima teigti, kad JAV neturėtų būti būdinga griežta aplinkosauginė politika: didelis BVP, auganti populiacija, prezidentin valdymo sistema, laisvos rinkos ekonomika, didžiulė priklausomybė nuo iškastinio kuro – yra priežastys gerai pasvarstyti dėl dalyvavimo įstatymiškai saistančiuose daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos. B. Obamos politika, šiuo atveju, yra išskirtinė, mažiausiai lemiamą objektyvių priežasčių. Dž. W. Bušo ir D. Trumpo politika racionali bent jau trumpuoju ekonominiu laikotarpiu.

⁷⁸ Edwards, Rees, Lentelė Nr. 4.1, *International HRM*, 2014, 53 p.

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Ten pat.

4. JAV prezidentų diskurso analizė

Diskurso analizei pasirinkta po dvi JAV prezidentų - Dž. W. Bušo ir B. Obamos kalbas ir viena D. Trumpo kalba. Tai yra viešai pasakytos kalbos, kuriose tiesiogiai minimi Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo atvejai. Pasirinktos tos prezidentų kalbos, kuriose jie pasisako ir argumentuoja už dalyvavimą arba nedalyvavimą minėtuose daugiašaliuose susitarimuose. Prezidento Dž. W. Bušo atveju, pirmoji kalba pasakyta 2001 m. birželio 11 d., o antroji – 2008 m. balandžio 16 d. Stengtasi apimti dviejų kadencijų laikotarpius, siekiant analizės metu išvelgti, ar per aštuonerius metus vartojamas diskursas ir požiūris į Kioto protokolą bei klimato kaitą apskritai pasikeitė. Prezidento B. Obamos atveju, pasirinkta kalba, pasakyta per pirmąją Paryžiaus klimato kaitos konferencijos sesiją 2015 m. lapkričio 30 d. Antroji - 2016 m. spalio 5 d., kuomet oficialiai prie dokumento prisijungė pakankamas kiekis šalių, kad dokumente numatyti uždaviniai galėtų būti įgyvendinti. Pabaigai, pasirinkta prezidento D. Trumpo kalba pasakyta 2017 m. birželio 1 d., kuomet jis oficialiai pareiškė JAV pasitraukiant iš Paryžiaus susitarimo. Analizuoti pasirinkta tik viena šio prezidento kalba, nes JAV pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo ir yra tiriamo laikotarpio pabaigos taškas.

4.1. Džordžo W. Bušo retorikos apie Kioto protokolą analizė

2001 m. birželio 11 d. Dž. W. Bušas pasakė viešą kalbą apie globalią klimato kaitą ir Kioto protokolą. Kalbą prezidentas pradeda pažymėdamas, kokia viso pasaulio ateičiai svarbi problema yra klimato kaita. Taigi, pirmasis analizuojamas prezidentas savo diskurse klimato kaitos fakto neneigia. Tiesą pasakius, analizuojamoje kalboje prezidentas net 14 kartų pamini žodį *mokslas*⁸¹. Jis teigia, kad „klimato kaita yra klausimas, kuris privalo būti sprendžiamas pasaulio“⁸², tokiu būdu neteigdamas išskirtinio JAV vaidmens šios problemos sprendime. Pereidamas prie kalbos apie pati Kioto protokolą, prezidentas jį pavadina „mirtinai klaidingu“ (angl. „fatally flawed“)⁸³. Tai pirmoji tokia aštri metafora Kioto protokolo atžvilgiu. Toliau prezidentas kalba apie galimybę dirbti su kitomis pasaulio šalimis,

⁸¹ Žr. Priedą Nr. 1: JAV Prezidento Džordžo W. Bušo kalba apie globalią klimato kaitą. Vašingtonas, 2001 birželio 11d. Priega internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20010611-2.html> Žiūrėta: 2019 04 01

⁸² Ten pat.

⁸³ Ten pat.

siekiant kovoti su klimato kaita JTO ar kitais daugiašaliais formatais, suformuodamas incinuaciją, kad Kioto protokolo formate bendradarbiauti su kitomis šalimis nebus įmanoma.

Prezidentas teigia, kad žada dirbti su „labiausiai gerbiamais“⁸⁴ šalies mokslininkais, kurie suteiks jam informaciją apie tai, kas yra žinoma klimato kaitos temoje, o kas ne. Vėlgi, netiesiogiai leidžiama suprasti, kad dalis plačiai paplitusios informacijos apie klimato kaitą nėra tiesa, o tokį metodą, tikėtina, bus galima aptikti ir prezidento D. Trumpo retorikoje. Vėliau Dž. W. Bušas pakartoja tą pačią idėją, kad iš mokslininkų akademijos atstovų ataskaitos nėra aišku, kiek natūralūs klimato pokyčiai veikia pasaulio šilumą, o kiek šie pokyčiai yra antropogeniniai. Naudodamasis šiais argumentais Dž. W. Bušas visuose sakiniuose vartoja įvardį *mes*. Pavyzdžiui, „mes nežinome“⁸⁵, „mūsų veikla“⁸⁶, „mūsų pastangos“⁸⁷, taip neišskirdamas savęs, savo partijos ar bendros ideologijos vienijamų žmonių kaip *nežinančių*. Dž. W. Bušo diskurse visi amerikiečiai, o galbūt net ir visa žmonija yra *nežinanti*. Taip pat, vartojamos tokios frazės kaip „niekas negali pasakyti“, kokia turėtų būti klimato kaitos politika, prisidengiant nežinojimu. Gaunama idomi paralelė - diskurse pasitelkiama daug mokslinių argumentų apie klimato kaitos padarinius ir galimas pasekmes, bet sprendimų nepriėmimas laikomas nežinojimo padariniu. Galima teigti, kad šiame diskurse moksliniai argumentai apie ne iki galo ištirtus antropogeninius klimato kaitos veiksnius pasitarnauja neveikimui pagrįsti. Taip pat, pasitraukimui iš Kioto protokolo pagrįsti.

Antra grupė argumentų prieš dalyvavimą Kioto protokole yra ekonominiai. Dž. W. Bušas kalba apie augančią ekonomiką ir tai, kad didėjančiai populiacijai reikia energijos „mūsų namams šildyti ir vėsinti“⁸⁸ bei „kuro mūsų automobiliams“⁸⁹. Vėlgi, kartojasi įvardis *mūsų*, tačiau kalbama yra ne tik apie būtinąsias reikmes, bet ir apie patogų gyvenimo būdą, pavyzdžiui, oro kondicionierius namams vėsinti. Galima teigti, kad Dž. W. Bušas yra nusitaikęs į „amerikietiškosios svajonės“ idėją nesvetimą tiek demokratines, tiek ir respublikoniškas politines pažiūras turintiems amerikiečiams. Aplinkosauginiai reguliavimai ir Kioto protokolas šiame įvaizdyje siekia „atimti“ iš amerikiečių įprastą gyvenimo būdą. Galima teigti, kad prezidentas savo retorikoje kalbėti apie *namus* pasirinko ne be reikalo. Visgi, tradiciškai namai yra privati, labiausiai saugoma kiekvieno žmogaus teritorija. Taigi, formuojamame diskurse yra siekiama sukelti baimę, kad bus atimta tai, kas laikoma svarbiausiu, asmeniškiausiu dalyku.

Trečioji argumentų grupė yra tie argumentai, kurie diskurse formuoja nelygybės jausmą. Dž. W. Bušas kalba apie tai, kad Kinija ir Indija (kaip tebesivystančios valstybės) Kioto protokolo nebuvo

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ Ten pat.

⁸⁸ Ten pat.

⁸⁹ Ten pat.

teisiškai įpareigos imtis veiksmų prieš klimato kaitą. Dėl šios priežasties, teigiama, kad veiksmų bus imtasi tada, kada visos atmosferą teršiančios valstybės veiks kartu. Diskurse formuojant nelygybės tarp skirtingų valstybių jausmą, Dž. W. Bušas vėl renkasi kalbėti ne atskirai jį palaikančiųjų grupei, bet visiems amerikiečiams, kuriems nesvetimas lygybės kaip vienos didžiausių vertybių politikoje samprata.

Kioto protokolas, taip pat, vadinamas „nerealistišku“⁹⁰. Formuojama idėja, kad net jei JAV vykdytų šiame dokumente išskeltus uždavinius, kitoms valstybėms jų pasiekti būtų neįmanoma. Teigiama, kad Kioto protokolo tikslai yra nepagrįsti moksliniais pagrindais. Kadangi kalboje buvo daugybė mokslinių argumentų bei *mokslo* paminėjimų, sukuriama išpūdis, kad mokslas stovi prezidento, o ne protokolo iniciatorių pusėje.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad prezidentas Dž. W. Bušas formuodamas diskursą Kioto protokolo atžvilgiu, jį laiko visiškai nenaudingą, nemoksliniu, nepasisekusi ir nerealistišku. Kita vertus, formuodamas diskursą apie klimato kaitos reiškinį, jis visiškai nuasmenina šį klausimą, laiko jį visų žmonių atsakomybe, nepateikia savo asmeninės nuomonės. Nepaisant to, kad JAV yra didžiausias atmosferos teršėjas pasaulyje, teigiama, kad tik kitoms šalims siekiant tikslų kartu bus galima pasiekti realių rezultatų. Laikomasi pozicijos, kad tik daugiašaliai politiniai sprendimai ves prie tikslo, nors atsisakyta dalyvauti vieninteliame tuo metu egzistavusiame tokio tipo daugiašaliame susitarime – Kioto protokole. Vienas kitam prieštaraujantys pasisakymai dominuoja šiame diskurse, nes, taip pat, teigiama, kad Kioto protokolas turėtų būti moksliskai pagrįstas, nors tuo pačiu metu sakoma, kad mokslas dar nežino daugelio aspektų apie klimato kaitą. Kalbant apie ideologinę plotmę, šiame diskurse vyrauja tokios universalios lygybės, laimingo ir patogaus gyvenimo idėjų sistemos, kurios tikimasi bus priimtinos kuo didesnei daliai žmonių. Kalbant apie objektyvias priežastis, lemiančias šalies klimato politiką, Dž. W. Bušas į diskursą įtraukia sisteminius elementus, pavyzdžiui, populiacijos augimą ir priklausomybės nuo iškastinio kuro elementą.

Artėjant antrosios kadencijos pabaigai, pasakyta kalba apie klimato kaitą (2008 m. balandžio 16 d.) atskleidžia dar daugiau apie prezidento Dž. W. Bušo formuojamą diskursą šioje srityje. Teigiama, kad per pastaruosius spetynerius metus „mano administracija“⁹¹ turėjo „racionalią“⁹² ir „subalansuotą“⁹³ požiūrį į klimato kaitą. Šiame diskurse pasireiškia ne tik emocinis ir loginis retorikos elementai, bet ir patikimumo elementas. Jei pirmosios kadencijos pradžioje prezidentas visiškai nuasmenino klimato politikos problematiką ir pasitraukimą iš Kioto protokolo pristatė kaip racionalų sprendimą, kurį būtų

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Žr. Priedą Nr.2: JAV Prezidento Džordžo W. Bušo kalba apie klimato kaitą. Vašingtonas, 2008 balandžio 16 d. Prieiga internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080416-6.html> Žiūrėta: 2019 04 01

⁹² Ten pat.

⁹³ Ten pat.

priėmusi bet kuri administracija, tai po septynerių metų jis jau gali įtraukti savo administraciją nes turi politinio darbo aukščiausiam politiniame poste JAV patirties.

Pirmosios kadencijos pradžioje racionalūs sprendimai, tiksli informacija ir patikimumas buvo perkeltas mokslo akademijos bendruomenei ir klimato kaitos specialistams, o prezidento retorikoje vyravo *nežinojimo* ir *neaiškumo* diskursas, kurio fone administracija nesiryžta priimti griežtų sprendimų. Po septynerių metų vartojamame diskurse mažiau minimas mokslas ir daugiau pats prezidentas, kuris teigia, jog jo iniciatyvos padarė įtaką kovoje su klimato kaita.

Kita vertus, reikia apžvelgti, kokie būtent politiniai sprendimai retorikoje minimi. Visi jie, vienokiu ar kitokiu būdu, skatina atsinaujinančių energijos išteklių gavybą arba energetinį efektyvumą. Absoliučiai visų naujų Dž. W. Bušo retorikoje giriamų iniciatyvų epicentre yra naujosios technologijos. *Technologijos* kalboje minimos net 14 kartų. Toks požiūris į kovą su klimato kaita puikiai atitinka E. Lachapelle ir M. Paterson iškeltą prielaidą, kad valstybės su prezidentine valdymo sistema nėra linkę priimti griežtus aplinkosauginius reikalavimus reglamentuojančių įstatymų, bet yra linkę skatinti naujų technologijų vystymą⁹⁴ bei iniciatyvas ir investicijas į energetinį efektyvumą. Dž. W. Bušas teigia, kad „yra daugybė būdų sumažinti emisijas, bet *visos* atsakingos priegigos priklauso nuo pagreitį įgaunančio naujų technologijų vystymo ir diegimo“⁹⁵. Taigi, šio prezidento klimato politikos priega remiasi vien naujų technologijų diegimu.

Retorika Kioto protokolo atžvilgiu nepakito. Todėl galima teigti, kad abiejų kadencijų metu prezidentas formavo nuoseklų diskursą nedalyvavimui šiame daugiašaliame susitarime pagrįsti. Kalboje randama jau minėtas epitetą „klaidingas“, pasikartojantis šiam diskurse apibūdinant Kioto protokolą. Tai antrasis ženklas, kad visu Dž. W. Bušo ir jo administracijos valdymo laikotarpiu buvo formuojamas nuoseklus diskursas, siekiantis visiškai paneigti, bet kokią galimybę ateityje dalyvauti tokio tipo susitarime. Tokio tipo susitarimas, žinoma, yra susitarimas, kuriame ne visoms valstybėms ratifikavusioms dokumentą, taikomos vienodos sąlygos ir bendri kovos su klimato kaita tikslai.

Kalboje yra ir daugiau pasikartojimų, naudojamosi ta pačia nelygybės tarp valstybių argumentacija. Klausytojams primenama, kad Indijos ir Kinijos dujų emisijos į atmosferą auga, o šių valstybių Kioto protokolas neįpareigoja laikytis dokumente numatytų įsipareigojimų. Pasikartoja ir ekonominis argumentas, teigiantis, kad Kioto protokolas tiesiogiai prisidėtų prie JAV ekonomikos augimo lėtėjimo ir darbo vietų praradimo. Dėl šios priežasties galima teigti, kad pasikartoja pirmojoje analizuotoje kalboje naudojamas baimės jausmas, tik šiuo atveju, Kioto protokolas gąsdina iš amerikiečių

⁹⁴ Lachapelle, E., Paterson M., p. 549.

⁹⁵ Žr. Priedą Nr.2, „JAV Prezidento Džordžo W. Bušo kalba apie klimato kaitą“. 2008 balandžio 16 d. Priega internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080416-6.html>

„atimti“ jų darbo vietas. Kiekvienas žmogus privalo užsidirbti pragyvenimui, todėl prezidentas Dž. W. Bušas, kaip jau įprasta analizuojamame diskurse, siekia naudotis universaliomis vertybėmis kaip argumentais įtikinčiais kuo platesnei daliai žmonių. Kalbos pabaigoje pažymima, kad nuo 2012 m. Kyoto protokolas nebegalios. Tai atveria galimybes naujam lygiateisiškam daugiašaliam susitarimui tarp pasaulio valstybių, kuriam Dž. W. Bušas pritartų. Prezidento retorika griežta tik Kioto protokolo atžvilgiu, kovos su klimato kaita atžvilgiu prezidentas laikosi pozicijos dėl būtinybės visoms pasaulio valstybėms mažinti CO₂ emisijų išmetimą į atmosferą. Taigi, prezidento Dž. W. Bušo formuojamas diskursas visu jo valdymo laikotarpiu buvo nuoseklus, buvo laikomasi tos pačios pozicijos. Vienintelis skirtumas tarp pirmosios kadencijos pradžioje ir antrosios kadencijos pabaigoje pasakytų kalbų yra tas, kad prezidentas po septynerių metų darbo turėjo galimybę pasigirti jau priimtomis iniciatyvomis. Taip pat, biudžeto dotacijomis naujoms technologijoms, pavyzdžiui, technologijoms išgaunančioms energiją iš anglies, bet į atmosferą išmetančioms gerokai mažesnę kiekį atmosferą teršiančių dujų nei įprasta. Dar vienas diskurso pokytis yra objektyvus faktas, kad per septynerius metus mokslo ir akademinė bendruomenė ištyrė ir sužinojo daugiau informacijos apie antropogeninę klimato kaitą, taigi – atsisakyta argumento dėl mokslinio pažinimo trūkumo. Visos kalbos metu vartojamas įvardis *mes*, taip pat, rodo nepakitusį prezidento diskursą, kuriame klimato kaitos problematika yra nuasmeninama ir priimama kaip visų atsakomybė. Priimti politiniai sprendimai yra visų amerikiečių, o ne tik prezidento administracijos nuopelnas, o ekonominiai praradimai šiame diskurse yra visų amerikiečių praradimas.

4.2. Barako Obamos retorikos apie Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos analizė

2015 m. lapkričio 30 d. prezidentas Barakas Obama pasakė kalbą Paryžiuje, pirmojoje Paryžiaus klimato kaitos konferencijos sesijoje. Skirtingai nei prezidentai Dž. W. Bušas ir D. Trumpas, B. Obama aktyviai dalyvavo derybose dėl dokumento ir aktyviai pasisakė už tokio dokumento svarbą prieš įvykstant Paryžiaus knferencijai, todėl galima tikėtis, kad jo retorika šio susitarimo atžvilgiu bus teigiama. Vis dėlto, reikia iširti kaip naują politikos kryptį pagrindžia prezidentas bei tai, kokį diskursą jis formuoja apie Paryžiaus susitarimą.

Savo kalbą B. Obama pradeda pareikšdamas užuojautą dėl teroristinių išpuolių įvykdytų Paryžiaus mieste. Tragiško įvykio paminėjimas naudojamas ne tik kaip įprasta prezidento postą užimančio žmogaus praktika pareikšti užuojautą, ypač viešint mieste, kuriame neseniai įvyko teroristinis

išpuolis ir todėl toks paminėjimas yra neišvengiamas. Įdomu tai, kad neseni įvykiai Paryžiuje užduoda toną visai tolimesnei kalbai: „Kas galėtų būti didesnis atsakas tiems, kurie trokšta sugriauti mūsų pasaulį, nei pasitelkti didžiausias mūsų pastangas pasauliui išgelbėti?“⁹⁶ Taigi, B. Obama pradeda savo kalbą sukeldamas vilties emocijas klausytojams ir priešpastatydamas kovą su klimato kaita kaip opoziciją terorizmui. Po teroristinių išpuolių visuomenėse, akivaizdu, vyrauja tamsios ir negatyvios emocijos, o JAV prezidentas siūlo receptą, kaip kovoti už pasaulio išlikimą. Tiesa yra tokia, kad terorizmas ir klimato kaita yra nesusiję reiškiniai. Galbūt ši sąsaja taps tampresnė ateityje, kai globalinis atšilimas labiausiai paveiktuose regionuose paskatins tam tikrų visuomenės grupių radikalizaciją. Tačiau 2015 m., kai buvo pasakyta ši kalba, terorizmo reiškinio panaudojimas retorikai už kovą su klimato kaita pateisinti atrodo reikalingas emociniam retoriniam elementui sustiprinti.

Prezidento B. Obamos kalba kupina emocijų. Teigiama, kad beveik 200 valstybių susirinkus Paryžiuje, pagaliau atsirado viltis, jog tai yra istorinis momentas, kai „mes apsispręsim išgelbėti savo planetą“⁹⁷. Pasaulio gelbėjimo ir išsaugojimo diskursas formuojamas visos kalbos metu. Susirinkusieji Paryžiaus konferencijoje tampa *pasaulio gelbėtojai*, o B. Obama aktyviai prisiima lyderystę šioje gelbėjimo misijoje.

Asmeninėms su klimato kaita susijusioms emocijoms išreikšti prezidentas pasitelkia asmeninę istoriją apie apsilankymą šiauriausioje JAV valstijoje – Aliaskoje. Anot Aristotelio, asmeninės istorijos yra būdas rasti betarpišką ryšį su savo klausytoju. B. Obama apibūdina Aliaskos vaizdus taip, kad jie sukeltų kuo neigiamesnes emocijas: „jūra praryja kaimelius“⁹⁸, „tundra dega“⁹⁹, „ledo viršūnės tirpsta moderniais laikais negirdėtu greičiu“¹⁰⁰. Šiuos negatyvius vaizdinius prezidentas laiko ateities pasaulio rodikliais: „panardintos valstybės“¹⁰¹, „apleisti miestai“¹⁰², „nebežaliuojantys laukai“¹⁰³, „nauji konfliktai“¹⁰⁴, „desperatiški žmonės ieškantys prieglobsčio“¹⁰⁵. Pasaulio pabaigos įvaizdis dar labiau sutvirtinamas teigiant, kad tai yra „žvilgsnis į mūsų vaikų ateitį“¹⁰⁶. Pasirinkimas kalbėti ne apie *mūsų*

⁹⁶ Žr. Priedą Nr.3: JAV Prezidento Barako Obamos kalba Paryžiaus klimato konferencijos pirmojoje sesijoje, Paryžius, 2015 lapkričio 30 d. Prieiga internetu: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/30/remarks-president-obama-first-session-cop21> Žiūrėta: 2019 04 01

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Ten pat.

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ Ten pat.

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Ten pat.

¹⁰⁶ Ten pat.

ateitį, kaip tai darė prezidentas Dž. W. Bušas, yra neatsitiktinė. Vaikai yra tai, ką klausytojai myli bei saugo labiausiai, todėl ir baimės emocija, keliama santykiuose su šeimos nariais, sustiprėja.

B. Obamos diskursas nėra nuasmenintas, jame nėra atskyrimo tarp politinio lyderio ir klausančiųjų. Prezidentas sakosi atvykęs asmeniškai kaip didžiausios pasaulyje ekonomikos lyderis ir antros pagal išmetamųjų dujų kiekį valstybės prezidentas. Skirtingai nei Dž. W. Bušas, kuris nuasmenina klimato kaitos klausimus ir teigia, kad politiniai sprendimai buvo priimti *mūsy*, B. Obama asmeniškai prisiima atsakomybę dėl sprendimų priėmimo ateityje. Akivaizdu, jog šia kalba prezidentas siekia pademonstruoti savo lyderystę kovoje su klimato kaita pasaulio valstybių lyderių akyse.

Kalbant apie pasaulio valstybes dalyvavusias Paryžiaus klimato konferencijoje, prezidento diskurse nevyrauja JAV kaip išskirtinės šalies naratyvas. Kalboje B. Obama pažymi gerąsias kitų valstybių praktikas, siekiant sumažinti emisijų į atmosferą kiekį. Tačiau mokslinių argumentų ar faktų šioje analizuojamoje kalboje nedaug, todėl vėl grįžtama prie emocinio retorikos elemento. JAV ir kitų valstybių padaryta pažanga „suteikia mums vilties“¹⁰⁷.

Kalboje, taip pat, galima rasti metaforą, teigiančią, jog „vienas iš priešų, prieš kuriuos kovojame šioje konferencijoje yra cinizmas“¹⁰⁸. Terminu *cinizmas* Obama apibūdina tuos asmenis, kurie netiki, kad žmonija negali sustabdyti pasaulinės temperatūros šilimo net ir kolektyviniais veiksmais. Tokiu būdu Paryžiaus susitarimo kaip dokumento opozicionierius priskirdamas netikintiesiems, kad klimato kaita gali būti sustabdyta apskritai. Tikėtina, pasimokius iš Kioto protokolo atvejo, formuojamas diskursas, kurio pamatinė prielaida – nepalaikantieji šios konferencijos ir šio susitarimo, nepalaiko kovos su klimato kaita apskritai.

Kalboje minimas dr. Martinas Liuteris Kingas ir jo citata: „tikiu, kad yra toks dalykas kaip per vėlu“¹⁰⁹. B. Obama pritaiko šiuos žodžius klimato kaitos kontekstui. Galima teigti, jog ši legendinė asmenybė pasirinkta ne be reikalo. Kovotojas už pilietines teises M. L. Kingas buvo afro-amerikietis, toks yra ir prezidentas B. Obama. Diskurse kurdamas paralelę tarp savęs ir M. L. Kingo prezidentas konstruoja naratyvą apie sudėtingą laukiančią kovą ir savo asmeninį indėlį joje. Tuo tarpu, savo asmeninio indėlio kovoje su klimato kaita diskurse niekada neafišavo anksčiau analizuotas prezidentas Dž. W. Bušas.

Praėjus metams laiko nuo analizuojamos kalbos, 2016 m. spalio 5 d., prie Paryžiaus susitarimo oficialiai prisijungė tiek valstybių, kiek buvo reikalinga, kad dokumentas įsigaliotų. Ta proga, B. Obama pasakė dar vieną kalbą. Prezidentas pradeda nuo priminimo apie prieš 10 mėnesių vykusias derybas:

¹⁰⁷ Ten pat.

¹⁰⁸ Ten pat.

¹⁰⁹ Ten pat.

„pasakiau, jog pasauliui reikia stipraus globalaus sutarimo“¹¹⁰. Taigi, toliau formuojamas diskursyvinis naratyvas, kuriame prezidento asmenybė atlieka centrinę vaidmenį vienijant pasaulio šalis, užsiimant aktyvia lyderyste.

Pirmoji analizuota B. Obamos kalba buvo skirta pasaulio valstybių lyderiams, antroji – JAV piliečiams. Dėl šios priežasties, asmeniniai prezidento nuopelnai naratyve užima centrinę poziciją. Teigiama, kad viena iš priežasčių, dėl kurios B. Obama siekė prezidento posto ir buvo JAV paversti lydere kovos su klimato kaita misijoje. Savo kalboje prezidentas primena, kad skeptikai bijojo, jog bus prarasta daug darbo vietų. Tačiau, prezidentas teigia, kad stebi darbo vietų kūrimą dar nematytą JAV istorijoje, nepaisant emisijų mažinimo. Teigiama, kad dujų emisijos į atmosferą kalbos sakymo metu yra mažiausios per pastaruosius du dešimtmečius. Prezidentas kuria diskursyvinį naratyvą, kuriame minėtas progresas yra būtent jo asmenybės nuopelnas.

Lyderystės naratyvas gali būti stebimas ir istorinio dvišalio susitarimo su Kinija atveju, kuris, teigiama, paskatino ir kitas pasaulio valstybes išsikelti tikslus aukštesnius nei numatyta Paryžiaus susitarime. Kalboje daug pozityvią žinutę skleidžiančių metaforų, pavyzdžiui, teiginys, kad ateityje švari energija „atvers užtvankas“¹¹¹ verslams, mokslininkams ir inžinieriams, kurie „išlaisvins inovacijas aukštosios technologijoms“¹¹² tvariai energetikai vystyti.

Įdomu tai, kad nors prezidento B. Obamos retorika stipriai skiriasi nuo prezidento Dž. W. Bušo retorikos, jie abu formuoja diskursą, kuriame vienintelė prieiga kovai su klimato kaita yra technologinė pažanga ir inovacijos. Minėta prieiga atitinka E. Lachapelle ir M. Paterson suformuluotą išvadą, kad prezidentinės valdymo sistemos rėmuose veikiančios valstybės yra labiau linkusios orientuotis į naujų technologijų vystymą nei reglamentuoti griežtus aplinkosauginius reikalavimus jau veikiantiems ekonominiams sektoriams.

Kalbos pabaigoje B. Obama pamini keletą savo patarėjų ir administracijos darbuotojų pavardėmis, įvardina jų nuopelnus derantis dėl Paryžiaus susitarimo galutinio dokumento. Taip pat, jiems padėkojama už jų indėlį į pasaulio ateitį ir sunkų darbą. Taigi, šiame diskurse prezidentas nėra vienintelis nusipelnęs. Baigdamas kalbą prezidentas padėkoja ir visoms kitoms pasaulio valstybėms oficialiai prisijungusioms prie dokumento. Drąsiai galima teigti, kad B. Obamos diskursas Paryžiaus susitarimo

¹¹⁰ Žr. Priedą Nr.4: JAV Prezidento Barako Obamos kalba apie Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos. Vašingtonas, 2016 spalio 5 d. Prieiga internetu: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/10/05/remarks-president-paris-agreement> Žiūrėta: 2019 04 01

¹¹¹ Ten pat.

¹¹² Ten pat.

atveju, remiasi prezidento asmeninės lyderystės naratyvu, bet tuo pačiu formuojamas ir platesnis daugiašalio bendradarbiavimo, vienybės, susitarimo, veikimo kartu naratyvas.

4.3. Donaldo Trumpo retorikos apie Paryžiaus susitarimą analizė

Magistro darbe analizuojama tik viena JAV prezidento D. Trumpo pasakyta kalba, nes jos data ir yra taškas, kada klimato kaitos politika vėl kardinaliai pasikeitė. 2017 m. birželio 1 d. prezidentas oficialiai pareiškė besitraukiąs iš Paryžiaus susitarimo. Verta iširti diskursą, kurį jis ėmėsi formuoti, kalbėdamas apie tai, kodėl šis susitarimas yra naudingas.

Visa prezidento kalbos pradžia yra skirta temoms tiesiogiai nesusijusioms su Paryžiaus susitarimu. Formuojamas diskursas, kuriame skirtingos temos turi ne vienodą prioritetą, o klimato kaita yra paskutinėje iš jų. Galima drąsiai teigti, kad tokia kalbos pradžia pasirinkta sąmoningai. Pirmiausia, pareiškiami užuojauta dėl Maniloje įvykusių teroro išpuolių, toliau pagiriamas JAV ekonominis augimas. Kalbama tik apie ekonominį augimą nuo rinkimų dienos, tokiu būdu, formuluojant išpūdį, jog prezidento D. Trumpo išrinkimas buvo esminis lūžis ekonomikos augimo spartai. Teigiama, kad nuo rinkimų dienos sukurta daugiau nei milijonas darbo vietų privačiame sektoriuje¹¹³. Prezidentas pareiškia ką tik grįžęs iš užsienio (nėra paminima kokios valstybės), kur suderėta dėl JAV karinių bei ekonominių investicijų vystymo. Jų graža, pasak prezidento turėtų siekti 350 milijardų dolerių valstybei ir dešimtis tūkstančių naujų darbo vietų, bet nėra aiškiai pasakoma su kuo padarytas susitarimas ar kada prasidės bendradarbiavimas. Pasakojama apie G7 susitarimą, kuriame prezidentas ėmėsi žingsnių dėl sąžiningos prekybos, pasakojama, jog dirbama dėl taikos artimuosiuose rytuose, kaip kovojama su terorizmu. Paminėta daugybė temų, tačiau Paryžiaus susitarimas nepaminiamas nei karto. Tokiu būdu formuojamas diskursas, kuriame kiti politiniai sprendimai ir politiniai klausimai yra daug svarbesni, prioritetingi.

Prezidentas teigia, kad minėtų politinių klausimų sprendimas yra pažadai, kuriuos jis pažadėjo per savo rinkimų kompaniją ir „vieną po kito“¹¹⁴ vykdo. Ši kalba daug labiau nei anksčiau analizuotos yra nukreipta tiesiogiai į D. Trumpo rinkėjus ir (ar) opozicionierius, kurie neigė, kad šie pažadai gali būti įvykdyti. Prezidentas pareiškia vykdantis savo įsipareigojimus ir teigia, kad „nenori, jog kas nors jam sutrukdytų“, leisdamas suprasti, kad Paryžiaus susitarimas ir yra tas trukdis, neleidžiantis pilna apimtimi vykdyti rinkiminių pažadų. Prezidentas kalba apie imigraciją, žingsnius atliktus darbo santykių

¹¹³ Žr. Priedą Nr. 5: JAV Prezidento Donaldo Trumpo kalba apie pasitraukimą iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos. Vašingtonas, 2015 lapkričio 30 d. Prieiga internetu: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-agreement/> Žiūrėta: 2019 04 01

¹¹⁴ Ten pat.

reguliuojimo srityje, darbo vietų ir gamyklų susigrąžinimą į valstybės teritoriją. Tik papasakojęs apie visas šias sritis, prezidentas pagaliau pradeda kalbėti ir apie Paryžiaus susitarimą, kuris jo formuojamame diskurse yra mažiausiai svarbus iš aukščiau paminėtų politinių klausimų.

„Tam, kad išpildyčiau savo pareigą apginti šios šalies žmones, Jungtinės Valstijos pasitrauks iš Paryžiaus susitarimo“¹¹⁵. Tokia iškilminga fraze paskelbiamas JAV pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos. Šioje frazėje centrinę rolę užima *pareiga apginti šalies žmones*. Diskurse formuojama prielaida, kad Paryžiaus susitarimas yra nesaugus ir keliantis grėsmę amerikiečiams, o D. Trumpas yra gynėjas, kuris pačius apsiginti negalinčius amerikiečius apsaugos. Grėsmės ir pavojaus naratyvas vyravo ir B. Obamos retorikoje, tačiau, skirtingai nei dabartinio prezidento, B. Obamos naratyve Paryžiaus susitarimas buvo metodas gyventojams apsaugoti, kai D. Trumpo naratyve pats susitarimas kelia didžiausią grėsmę piliečiams.

Kita vertus, privalu paminėti, kad D. Trumpo kalboje neatmetama galimybė ateityje grįžti į Paryžiaus susitarimą arba kitą panašaus tipo daugiašalį dokumentą, kuriame bus lygios sąlygos „JAV verslams, darbuotojams, žmonėms, mokesčių mokėtojams“¹¹⁶, kuriuos savo kuriamame naratyve ir tikisi apsaugoti prezidentas. Galima stebėti paralelę su ankstesniu respublikonų partijos prezidentu Dž. W. Bušu, kuris Kioto protokolo atvejį vadino nelygiateisišku.

Kalboje teigiama, kad Paryžiaus susitarimas yra „paprasčiausiai naujausias pavyzdys, kai Vašingtonas sutinka dėl JAV žalingo susitarimo, kurio visa nauda tenka kitoms valstybėms“. Diskurse formuojamas naratyvas, kuriame Vašingtonas, t. y., ankstesnių kadencijų prezidentai veikė nenaudingai JAV piliečiams. Kitas tokio tipo susitarimas galėtų būti Irano branduolinis susitarimas, dėl kurio savo pirmtaką aštriai kritikavo D. Trumpas, o vėliau pasitraukė iš minėto susitarimo¹¹⁷. Šiame diskursyvine naratyve kuriamas įspūdis, jog dėl visų JAV problemų yra kaltas arba kalti ankstesnieji prezidentai, o D. Trumpas siekia apginti JAV visuomenę nuo neatsakingų jo pirmtakų sprendimų.

Kalboje vartojama metafora „drakoniška ekonominė ir finansinė našta“, kuri gultų ant amerikiečių pečių, jei ir toliau bus implimentuojami Paryžiaus susitarimo tikslai. Prezidentas pateikia argumentų prieš šių tikslų siekimą *drakoniškomis* priemonėmis. Visų pirma, griežtas aplinkosauginis energetikos reguliavimas gali privesti prie 2,7 milijono prarastų darbo vietų iki 2025 m.¹¹⁸ Argumentus

¹¹⁵ Ten pat.

¹¹⁶ Ten pat.

¹¹⁷ Atlas, Terry, Kelsey Davenport, „Trump Challenges Europeans Over Iran Deal“. Arms Control Association. 2018 October. Prieiga internetu: <https://www.armscontrol.org/act/2018-10/news/trump-challenges-europeans-over-iran-deal> Žiūrėta: 2019 04 30

¹¹⁸ Žr. Priedą Nr. 5: JAV Prezidento Donaldso Trumpo kalba apie pasitraukimą iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos. Vašingtonas, 2015 lapkričio 30 d. Prieiga internetu: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-agreement/> Žiūrėta: 2019 04 01

lydi tokios frazės kaip „ne tai, ko mums reikia, patikėkit, ne tai, ko mums reikia“¹¹⁹. Šiame scenarijuje prezidentas D. Trumpas, tarsi, atlieka tautos, šalies, valstybės *tėvo* rolę. Juo reikia patikėti, nes tik jis geriausiai žino, ko JAV gyventojams reikia.

Prezidentas išvardina ekonomikos, energetikos ir gamybos sektorius, kuriuose įvedus griežtus aplinkosauginius reikalavimus būtų prarasta daugiausiai darbo vietų. Ryškiausias skaičius apibūdina anglies pramonę – iki 2040 m. bus prarasta iki 86 proc. darbo vietų. „Aš myliu anglies kasėjus“¹²⁰, - teigia prezidentas kalboje, tokiu būdu, dar labiau sustiprindamas tėvo įvaizdį, kuris yra mylintis, besirūpinantis, ginantis nuo grėsmių. Paminima, kad JAV atidaroma nauja anglių kasykla. JAV jau ilgą laiką nebuvo atidaryta nei viena naują anglių kasykla, nes toks verslas neatrodė perspektyvus. D. Trumpas pareiškia, jog buvo pakviestas į kasyklos atidarymą, tokiu būdu, parodydamas, jog ne tik jis *myli* anglių kasėjus, bet ir šie tikisi prezidento paramos.

Kita vertus, iki 2040 m. didelė dalis sunkių fizinių darbų vis tiek bus prarasti dėl naujų technologijų vystymo ir konkurencijos su švaria bei tvaria energetiką gaminančiomis įmonėmis. Dėl šios priežasties galima teigti, kad gyventojų apsaugos ir gynimo retorika yra tik diskursyvinė praktika sprendimui pasitraukti iš Paryžiaus susitarimo pateisinti, o ne JAV darbuotojams ginti.

D. Trumpas teigia, kad nėra sąžininga dalyvauti susitarime, kuris „baudžia“¹²¹ Jungtines valstijas, nors šios yra „aplinkosaugos lyderės“¹²². Formuojamas naratyvas, kuriame JAV nereikia būti Paryžiaus susitarimo dalimi, kad tęsti aplinkos apsaugos politiką. Įdomu tai, kad kalboje sąvoka *klimatas* vartojama, tik tokiose lingvistinėse struktūrose kaip *Paryžiaus klimato susitarimas*. Kalbant apie JAV aplinkosaugos politiką, vartojama tik sąvoka *aplinka* (angl. environment). Visoje kalboje nė karto nėra paminėta *klimato kaita*. Yra žinoma, kad prezidentas D. Trumpas neigia antropogeninės klimato kaitos egzistavimo faktą¹²³. Kalbėdamas apie aplinkos kokybės pagerinimą jis kalba apie „švarų orą“ ir tai, kad „turėsime švariausią orą pasaulyje“¹²⁴. Teigti, jog kažkas valstijose yra didžiausias, geriausias ar stipriausias yra įprastas D. Trumpo retorikos metodas.

Prezidentas kalboje pasipiktinęs, kad tikimasi, jog Indija iki 2020 m. padvigubins išgaunamą anglių kiekį, o JAV yra siūloma anglių atsakyti visiškai. Bandoma sukelti baimės emociją teigiant, kad

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Ten pat.

¹²¹ Ten pat.

¹²² Ten pat.

¹²³ De la Garza, Alejandro, „President Trump Renews Climate Change Denial Days After Defense Department Releases Daunting Report on Its Effects“. *Time Magazine*, 2019 01 20. Prieiga internetu: <http://time.com/5508259/trump-climate-change-defense-department/> Žiūrėta: 2019 04 02

¹²⁴ Žr. Priedą Nr. 5: JAV Prezidento Donaldo Trumpo kalba apie pasitraukimą iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos. Vašingtonas, 2015 lapkričio 30 d. Prieiga internetu: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-agreement/> Žiūrėta: 2019 04 01

angliakasių darbai bus prarasti, o tos pačios darbo vietos iškils Indijos teritorijoje. Nelygybė tarp iškeltų tikslų valstybėms (kylančių iš nevienodo ekonominio išsivystymo) yra pagrindinė priežastis palikti Paryžiaus susitarimą. Analogiškai, Dž. W. Bušas teigė, kad nelygybė tarp tikslų valstybėms yra pagrindinė priežastis pasitraukti ir iš Kioto protokolo. Galima drąsiai teigti, kad abiejų respublikonų prezidentų diskursai turi nemažai bendro tarpusavyje.

4.4. JAV prezidentų retorikos palyginimas

Visuose trijuose ištirtuose JAV prezidentų – Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo - diskursuose dominuoja tam tikri naratyvai. Dž. W. Bušo diskurse dominuoja nepasitikėjimo naratyvas, kuriame mokslas dar iki galo nėra išsiaiškinęs antropogeninės klimato kaitos problematikos. Tai gali būti susiję ne tiek su sąmoningai klausytojams formuojamomis idėjomis, tiek tuo, kad 2001 m. mokslas šioje srityje išties žinojo palyginus nedaug. B. Obamos diskurse dominuoja jo asmeninės lyderystės naratyvas, anot kurio didelė dalis šioje srityje pasiekto progreso yra prezidento asmeninis nuopelnas. Diskursas formuojamas ne vien žadant priimti griežtus aplinkosauginius reikalavimus, bet ir nubrėžiant paralelę tarp savęs ir kito garsaus afroamerikiečio M. L. Kingo. D. Trumpo diskurse dominuoja prezidento kaip tėvo saugojančio ir ginančio savo piliečius nuo neteisybės, grėsmių ir nelygybės vaizdinys.

Prezidento Dž. W. Bušo kalbose buvo rasta daugiausiai mokslinių, faktinių racionalių argumentų, daug mažiau naudotasi emociniu elementu. Vis dėlto, ir šio prezidento diskurse neišvengta baimės jausmo kėlimo dėl nežinios apie ateitį ir baimės prarasti darbo vietas. Baimės jausmo skatinimas dėl prarandamų darbo vietų D. Trumpo diskurse dominavo ryškiausiai. Argumentai dėl ekonominės ir finansinės žalos, minėto darbo vietų praradimo, nelygių sąlygų su kitomis šalimis buvo vienodi ir Dž. W. Bušo ir D. Trumpo retorikoje. B. Obamos retorikoje, atvirkščiai, žalioji energetika buvo pateikiama kaip perspektyvi sritis naujoms gerai apmokamoms darbo vietoms atsirasti.

B. Obamos diskursas buvo labiausiai emociškai „įkrautas“. Pasaulio pabaigą simbolizuojantys vaizdiniai, apibūdinantys ateitį ir viltingas kalbėjimas apie veiksmus, kurių galima imtis šiandien, jog prezidento retorikoje pranašaujama pasaulio pabaiga neįvyktų. B. Obama savo diskurse daugiausiai projektavo ateitį, o D. Trumpas ir Dž. W. Bušas daugiau kalbėjo apie šiandieninę kiekvieno amerikiečio kasdienybę.

Dž. W. Bušo ir D. Trumpo formuojamas diskursas apie dalyvavimą daugiašaliuose susitarimuose ir klimato politiką apskritai yra panašus, tačiau skiriasi viena esmine detale. Dž. W. Bušas klimato politiką nuasmenina, stengiasi kalbėti sąvokomis, neišduodančiomis jo asmeninio požiūrio, visada

vartoja tik įvardį *mes*. Tuo atveju, D. Trumpas dažnai vartoja įvardį *aš*, teigia, ką jis asmeniškai mano esant naudingiausia valstijų gyventojams, suteikia nuorodas į savo rinkiminę kampaniją, rinkėjams duotus pažadus, vienas kurių ir buvo pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo.

D. Trumpas buvo vienintelis sugebėjęs kalboje apie Paryžiaus susitarimą pakalbėti apie imigraciją, taiką artimuosiuose rytuose ir kitus su klimato kaita nesusijusius klausimus, tokiu būdu, kurdamas naratyvą apie neprioritetinį Paryžiaus susitarimo vaidmenį JAV politikoje.

E. Lachapelle ir M. Paterson straipsnyje „Nacionalinės klimato politikos varikliai“, kurio metodologija remiamasi šiame magistro darbe, išvadose teigia, kad tokie reiškiniai kaip liberali ir koordinuota rinkos ekonomika, prezidentinė ir parlamentinė valstybės valdymo sistemos lemia skirtumus tarp valstybių požiūrio į klimato politiką¹²⁵. Darbe ne vieną kartą minėta, kad, pavyzdžiui, prezidentinės sistemos yra labiau linkusios rinktis technologinių inovacijų, o ne griežto aplinkosauginio reguliavimo kelią. Dėl šios priežasties, autoriai siūlo daugelio-kelių požiūrį (angl. *multi-track approach*), t.y. tokius daugiašalius susitarimus, kurie skirtingoms valstybėms numatyti skirtingus būdus ir metodus bendriems tikslams pasiekti. Tačiau, kaip galima matyti iš atliktos diskurso analizės, tarptautinių santykių politinėje realybėje daugybinis požiūris į kovą su klimato kaita gali tapti politinių manipuliacijų objektu. Tiek Dž. W. Bušo pasitraukimas iš Kioto protokolo, tiek D. Trumpo pasitraukimas iš Paryžiaus susitarimo yra argumentuojami kaip pasitraukimas iš nelygiateisiškų dokumentų, kuriuose aplinkybės ne tokios pačios skirtingoms šalims. Galima teigti, kad autorių pasiūlytas politinis sprendimas realiuose tarptautiniuose santykiuose neveikia, ypač tada, kada yra kalbama apie didžiąsias galybes.

Įvade buvo iškelti du ginamieji teiginiai, kad a) objektyvios priežastys, lemiančios JAV klimato politiką 2001 m. – 2017 m. nepasikeitė arba pasikeitė nežymiai ir b) klimato politikos skirtumai pagal šias priežastis išryškėja ne iš objektyvių faktų, bet iš prezidentų diskurso. Abu ginamieji teiginiai tyrimo eigoje pasitvirtino. Klimato politikos varikliai nepasikeitė: prezidentinė valdymo sistema išliko, liberali rinkos ekonomika išliko, priklausomybė nuo iškastinio kuro bendrame suvartojamos energijos kiekyje pasikeitė nežymiai, o priklausomybė nuo iškastinio kuro importo po truputį keičiasi į priklausomybę nuo iškastinio kuro eksporto. Taigi, priklausomybės formatas pakito, bet jos turinys – ne.

Prezidentų diskursas atliepia skirtingus klimato politikos variklių aspektus. Kioto protokolo ir Paryžiaus susitarimo atvejai prezidentui Dž. W. Bušui ir prezidentui D. Trumpui yra grėsmės ekonominiam augimui, o prezidentui B. Obamai – galimybė kurti naujas darbo vietas. Taigi, žymesnį

¹²⁵ Lachapelle, E., 549.

skirtumą, kaip ir teigiama antrajame ginamame teiginyje, galima stebėti tik JAV prezidentų diskursuose, nepaisant objektyvių aplinkybių.

IŠVADOS:

1. JAV nacionalinę klimato politiką ir šalies prezidentų pasirinkimą (ne)dalyvauti Kioto protokole bei Paryžiaus susitarimo atvejuose lemia tie patys veiksniai: prezidentinė valdymo sistema, laisvos rinkos ekonomika, auganti populiacija, 80 proc. priklausomybė nuo iškastinio kuro. JAV, pagal šiuos faktorius yra labiau linkusios vykdyti investicijų į naujausias technologijas politiką CO₂ emisijoms mažinti nei įsipareigoti griežtam aplinkosauginiam reguliavimui.
2. Tiriamuoju laikotarpiu 2001 m. – 2017 m. prezidentinė valdymo sistema nepasikeitė. Laisvos rinkos ekonomika su menka Vyriausybės įtaka ekonominei sferai išliko. Populiacija šiuo laikotarpiu augo nesustojant. Valstijų BVP per minėtą laikotarpį beveik padvigubėjo. Iškastinio kuro dalis bendrame pirminiame suvartojamame energijos kiekyje sumažėjo nežymiai, o apie 80 proc. suvartojamos energijos išgaunama iš taršaus iškastinio kuro. JAV per minėtą laikotarpį persiorientavo iš valstybės energijos išteklių importuotojos į eksportuotoją, tačiau nepaisant pakitusios priklausomybės formos, priklausomybės turinys išliko.
3. Kardinaliai skirtingos prezidentų Dž. W. Bušo, B. Obamos ir D. Trumpo klimato politikos kryptys, renkant, ar (ne)dalyvauti daugiašaliuose susitarimuose, gali būti stebimos jų nevienodame diskurse. Tyrimas parodė, kokie naratyvai prezidentų diskursuose dominuoja. Kioto protokolo atveju, Dž. W. Bušas suformuoja du tipus naratyvų. Pirmasis remiasi moksliniu nežinojimu ir problematikos nepažinimu iki galo. Antrasis – nelygybės principu tarp šalių, pasirašiusių dokumentą. Taigi, Kioto protokole nedalyvaujama dėl dar iki galo nepažinto klimato kaitos reiškinių ir jos padarinių bei dėl dokumente numatytų nelygių sąlygų skirtingo išsivystymo valstybėms dalyvaujančioms susitarime. B. Obama, taip pat, formuoja du tipus naratyvų savo diskurse. Jie yra tiesiogiai susiję: pasaulio pabaigos vaizdinys, jei nebus vykdomi Paryžiaus susitarime išskelti tikslai, bei viltingos ateities vaizdinys, kuriame ateities kartoms nereiks patirti klimato kaitos padarinių, egzistuos vienybė ir bendradarbiavimas tarp visų pasaulio valstybių. D. Trumpo diskurse formuojamas naratyvas, kuriame tarptautinės ir vidaus politikos klausimai yra suskirstyti prioritetine tvarka, o Paryžiaus klimato susitarimas tarp šių prioritetų užima paskutinę vietą.
4. Tyrimas dekonstravo diskursyvinių naratyvų formavimą. Prezidentas Dž. W. Bušas savo naratyvus formuoja naudodamasis moksliniais argumentais apie tai, kas dar nėra žinoma apie antropogeninę klimato kaitą. Visiškai nuasmenindamas keliamą dalyvavimo Kioto protokole klausimą, taikydamosis į idėjų sistemas bendras visiems amerikiečiams: patogaus gyvenimo ir

lygybės principo praradimą. D. Trumpas savo naratyvą dėl Paryžiaus susitarimo nesvarbos JAV pagrindžia keldamas klausytojams baimę dėl prarasiamų darbo vietų ir pajamų. B. Obama Paryžiaus susitarimo svarbos pasauliui naratyvą grindžia keldamas baimės emociją apie siaubingas ateities perspektyvas. Diskursyvinį naratyvą jis skleidžia visiems pasaulio gyventojams, o D. Trumpo ir Dž. W. Bušo auditorija yra amerikiečiai. Dž. W. Bušo diskurse daugiausiai randama mokslinių argumentų, B. Obamos diskurse – emocinių elementų, asmeninių potyrių. Formuojamas asmeninės lyderystės klimato kaitos sprendime naratyvas, o D. Trumpo diskurse – asmeninės atsakomybės už amerikiečių gerbūvį ir saugumą naratyvas ir „tėviško“ rūpesčio vaizdinys. Dž. W. Bušo diskursas nuasmenintas, neprisiimant asmeninės atsakomybės už nedalyvavimą Kioto protokole.

5. JAV klimato politiką formuojančios priežastys labiausiai atsiskleidžia Dž. W. Bušo ir D. Trumpo diskursuose, kuriuose iškeliami energetikos priklausomybės, augančios populiacijos problematika ir baimės emocija, kalbant apie galimus ekonominius praradimus. Kadangi, objektyvios aplinkybės lemiančios (ne)dalyvavimą daugiašaliuose susitarimuose dėl klimato kaitos per tiriamąjį laikotarpį nepasikeitė, Paryžiaus susitarimo tikslų vykdymas pagal teorines prielaidas turėtų remtis technologinėmis inovacijomis, ne griežtu aplinkosauginiu reguliavimu. B. Obamos diskurse šis polinkis investuoti į naujas technologijas, žaliąją energetiką ir energetinį efektyvumą labiausiai ir atsispindi. Taigi, teorinis analizės pagrindas tinkamas, tačiau ateities tyrimuose reikėtų išsiaiškinti, kodėl rekomenduojama daugelio kelių (*multi-track*) prieiga skirtingoms valstybėms pasiekti bendrą kovos su klimato kaita tikslų, realiuose tarptautiniuose santykiuose, ypač kalbant apie didžiąsias galybes, virsta manipuliacijomis ir argumentu pasitraukti iš daugiašalių susitarimų dėl nevienodų skirtingoms šalims taikomų sąlygų.

Šaltinių ir literatūros sąrašas:

1. Atlas, Terry, Kelsey Davenport, „Trump Challenges Europeans Over Iran Deal“. Ginklų kontrolės asociacija. 2018 spalio. Prieiga internetu: <https://www.armscontrol.org/act/2018-10/news/trump-challenges-europeans-over-iran-deal> Žiūrėta: 2019 04 30
2. Bailey, Christopher J. „Assessing President Obama’s climate change record“. *Environmental Politics*, 2018, 1-19.
3. Bättig, M. B., T. Bernauer, „National institutions and global public goods: Are democracies more cooperative in climate change policy?“. *International Organization*, 2009, 63:1 281–308.
4. Bernauer, T., Böhmelt, T., „National climate policies in international comparison: The climate change cooperation index“. *Environmental Science & Policy*, 2013, 25:2, 196–206.
5. Brown, Lean. M., „The evolving and interacting bases of EU environmental policy legitimacy“. *Global Discourse*, 2016, 6:3, 396-419.
6. Charteris-Black, Jonathan, *Analysing political speeches. Rhetoric, discourse and metaphor*. 2 leidimas, London: Palgrave, Springer Nature Limited, 2018.
7. Cohen, Maurie J., Anne Egelston, „The Bush administration and climate change: prospects for an effective policy response“, *Journal of Environmental Policy & Planning*, 5:4, 2003, 315-331.
8. Compston, H., Bailey, I., *Turning down the heat: The politics of climate policy in affluent democracies*, London: Palgrave Macmillan, 2008.
9. De la Garza, Alejandro, „President Trump Renews Climate Change Denial Days After Defense Department Releases Daunting Report on Its Effects“. *Time Magazine*, 2019 01 20. Prieiga internetu: <http://time.com/5508259/trump-climate-change-defense-department/> Žiūrėta: 2019 04 02
10. Edwards, Rees, Lentelė Nr. 4.1, *International HRM*, 2014.
11. Hajer, Maarten, Wytske, Versteeg, „A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives“. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7:3, 2005, 175-184.
12. Harré, Rom, Jens, Brockmeier, Peter Mühlhäusler, *Greenspeak. A study of environmental discourse*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1999.

13. Harrison, K., L., M., Sundstrom, *Global commons, domestic decisions: The comparative politics of climate change*. Boston, MA: MIT Press, 2010.
14. Hasselbach, Christoph, „Opinion: No country can replace US as world police”. *DW.*, 2018 12 29. Prieiga internetu: <https://www.dw.com/en/opinion-no-country-can-replace-us-as-world-police/a-46894590> Žiūrėta: 2019 05 01
15. JAV energijos administracijos informacija. Prieiga internetu: https://www.eia.gov/energyexplained/?page=us_energy_home Žiūrėta: 2019 03 01
16. JAV Prezidento Barako Obamos kalba apie Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos. Vašingtonas, 2016 spalio 5 d. Prieiga internetu: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/10/05/remarks-president-paris-agreement> Žiūrėta: 2019 04 01
17. JAV Prezidento Barako Obamos kalba Paryžiaus klimato konferencijos pirmojoje sesijoje. Paryžius, 2015 lapkričio 30 d. Prieiga internetu: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/11/30/remarks-president-obama-first-session-cop21> Žiūrėta: 2019 04 01
18. JAV Prezidento Donaldo Trumpo kalba apie pasitraukimą iš Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos. Vašingtonas, 2015 lapkričio 30 d. Prieiga internetu: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-accord/> Žiūrėta: 2019 04 01
19. JAV Prezidento Džordžo W. Bušo kalba apie globalią klimato kaitą. Vašingtonas, 2001 birželio 11d. Prieiga internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20010611-2.html>
20. JAV Prezidento Džordžo W. Bušo kalba apie klimato kaitą. Vašingtonas, 2008 balandžio 16 d. Prieiga internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080416-6.html> Žiūrėta: 2019 04 01
21. Jungtinių Amerikos valstijų Konstitucija. Prieiga internetu: <https://constitutionus.com/> Žiūrėta: 2019 03 15
22. Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19849> Žiūrėta: 2019 01 30
23. Keating, Dave, “The Paris Climate Agreement Survived Trump. Can It Survive Brazil's Bolsonaro?” *Forbes*, 2018 10 24. Prieiga internetu: <https://www.forbes.com/sites/davekeating/2018/10/24/the-paris-climate-agreement-survived-trump-can-it-survive-brazils-bolsonaro/#23cccf816435> Žiūrėta: 2019 04 02
24. Kemp, Luke „US-proofing the Paris Climate Agreement“. *Climate Policy*, 17:1,2017, 86-101.

25. Killingsworth, J. M., Palmer, J. S., *Ecospeak; rhetorics and environmental politics in America*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1992.
26. Kinijos populiacijos augimas gyvai. Prieiga internetu: <http://www.worldometers.info/world-population/china-population/> Žiūrėta: 2019 04 26
27. Koba, Mark „Obama's To-Do List: What He Plans for a Second Term”. *CNBC*. Prieiga internetu: <https://www.cnbc.com/id/49725953> Žiūrėta: 2019 03 20
28. Lachapelle, Erick, Matthew, Paterson. „Drivers of national climate policy“. *Climate Policy*, 13:5, 2013, 547-571.
29. Myerson, G., Rydin, Y., *The language of the environment. A new rhetoric*. London: UCL Press, 1996.
30. Milman, Oliver, „Paris deal: a year after Trump announced US exit, a coalition fights to fill the gap”. *The Guardian*, 2018 06 01 Prieiga internetu: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/may/31/paris-climate-deal-trump-exit-resistance> Žiūrėta: 2019 02 30
31. Nisbet, Matthew C. „Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement“. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51:2, 2009, 12-23.
32. Oels, Angela, „Rendering Climate Change Governable: From Biopower to Advanced Liberal Government?“. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7:3, 2005, 185-207.
33. Oficialus Jungtinių Tautų tinklalapis, Klimato kaitos procesas ir susitikimai, „What is the Kyoto Protocol?“ Prieiga internetu: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol> Žiūrėta: 2019 03 30
34. Oficialus Tarpyvyriausybės klimato kaitos tarybos tinklalapis. Prieiga internetu: <https://www.ipcc.ch/> Žiūrėta: 2019 04 29
35. Pasaulinis Anglies Atlasas, Metinės pasaulio valstybių CO2 emisijos. Prieiga internetu: <http://www.globalcarbonatlas.org/en/CO2-emissions> Žiūrėta: 2019 04 25
36. Pickering, Jonathan, Jeffrey S. McGee, Tim Stephens, Sylvia I. Karlsson-Vinkhuyzen, „The impact of the US retreat from the Paris Agreement: Kyoto revisited?“. *Climate Policy*, 18:7, 2018, 818-827.
37. Schuldt, Jonathon P., Sungjong, Roh, „Media Frames and Cognitive Accessibility: What Do “Global Warming” and “Climate Change” Evoke in Partisan Minds?“. *Environmental Communication*, 8:4, 2014, 529-548.

38. Sharp, Liz, Tim Richardson, „Reflections on Foucauldian discourse analysis in planning and environmental policy research“. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 3:3, 2001, 193-209.
39. Shehata, Adam, David Nicolas, Hopmann, „FRAMING CLIMATE CHANGE: A study of US and Swedish press coverage of global warming“. *Journalism Studies*, 13:2, 2012, 175-192.
40. Tutton, Mark. „Trump Effect' is hurting Paris Agreement, says report“. *CNN*, 2018 12 04.
Prieiga internetu: <https://edition.cnn.com/2018/12/04/europe/trump-effect-paris-agreement/index.html> Žiūrėta: 2019 01 02
41. Unruh, G., „Understanding carbon lock-in“. *Energy Policy*, 2000, 28: 817–830.
42. Urpelainen, Johannes, Thijs, Van de Graaf, „United States non-cooperation and the Paris agreement“. *Climate Policy*, 18:7, 2018, 839-859.
43. Van Dijk, Teun A. „Ideology and Discourse Analysis“, *Journal of Political Ideologies*, 11:2, 2006, 115-140.
44. Žmonijos vystymosi indeksas, 2015. Prieiga internetu:
<https://ourworldindata.org/grapher/human-development-index-escosura> Žiūrėta: 2019 04 25
45. Žurnalo redakcija, „Climate change and the US election“. *Strategic Comments*, 14:8, 2008, 1-2.

PRIEDAS NR. 1

Prezidento Dž. W. Bušo kalba, 2001 06 11

Šaltinis: The White House. Office of the Press Secretary. Prieiga Internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20010611-2.html>

President Bush Discusses Global Climate Change

11:10 A.M. EDT

THE PRESIDENT: Good morning. I've just met with senior members of my administration who are working to develop an effective and science-based approach to addressing the important issues of global climate change.

This is an issue that I know is very important to the nations of Europe, which I will be visiting for the first time as President. The earth's well-being is also an issue important to America. And it's an issue that should be important to every nation in every part of our world.

The issue of climate change respects no border. Its effects cannot be reined in by an army nor advanced by any ideology. Climate change, with its potential to impact every corner of the world, is an issue that must be addressed by the world.

The Kyoto Protocol was fatally flawed in fundamental ways. But the process used to bring nations together to discuss our joint response to climate change is an important one. That is why I am today committing the United States of America to work within the United Nations framework and elsewhere to develop with our friends and allies and nations throughout the world an effective and science-based response to the issue of global warming.

My Cabinet-level working group has met regularly for the last 10 weeks to review the most recent, most accurate, and most comprehensive science. They have heard from scientists offering a wide spectrum of views. They have reviewed the facts, and they have listened to many theories and suppositions. The working group asked the highly-respected National Academy of Sciences to provide us the most up-to-date information about what is known and about what is not known on the science of climate change.

First, we know the surface temperature of the earth is warming. It has risen by .6 degrees Celsius over the past 100 years. There was a warming trend from the 1890s to the 1940s. Cooling from the 1940s to the 1970s. And then sharply rising temperatures from the 1970s to today.

There is a natural greenhouse effect that contributes to warming. Greenhouse gases trap heat, and thus warm the earth because they prevent a significant proportion of infrared radiation from escaping into space. Concentration of greenhouse gases, especially CO₂, have increased substantially since the beginning of the industrial revolution. And the National Academy of Sciences indicate that the increase is due in large part to human activity.

Yet, the Academy's report tells us that we do not know how much effect natural fluctuations in climate may have had on warming. We do not know how much our climate could, or will change in the future. We do not know how fast change will occur, or even how some of our actions could impact it.

For example, our useful efforts to reduce sulfur emissions may have actually increased warming, because sulfate particles reflect sunlight, bouncing it back into space. And, finally, no one can say with any certainty what constitutes a dangerous level of warming, and therefore what level must be avoided.

The policy challenge is to act in a serious and sensible way, given the limits of our knowledge. While scientific uncertainties remain, we can begin now to address the factors that contribute to climate change. There are only two ways to stabilize concentration of greenhouse gases. One is to avoid emitting them in the first place; the other is to try to capture them after they're created. And there are problems with both approaches. We're making great progress through technology, but have not yet developed cost-effective ways to capture carbon emissions at their source; although there is some promising work that is being done.

And a growing population requires more energy to heat and cool our homes, more gas to drive our cars. Even though we're making progress on conservation and energy efficiency and have significantly reduced the amount of carbon emissions per unit of GDP.

Our country, the United States is the world's largest emitter of manmade greenhouse gases. We account for almost 20 percent of the world's man-made greenhouse emissions. We also account for about one-quarter of the world's economic output. We recognize the responsibility to reduce our emissions. We also recognize the other part of the story -- that the rest of the world emits 80 percent of all greenhouse gases. And many of those emissions come from developing countries.

This is a challenge that requires a 100 percent effort; ours, and the rest of the world's. The world's second-largest emitter of greenhouse gases is China. Yet, China was entirely exempted from the requirements of the Kyoto Protocol.

India and Germany are among the top emitters. Yet, India was also exempt from Kyoto. These and other developing countries that are experiencing rapid growth face challenges in reducing their emissions

without harming their economies. We want to work cooperatively with these countries in their efforts to reduce greenhouse emissions and maintain economic growth.

Kyoto also failed to address two major pollutants that have an impact on warming: black soot and tropospheric ozone. Both are proven health hazards. Reducing both would not only address climate change, but also dramatically improve people's health.

Kyoto is, in many ways, unrealistic. Many countries cannot meet their Kyoto targets. The targets themselves were arbitrary and not based upon science. For America, complying with those mandates would have a negative economic impact, with layoffs of workers and price increases for consumers. And when you evaluate all these flaws, most reasonable people will understand that it's not sound public policy.

That's why 95 members of the United States Senate expressed a reluctance to endorse such an approach. Yet, America's unwillingness to embrace a flawed treaty should not be read by our friends and allies as any abdication of responsibility. To the contrary, my administration is committed to a leadership role on the issue of climate change.

We recognize our responsibility and will meet it -- at home, in our hemisphere, and in the world. My Cabinet-level working group on climate change is recommending a number of initial steps, and will continue to work on additional ideas. The working group proposes the United States help lead the way by advancing the science on climate change, advancing the technology to monitor and reduce greenhouse gases, and creating partnerships within our hemisphere and beyond to monitor and measure and mitigate emissions.

I also call on Congress to work with my administration to achieve the significant emission reductions made possible by implementing the clean energy technologies proposed in our energy plan. Our working group study has made it clear that we need to know a lot more.

The U.N. Framework Convention on Climate Change commences to stabilizing concentrations at a level that will prevent dangerous human interference with the climate; but no one knows what that level is. The United States has spent \$18 billion on climate research since 1990 -- three times as much as any other country, and more than Japan and all 15 nations of the EU combined.

Today, I make our investment in science even greater. My administration will establish the U.S. Climate Change Research Initiative to study areas of uncertainty and identify priority areas where investments can make a difference.

I'm directing my Secretary of Commerce, working with other agencies, to set priorities for additional investments in climate change research, review such investments, and to improve coordination amongst

federal agencies. We will fully fund high-priority areas for climate change science over the next five years. We'll also provide resources to build climate observation systems in developing countries and encourage other developed nations to match our American commitment.

And we propose a joint venture with the EU, Japan and others to develop state-of-the-art climate modeling that will help us better understand the causes and impacts of climate change. America's the leader in technology and innovation. We all believe technology offers great promise to significantly reduce emissions -- especially carbon capture, storage and sequestration technologies.

So we're creating the National Climate Change Technology Initiative to strengthen research at universities and national labs, to enhance partnerships in applied research, to develop improved technology for measuring and monitoring gross and net greenhouse gas emissions, and to fund demonstration projects for cutting-edge technologies, such as bioreactors and fuel cells.

Even with the best science, even with the best technology, we all know the United States cannot solve this global problem alone. We're building partnerships within the Western Hemisphere and with other like-minded countries. Last week, Secretary Powell signed a new CONCAUSA Declaration with the countries of Central America, calling for cooperative efforts on science research, monitoring and measuring of emissions, technology development, and investment in forest conservation.

We will work with the Inter-American Institute for Global Change Research and other institutions to better understand regional impacts of climate change. We will establish a partnership to monitor and mitigate emissions. And at home, I call on Congress to work with my administration on the initiatives to enhance conservation and energy efficiency outlined in my energy plan, to implement the increased use of renewables, natural gas and hydropower that are outlined in the plan, and to increase the generation of safe and clean nuclear power.

By increasing conservation and energy efficiency and aggressively using these clean energy technologies, we can reduce our greenhouse gas emissions by significant amounts in the coming years. We can make great progress in reducing emissions, and we will. Yet, even that isn't enough.

I've asked my advisors to consider approaches to reduce greenhouse gas emissions, including those that tap the power of markets, help realize the promise of technology and ensure the widest-possible global participation. As we analyze the possibilities, we will be guided by several basic principles. Our approach must be consistent with the long-term goal of stabilizing greenhouse gas concentrations in the atmosphere. Our actions should be measured as we learn more from science and build on it.

Our approach must be flexible to adjust to new information and take advantage of new technology. We must always act to ensure continued economic growth and prosperity for our citizens and for citizens throughout the world. We should pursue market-based incentives and spur technological innovation.

And, finally, our approach must be based on global participation, including that of developing countries whose net greenhouse gas emissions now exceed those in the developed countries.

I've asked Secretary Powell and Administrator Whitman to ensure they actively work with friends and allies to explore common approaches to climate change consistent with these principles. Each step we take will increase our knowledge. We will act, learn, and act again, adjusting our approaches as science advances and technology evolves.

Our administration will be creative. We're committed to protecting our environment and improving our economy, to acting at home and working in concert with the world. This is an administration that will make commitments we can keep, and keep the commitments that we make.

I look forward to continued discussions with our friends and allies about this important issue.

Thank you for coming.

END

11:20 A.M. EDT

PRIEDAS NR. 2

Prezidento Dž. W. Bušo kalba, 2002 04 16

Šaltinis: The White House. Office of the Press Secretary. Prieiga internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080416-6.html>

President Bush Discusses Climate Change

2:45 P.M. EDT

THE PRESIDENT: Thank you. Welcome. Thank you all for coming. I particularly want to thank members of my Cabinet for joining me here today in the Rose Garden.

Tomorrow represents -- representatives of the world's major economies will gather in Paris to discuss climate change. Here in Washington, the debate about climate change is intensifying. Today, I'll share some views on this important issue to advance discussions both at home and abroad.

Climate change involves complicated science and generates vigorous debate. Many are concerned about the effect of climate change on our environment. Many are concerned about the effect of climate change policies on our economy. I share these concerns, and I believe they can be sensibly reconciled.

Over the past seven years, my administration has taken a rational, balanced approach to these serious challenges. We believe we need to protect our environment. We believe we need to strengthen our energy security. We believe we need to grow our economy. And we believe the only way to achieve these goals is through continued advances in technology. So we've pursued a series of policies aimed at encouraging the rise of innovative as well as more cost-effective clean energy technologies that can help America and developing nations reduce greenhouse gases, reduce our dependence on oil, and keep our economies vibrant and strong for decades to come.

I have put our nation on a path to slow, stop, and eventually reverse the growth of our greenhouse gas emissions. In 2002, I announced our first step: to reduce America's greenhouse gas intensity by 18 percent through 2012. I'm pleased to say that we remain on track to meet this goal even as our economy has grown 17 percent.

As we take these steps here at home, we're also working internationally on a rational path to addressing global climate change. When I took office seven years ago, we faced a problem. A number of nations around the world were preparing to implement the flawed approach of Kyoto Protocol. In 1997, the United States Senate took a look at the Kyoto approach and passed a resolution opposing this approach by a 95 to nothing vote.

The Kyoto Protocol would have required the United States to drastically reduce greenhouse gas emissions. The impact of this agreement, however, would have been to limit our economic growth and to shift American jobs to other countries -- while allowing major developing nations to increase their emissions. Countries like China and India are experiencing rapid economic growth -- and that's good for their people and it's good for the world. This also means that they are emitting increasingly large quantities of greenhouse gases -- which has consequences for the entire global climate.

So the United States has launched -- and the G8 has embraced -- a new process that brings together the countries responsible for most of the world's emissions. We're working toward a climate agreement that includes the meaningful participation of every major economy -- and gives none a free ride.

In support of this process, and based on technology advances and strong new policy, it is now time for the U.S. to look beyond 2012 and to take the next step. We've shown that we can slow emissions growth. Today, I'm announcing a new national goal: to stop the growth of U.S. greenhouse gas emissions by 2025.

To reach this goal, we will pursue an economy-wide strategy that builds on the solid foundation that we have in place. As part of this strategy, we worked with Congress to pass energy legislation that specifies a new fuel economy standard of 35 miles per gallon by 2020, and requires fuel producers to supply at least 36 billion gallons of renewable fuel by 2022. This should provide an incentive for shifting to a new generation of fuels like cellulosic ethanol that will reduce concerns about food prices and the environment.

We also mandated new objectives for the coming decade to increase the efficiency of lighting and appliances. We're helping states achieve their goals for increasing renewable power and building code efficiency by sharing new technologies and providing tax incentives. We're working to implement a new international agreement that will accelerate cuts in potent HCFC emissions. Taken together, these landmark actions will prevent billions of metric tons of greenhouse gas emissions from entering the atmosphere.

These objectives are backed by a combination of new market-based regulations, new government incentives, and new funding for technology research. We've provided billions of dollars for next generation nuclear energy technologies. Along with the private sector, we've invested billions more to research, develop and commercially deploy renewable fuels, hydrogen fuel cells, advanced batteries, and other technologies to enable a new generation of vehicles and more reliable renewable power systems.

In 2009 alone, the government and the private sector plan to dedicate nearly a billion dollars to clean coal research and development. Our incentives for power production from wind and solar energy have

helped to more than quadruple its use. We have worked with Congress to make available more than \$40 billion in loan guarantees to support investments that will avoid, reduce, or sequester greenhouse gas emissions or air pollutants. And our farmers can now compete for substantial new conservation incentives to restore land and forests in ways that help cut greenhouse gases.

We're doing a lot to protect this environment. We've laid a solid foundation for further progress. But these measures -- while these measures will bring us a long way to achieving our new goal, we've got to do more in the power generation sector. To reach our 2025 goal, we'll need to more rapidly slow the growth of power sector greenhouse gas emissions so they peak within 10 to 15 years, and decline thereafter. By doing so, we'll reduce emission levels in the power sector well below where they were projected to be when we first announced our climate strategy in 2002.

There are a number of ways to achieve these reductions, but all responsible approaches depend on accelerating the development and deployment of new technologies.

As we approach this challenge, we face a growing problem here at home. Some courts are taking laws written more than 30 years ago -- to primarily address local and regional environmental effects -- and applying them to global climate change. The Clean Air Act, the Endangered Species Act, and the National Environmental Policy Act were never meant to regulate global climate. For example, under a Supreme Court decision last year, the Clean Air Act could be applied to regulate greenhouse gas emissions from vehicles. This would automatically trigger regulation under the Clean Air Act of greenhouse gases all across our economy -- leading to what Energy and Commerce Committee Chairman John Dingell last week called, "a glorious mess."

If these laws are stretched beyond their original intent, they could override the programs Congress just adopted, and force the government to regulate more than just power plant emissions. They could also force the government to regulate smaller users and producers of energy -- from schools and stores to hospitals and apartment buildings. This would make the federal government act like a local planning and zoning board, have crippling effects on our entire economy.

Decisions with such far-reaching impact should not be left to unelected regulators and judges. Such decisions should be opened -- debated openly; such decisions should be made by the elected representatives of the people they affect. The American people deserve an honest assessment of the costs, benefits and feasibility of any proposed solution.

This is the approach Congress properly took last year on mandatory policies that will reduce emissions from cars and trucks, and improve the efficiency of lighting and appliances. This year, Congress will soon be considering additional legislation that will affect global climate change. I believe that

Congressional debate should be guided by certain core principles and a clear appreciation that there is a wrong way and a right way to approach reducing greenhouse gas emissions. Bad legislation would impose tremendous costs on our economy and on American families without accomplishing the important climate change goals we share.

The wrong way is to raise taxes, duplicate mandates, or demand sudden and drastic emissions cuts that have no chance of being realized and every chance of hurting our economy. The right way is to set realistic goals for reducing emissions consistent with advances in technology, while increasing our energy security and ensuring our economy can continue to prosper and grow.

The wrong way is to sharply increase gasoline prices, home heating bills for American families and the cost of energy for American businesses.

The right way is to adopt policies that spur investment in the new technologies needed to reduce greenhouse gas emissions more cost-effectively in the longer term without placing unreasonable burdens on American consumers and workers in the short term.

The wrong way is to jeopardize our energy and economic security by abandoning nuclear power and our nation's huge reserves of coal. The right way is to promote more emission-free nuclear power and encourage the investments necessary to produce electricity from coal without releasing carbon into the air.

The wrong way is to unilaterally impose regulatory costs that put American businesses at a disadvantage with their competitors abroad -- which would simply drive American jobs overseas and increase emissions there. The right way is to ensure that all major economies are bound to take action and to work cooperatively with our partners for a fair and effective international climate agreement.

The wrong way is to threaten punitive tariffs and protectionist barriers, start a carbon-based global trade war, and to stifle the diffusion of new technologies. The right way is to work to make advanced technology affordable and available in the developing world -- by lowering trade barriers, creating a global free market for clean energy technologies, and enhancing international cooperation and technology investment.

We must all recognize that in the long run, new technologies are the key to addressing climate change. But in the short run, they can be more expensive. And that is why I believe part of any solution means reforming today's complicated mix of incentives to make the commercialization and use of new, lower emission technologies more competitive. Today we have different incentives for different technologies - - from nuclear power, to clean coal, to wind and solar energy. What we need to do is consolidate them into a single, expanded program with the following features.

First, the incentive should be carbon-weighted to make lower emission power sources less expensive relative to higher emissions sources -- and it should take into account our nation's energy security needs. Second, the incentive should be technology-neutral because the government should not be picking winners and losers in this emerging market.

Third, the incentive should be long-lasting. It should provide a positive and reliable market signal not only for the investment in a technology, but also for the investments in domestic manufacturing capacity and infrastructure that will help lower costs and scale up availability.

Even with strong new incentives, many new technologies face regulatory and political barriers. To pave the way for a new generation of nuclear power plants, we must provide greater certainty on issues from licensing to responsible management of spent fuel. The promise of carbon capture and storage depends on new pipelines and liability rules. Large-scale renewable energy installations are most likely to be built in sparsely populated areas -- which will require advanced, interstate transmission systems to deliver this power to major population centers. If we're serious about confronting climate change, then we have to be serious about addressing these obstacles.

If we fully implement our new strong laws, adhere to the principles that I've outlined, and adopt appropriate incentives, we will put America on an ambitious new track for greenhouse gas reductions. The growth in emissions will slow over the next decade, stop by 2025, and begin to reverse thereafter, so long as technology continues to advance.

Our new 2025 goal marks a major step forward in America's efforts to address climate change. Yet even if we reduced our own emissions to zero tomorrow, we would not make a meaningful dent in solving the problem without concerted action by all major economies. So in connection with the major economies process we launched, we're urging each country to develop its own national goals and plans to reduce greenhouse gas emissions.

Like many other countries, America's national plan will be a comprehensive blend of market incentives and regulations to reduce emissions by encouraging clean and efficient energy technologies. We're willing to include this plan in a binding international agreement, so long as our fellow major economies are prepared to include their plans in such an agreement. We recognize that different nations will design different strategies, with goals and policies that reflect their unique energy resources and economic circumstances. But we can only make progress if their plans will make a real difference as well.

The next step in the major economies process is a meeting this week in Paris -- and I want to thank my friend, President Sarkozy, for hosting it. There, representatives of all participating nations will lay the groundwork for a leaders' meeting in conjunction with the G8 summit in July. Our objective is to come

together on a common approach that will contribute to the negotiations under the U.N. Framework Convention of global climate once the Kyoto Protocol expires in 2012. This approach must be environmentally effective and economically sustainable.

To be effective, this approach will -- this approach will require commitments by all major economies to slow, stop, and eventually reverse the growth of greenhouse gas emissions. To be economically sustainable, this approach must foster the economic growth necessary to pay for investments in new technology and to raise living standards. We must help countries in the developing world gain access to the technologies, as well as financing that will enable them to take a lower carbon path to economic growth.

And then there will be the major economies leader meeting in July -- that's the one I'll be going to -- where we will seek agreement on a long-term global goal for emissions reductions, as well as an agreement on how national plans will be part of the post-2012 approach. We'll also seek to increase international cooperation among private firms and governments in key sectors such as power generation, auto manufacturing, renewable fuels, and aluminum and steel.

We will work toward the creation of an international clean technology fund that will help finance low-emissions energy projects in the developing world. We'll call on all nations to help spark a global clean energy revolution by agreeing immediately to eliminate trade barriers on clean energy goods and services.

The strategy I have laid out today shows faith in the ingenuity and enterprise of the American people -- and that's a resource that will never run out. I'm confident that with sensible and balanced policies from Washington, American innovators and entrepreneurs will pioneer a new generation of technology that improves our environment, strengthens our economy, and continues to amaze the world.

Thanks for coming. (Applause.)

END 3:03 P.M. EDT

PRIEDAS NR. 3

Prezidento B. Obamos kalba, 2015 11 30

Šaltinis: The White House. Office of the Press Secretary. Prieiga internetu: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080416-6.html>

Remarks by President Obama at the First Session of COP21

(Le Bourget Paris, France)

12:47 P.M. CET

PRESIDENT OBAMA: President Hollande, Mr. Secretary General, fellow leaders. We have come to Paris to show our resolve.

We offer our condolences to the people of France for the barbaric attacks on this beautiful city. We stand united in solidarity not only to deliver justice to the terrorist network responsible for those attacks but to protect our people and uphold the enduring values that keep us strong and keep us free. And we salute the people of Paris for insisting this crucial conference go on -- an act of defiance that proves nothing will deter us from building the future we want for our children. What greater rejection of those who would tear down our world than marshaling our best efforts to save it?

Nearly 200 nations have assembled here this week -- a declaration that for all the challenges we face, the growing threat of climate change could define the contours of this century more dramatically than any other. What should give us hope that this is a turning point, that this is the moment we finally determined we would save our planet, is the fact that our nations share a sense of urgency about this challenge and a growing realization that it is within our power to do something about it.

Our understanding of the ways human beings disrupt the climate advances by the day. Fourteen of the fifteen warmest years on record have occurred since the year 2000 -- and 2015 is on pace to be the warmest year of all. No nation -- large or small, wealthy or poor -- is immune to what this means.

This summer, I saw the effects of climate change firsthand in our northernmost state, Alaska, where the sea is already swallowing villages and eroding shorelines; where permafrost thaws and the tundra burns; where glaciers are melting at a pace unprecedented in modern times. And it was a preview of one possible future -- a glimpse of our children's fate if the climate keeps changing faster than our efforts to address it. Submerged countries. Abandoned cities. Fields that no longer grow. Political disruptions that trigger new conflict, and even more floods of desperate peoples seeking the sanctuary of nations not their own.

That future is not one of strong economies, nor is it one where fragile states can find their footing. That future is one that we have the power to change. Right here. Right now. But only if we rise to this moment. As one of America's governors has said, "We are the first generation to feel the impact of climate change, and the last generation that can do something about it."

I've come here personally, as the leader of the world's largest economy and the second-largest emitter, to say that the United States of America not only recognizes our role in creating this problem, we embrace our responsibility to do something about it.

Over the last seven years, we've made ambitious investments in clean energy, and ambitious reductions in our carbon emissions. We've multiplied wind power threefold, and solar power more than twentyfold, helping create parts of America where these clean power sources are finally cheaper than dirtier, conventional power. We've invested in energy efficiency in every way imaginable. We've said no to infrastructure that would pull high-carbon fossil fuels from the ground, and we've said yes to the first-ever set of national standards limiting the amount of carbon pollution our power plants can release into the sky.

The advances we've made have helped drive our economic output to all-time highs, and drive our carbon pollution to its lowest levels in nearly two decades.

But the good news is this is not an American trend alone. Last year, the global economy grew while global carbon emissions from burning fossil fuels stayed flat. And what this means can't be overstated. We have broken the old arguments for inaction. We have proved that strong economic growth and a safer environment no longer have to conflict with one another; they can work in concert with one another.

And that should give us hope. One of the enemies that we'll be fighting at this conference is cynicism, the notion we can't do anything about climate change. Our progress should give us hope during these two weeks -- hope that is rooted in collective action.

Earlier this month in Dubai, after years of delay, the world agreed to work together to cut the super-pollutants known as HFCs. That's progress. Already, prior to Paris, more than 180 countries representing nearly 95 percent of global emissions have put forward their own climate targets. That is progress. For our part, America is on track to reach the emissions targets that I set six years ago in Copenhagen -- we will reduce our carbon emissions in the range of 17 percent below 2005 levels by 2020. And that's why, last year, I set a new target: America will reduce our emissions 26 to 28 percent below 2005 levels within 10 years from now.

So our task here in Paris is to turn these achievements into an enduring framework for human progress -- not a stopgap solution, but a long-term strategy that gives the world confidence in a low-carbon future.

Here, in Paris, let's secure an agreement that builds in ambition, where progress paves the way for regularly updated targets -- targets that are not set for each of us but by each of us, taking into account the differences that each nation is facing.

Here in Paris, let's agree to a strong system of transparency that gives each of us the confidence that all of us are meeting our commitments. And let's make sure that the countries who don't yet have the full capacity to report on their targets receive the support that they need.

Here in Paris, let's reaffirm our commitment that resources will be there for countries willing to do their part to skip the dirty phase of development. And I recognize this will not be easy. It will take a commitment to innovation and the capital to continue driving down the cost of clean energy. And that's why, this afternoon, I'll join many of you to announce an historic joint effort to accelerate public and private clean energy innovation on a global scale.

Here in Paris, let's also make sure that these resources flow to the countries that need help preparing for the impacts of climate change that we can no longer avoid. We know the truth that many nations have contributed little to climate change but will be the first to feel its most destructive effects. For some, particularly island nations -- whose leaders I'll meet with tomorrow -- climate change is a threat to their very existence. And that's why today, in concert with other nations, America confirms our strong and ongoing commitment to the Least Developed Countries Fund. And tomorrow, we'll pledge new contributions to risk insurance initiatives that help vulnerable populations rebuild stronger after climate-related disasters.

And finally, here in Paris, let's show businesses and investors that the global economy is on a firm path towards a low-carbon future. If we put the right rules and incentives in place, we'll unleash the creative power of our best scientists and engineers and entrepreneurs to deploy clean energy technologies and the new jobs and new opportunities that they create all around the world. There are hundreds of billions of dollars ready to deploy to countries around the world if they get the signal that we mean business this time. Let's send that signal.

That's what we seek in these next two weeks. Not simply an agreement to roll back the pollution we put into our skies, but an agreement that helps us lift people from poverty without condemning the next generation to a planet that's beyond its capacity to repair. Here, in Paris, we can show the world what is possible when we come together, united in common effort and by a common purpose.

And let there be no doubt, the next generation is watching what we do. Just over a week ago, I was in Malaysia, where I held a town hall with young people, and the first question I received was from a young Indonesian woman. And it wasn't about terrorism, it wasn't about the economy, it wasn't about human rights. It was about climate change. And she asked whether I was optimistic about what we can achieve here in Paris, and what young people like her could do to help.

I want our actions to show her that we're listening. I want our actions to be big enough to draw on the talents of all our people -- men and women, rich and poor -- I want to show her passionate, idealistic young generation that we care about their future.

For I believe, in the words of Dr. Martin Luther King, Jr., that there is such a thing as being too late. And when it comes to climate change, that hour is almost upon us. But if we act here, if we act now, if we place our own short-term interests behind the air that our young people will breathe, and the food that they will eat, and the water that they will drink, and the hopes and dreams that sustain their lives, then we won't be too late for them.

And, my fellow leaders, accepting this challenge will not reward us with moments of victory that are clear or quick. Our progress will be measured differently -- in the suffering that is averted, and a planet that's preserved. And that's what's always made this so hard. Our generation may not even live to see the full realization of what we do here. But the knowledge that the next generation will be better off for what we do here -- can we imagine a more worthy reward than that? Passing that on to our children and our grandchildren, so that when they look back and they see what we did here in Paris, they can take pride in our achievement.

Let that be the common purpose here in Paris. A world that is worthy of our children. A world that is marked not by conflict, but by cooperation; and not by human suffering, but by human progress. A world that's safer, and more prosperous, and more secure, and more free than the one that we inherited.

Let's get to work. Thank you very much. (Applause.)

END

1:01 P.M. CET

PRIEDAS NR. 4

Prezidento B. Obamos kalba, 2016 10 05

Šaltinis: The White House. Office of the Press Secretary. Prieiga internetu:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/10/05/remarks-president-paris-agreement>

Remarks by the President on the Paris Agreement

3:30 P.M. EDT

THE PRESIDENT: Good afternoon, everybody. Today is a historic day in the fight to protect our planet for future generations.

Ten months ago, in Paris, I said before the world that we needed a strong global agreement to reduce carbon pollution and to set the world on a low-carbon course. The result was the Paris Agreement. Last month, the United States and China -- the world's two largest economies and largest emitters -- formally joined that agreement together. And today, the world has officially crossed the threshold for the Paris Agreement to take effect.

Today, the world meets the moment. And if we follow through on the commitments that this agreement embodies, history may well judge it as a turning point for our planet.

Of course, it took a long time to reach this day. One of the reasons I ran for this office was to make America a leader in this mission. And over the past eight years, we've done just that. In 2009, we salvaged a chaotic climate summit in Copenhagen, establishing the principle that all nations have a role to play in combating climate change. And at home, we led by example, with historic investments in growing industries like wind and solar that created a steady stream of new jobs. We set the first-ever nationwide standards to limit the amount of carbon pollution that power plants can dump into the air our children breathe. From the cars and trucks we drive to the homes and businesses in which we live and work, we've changed fundamentally the way we consume energy.

Now, keep in mind, the skeptics said these actions would kill jobs. And instead, we saw -- even as we were bringing down these carbon levels -- the longest streak of job creation in American history. We drove economic output to new highs. And we drove our carbon pollution to its lowest levels in two decades.

We continued to lead by example with our historic joint announcement with China two years ago, where we put forward even more ambitious climate targets. And that achievement encouraged dozens of other countries to set more ambitious climate targets of their own. And that, in turn, paved the way for our

success in Paris -- the idea that no nation, not even one as powerful as ours, can solve this challenge alone. All of us have to solve it together.

Now, the Paris Agreement alone will not solve the climate crisis. Even if we meet every target embodied in the agreement, we'll only get to part of where we need to go. But make no mistake, this agreement will help delay or avoid some of the worst consequences of climate change. It will help other nations ratchet down their dangerous carbon emissions over time, and set bolder targets as technology advances, all under a strong system of transparency that allows each nation to evaluate the progress of all other nations. And by sending a signal that this is going to be our future -- a clean energy future -- it opens up the floodgates for businesses, and scientists, and engineers to unleash high-tech, low-carbon investment and innovation at a scale that we've never seen before. So this gives us the best possible shot to save the one planet we've got.

I know diplomacy *can be [isn't always] easy, and progress on the world stage can sometimes be slow. But together, with steady persistent effort, with strong, principled, American leadership, with optimism and faith and hope, we're proving that it is possible.

And I want to embarrass my Senior Advisor, Brian Deese -- who is standing right over there -- because he worked tirelessly to make this deal possible. He, and John Kerry, Gina McCarthy at the EPA, everybody on their teams have done an extraordinary job to get us to this point -- and America should be as proud of them as I am of them.

I also want to thank the people of every nation that has moved quickly to bring the Paris Agreement into force. I encourage folks who have not yet submitted their documentation to enter into this agreement to do so as soon as possible. And in the coming days, let's help finish additional agreements to limit aviation emissions, to phase down dangerous use of hydrofluorocarbons -- all of which will help build a world that is safer, and more prosperous, and more secure, and more free than the one that was left for us.

That's our most important mission, to make sure our kids and our grandkids have at least as beautiful a planet, and hopefully more beautiful, than the one that we have. And today, I'm a little more confident that we can get the job done.

So thank you very much, everybody.

END

3:35 P.M. EDT

PRIEDAS NR. 5

Prezidento D. Trumpo kalba, 2017 06 01

Šaltinis: The White House. Office of the Press Secretary. Prieiga internetu:

<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-accord/>

Statement by President Trump on the Paris Climate Accord

3:32 P.M. EDT

THE PRESIDENT: Thank you very much. (Applause.) Thank you. I would like to begin by addressing the terrorist attack in Manila. We're closely monitoring the situation, and I will continue to give updates if anything happens during this period of time. But it is really very sad as to what's going on throughout the world with terror. Our thoughts and our prayers are with all of those affected.

Before we discuss the Paris Accord, I'd like to begin with an update on our tremendous — absolutely tremendous — economic progress since Election Day on November 8th. The economy is starting to come back, and very, very rapidly. We've added \$3.3 trillion in stock market value to our economy, and more than a million private sector jobs.

I have just returned from a trip overseas where we concluded nearly \$350 billion of military and economic development for the United States, creating hundreds of thousands of jobs. It was a very, very successful trip, believe me. (Applause.) Thank you. Thank you.

In my meetings at the G7, we have taken historic steps to demand fair and reciprocal trade that gives Americans a level playing field against other nations. We're also working very hard for peace in the Middle East, and perhaps even peace between the Israelis and the Palestinians. Our attacks on terrorism are greatly stepped up — and you see that, you see it all over — from the previous administration, including getting many other countries to make major contributions to the fight against terror. Big, big contributions are being made by countries that weren't doing so much in the form of contribution.

One by one, we are keeping the promises I made to the American people during my campaign for President — whether it's cutting job-killing regulations; appointing and confirming a tremendous Supreme Court justice; putting in place tough new ethics rules; achieving a record reduction in illegal immigration on our southern border; or bringing jobs, plants, and factories back into the United States at

numbers which no one until this point thought even possible. And believe me, we've just begun. The fruits of our labor will be seen very shortly even more so.

On these issues and so many more, we're following through on our commitments. And I don't want anything to get in our way. I am fighting every day for the great people of this country. Therefore, in order to fulfill my solemn duty to protect America and its citizens, the United States will withdraw from the Paris Climate Accord — (applause) — thank you, thank you — but begin negotiations to reenter either the Paris Accord or a really entirely new transaction on terms that are fair to the United States, its businesses, its workers, its people, its taxpayers. So we're getting out. But we will start to negotiate, and we will see if we can make a deal that's fair. And if we can, that's great. And if we can't, that's fine. (Applause.)

As President, I can put no other consideration before the wellbeing of American citizens. The Paris Climate Accord is simply the latest example of Washington entering into an agreement that disadvantages the United States to the exclusive benefit of other countries, leaving American workers — who I love — and taxpayers to absorb the cost in terms of lost jobs, lower wages, shuttered factories, and vastly diminished economic production.

Thus, as of today, the United States will cease all implementation of the non-binding Paris Accord and the draconian financial and economic burdens the agreement imposes on our country. This includes ending the implementation of the nationally determined contribution and, very importantly, the Green Climate Fund which is costing the United States a vast fortune.

Compliance with the terms of the Paris Accord and the onerous energy restrictions it has placed on the United States could cost America as much as 2.7 million lost jobs by 2025 according to the National Economic Research Associates. This includes 440,000 fewer manufacturing jobs — not what we need — believe me, this is not what we need — including automobile jobs, and the further decimation of vital American industries on which countless communities rely. They rely for so much, and we would be giving them so little.

According to this same study, by 2040, compliance with the commitments put into place by the previous administration would cut production for the following sectors: paper down 12 percent; cement down 23 percent; iron and steel down 38 percent; coal — and I happen to love the coal miners — down 86 percent; natural gas down 31 percent. The cost to the economy at this time would be close to \$3 trillion in lost GDP and 6.5 million industrial jobs, while households would have \$7,000 less income and, in many cases, much worse than that.

Not only does this deal subject our citizens to harsh economic restrictions, it fails to live up to our environmental ideals. As someone who cares deeply about the environment, which I do, I cannot in good conscience support a deal that punishes the United States — which is what it does — the world's leader in environmental protection, while imposing no meaningful obligations on the world's leading polluters. For example, under the agreement, China will be able to increase these emissions by a staggering number of years — 13. They can do whatever they want for 13 years. Not us. India makes its participation contingent on receiving billions and billions and billions of dollars in foreign aid from developed countries. There are many other examples. But the bottom line is that the Paris Accord is very unfair, at the highest level, to the United States.

Further, while the current agreement effectively blocks the development of clean coal in America — which it does, and the mines are starting to open up. We're having a big opening in two weeks. Pennsylvania, Ohio, West Virginia, so many places. A big opening of a brand-new mine. It's unheard of. For many, many years, that hasn't happened. They asked me if I'd go. I'm going to try.

China will be allowed to build hundreds of additional coal plants. So we can't build the plants, but they can, according to this agreement. India will be allowed to double its coal production by 2020. Think of it: India can double their coal production. We're supposed to get rid of ours. Even Europe is allowed to continue construction of coal plants.

In short, the agreement doesn't eliminate coal jobs, it just transfers those jobs out of America and the United States, and ships them to foreign countries.

This agreement is less about the climate and more about other countries gaining a financial advantage over the United States. The rest of the world applauded when we signed the Paris Agreement — they went wild; they were so happy — for the simple reason that it put our country, the United States of America, which we all love, at a very, very big economic disadvantage. A cynic would say the obvious reason for economic competitors and their wish to see us remain in the agreement is so that we continue to suffer this self-inflicted major economic wound. We would find it very hard to compete with other countries from other parts of the world.

We have among the most abundant energy reserves on the planet, sufficient to lift millions of America's poorest workers out of poverty. Yet, under this agreement, we are effectively putting these reserves under lock and key, taking away the great wealth of our nation — it's great wealth, it's phenomenal wealth; not so long ago, we had no idea we had such wealth — and leaving millions and millions of families trapped in poverty and joblessness.

The agreement is a massive redistribution of United States wealth to other countries. At 1 percent growth, renewable sources of energy can meet some of our domestic demand, but at 3 or 4 percent growth, which I expect, we need all forms of available American energy, or our country — (applause) — will be at grave risk of brownouts and blackouts, our businesses will come to a halt in many cases, and the American family will suffer the consequences in the form of lost jobs and a very diminished quality of life.

Even if the Paris Agreement were implemented in full, with total compliance from all nations, it is estimated it would only produce a two-tenths of one degree — think of that; this much — Celsius reduction in global temperature by the year 2100. Tiny, tiny amount. In fact, 14 days of carbon emissions from China alone would wipe out the gains from America — and this is an incredible statistic — would totally wipe out the gains from America’s expected reductions in the year 2030, after we have had to spend billions and billions of dollars, lost jobs, closed factories, and suffered much higher energy costs for our businesses and for our homes.

As the Wall Street Journal wrote this morning: “The reality is that withdrawing is in America’s economic interest and won’t matter much to the climate.” The United States, under the Trump administration, will continue to be the cleanest and most environmentally friendly country on Earth. We’ll be the cleanest. We’re going to have the cleanest air. We’re going to have the cleanest water. We will be environmentally friendly, but we’re not going to put our businesses out of work and we’re not going to lose our jobs. We’re going to grow; we’re going to grow rapidly. (Applause.)

And I think you just read — it just came out minutes ago, the small business report — small businesses as of just now are booming, hiring people. One of the best reports they’ve seen in many years.

I’m willing to immediately work with Democratic leaders to either negotiate our way back into Paris, under the terms that are fair to the United States and its workers, or to negotiate a new deal that protects our country and its taxpayers. (Applause.)

So if the obstructionists want to get together with me, let’s make them non-obstructionists. We will all sit down, and we will get back into the deal. And we’ll make it good, and we won’t be closing up our factories, and we won’t be losing our jobs. And we’ll sit down with the Democrats and all of the people that represent either the Paris Accord or something that we can do that’s much better than the Paris Accord. And I think the people of our country will be thrilled, and I think then the people of the world will be thrilled. But until we do that, we’re out of the agreement.

I will work to ensure that America remains the world's leader on environmental issues, but under a framework that is fair and where the burdens and responsibilities are equally shared among the many nations all around the world.

No responsible leader can put the workers — and the people — of their country at this debilitating and tremendous disadvantage. The fact that the Paris deal hamstring the United States, while empowering some of the world's top polluting countries, should dispel any doubt as to the real reason why foreign lobbyists wish to keep our magnificent country tied up and bound down by this agreement: It's to give their country an economic edge over the United States. That's not going to happen while I'm President. I'm sorry. (Applause.)

My job as President is to do everything within my power to give America a level playing field and to create the economic, regulatory and tax structures that make America the most prosperous and productive country on Earth, and with the highest standard of living and the highest standard of environmental protection.

Our tax bill is moving along in Congress, and I believe it's doing very well. I think a lot of people will be very pleasantly surprised. The Republicans are working very, very hard. We'd love to have support from the Democrats, but we may have to go it alone. But it's going very well.

The Paris Agreement handicaps the United States economy in order to win praise from the very foreign capitals and global activists that have long sought to gain wealth at our country's expense. They don't put America first. I do, and I always will. (Applause.)

The same nations asking us to stay in the agreement are the countries that have collectively cost America trillions of dollars through tough trade practices and, in many cases, lax contributions to our critical military alliance. You see what's happening. It's pretty obvious to those that want to keep an open mind. At what point does America get demeaned? At what point do they start laughing at us as a country? We want fair treatment for its citizens, and we want fair treatment for our taxpayers. We don't want other leaders and other countries laughing at us anymore. And they won't be. They won't be.

I was elected to represent the citizens of Pittsburgh, not Paris. (Applause.) I promised I would exit or renegotiate any deal which fails to serve America's interests. Many trade deals will soon be under renegotiation. Very rarely do we have a deal that works for this country, but they'll soon be under renegotiation. The process has begun from day one. But now we're down to business.

Beyond the severe energy restrictions inflicted by the Paris Accord, it includes yet another scheme to redistribute wealth out of the United States through the so-called Green Climate Fund — nice name — which calls for developed countries to send \$100 billion to developing countries all on top of America's

existing and massive foreign aid payments. So we're going to be paying billions and billions and billions of dollars, and we're already way ahead of anybody else. Many of the other countries haven't spent anything, and many of them will never pay one dime.

The Green Fund would likely obligate the United States to commit potentially tens of billions of dollars of which the United States has already handed over \$1 billion — nobody else is even close; most of them haven't even paid anything — including funds raided out of America's budget for the war against terrorism. That's where they came. Believe me, they didn't come from me. They came just before I came into office. Not good. And not good the way they took the money.

In 2015, the United Nation's departing top climate officials reportedly described the \$100 billion per year as "peanuts," and stated that "the \$100 billion is the tail that wags the dog." In 2015, the Green Climate Fund's executive director reportedly stated that estimated funding needed would increase to \$450 billion per year after 2020. And nobody even knows where the money is going to. Nobody has been able to say, where is it going to?

Of course, the world's top polluters have no affirmative obligations under the Green Fund, which we terminated. America is \$20 trillion in debt. Cash-strapped cities cannot hire enough police officers or fix vital infrastructure. Millions of our citizens are out of work. And yet, under the Paris Accord, billions of dollars that ought to be invested right here in America will be sent to the very countries that have taken our factories and our jobs away from us. So think of that.

There are serious legal and constitutional issues as well. Foreign leaders in Europe, Asia, and across the world should not have more to say with respect to the U.S. economy than our own citizens and their elected representatives. Thus, our withdrawal from the agreement represents a reassertion of America's sovereignty. (Applause.) Our Constitution is unique among all the nations of the world, and it is my highest obligation and greatest honor to protect it. And I will.

Staying in the agreement could also pose serious obstacles for the United States as we begin the process of unlocking the restrictions on America's abundant energy reserves, which we have started very strongly. It would once have been unthinkable that an international agreement could prevent the United States from conducting its own domestic economic affairs, but this is the new reality we face if we do not leave the agreement or if we do not negotiate a far better deal.

The risks grow as historically these agreements only tend to become more and more ambitious over time. In other words, the Paris framework is a starting point — as bad as it is — not an end point. And exiting the agreement protects the United States from future intrusions on the United States' sovereignty and massive future legal liability. Believe me, we have massive legal liability if we stay in.

As President, I have one obligation, and that obligation is to the American people. The Paris Accord would undermine our economy, hamstring our workers, weaken our sovereignty, impose unacceptable legal risks, and put us at a permanent disadvantage to the other countries of the world. It is time to exit the Paris Accord — (applause) — and time to pursue a new deal that protects the environment, our companies, our citizens, and our country.

It is time to put Youngstown, Ohio, Detroit, Michigan, and Pittsburgh, Pennsylvania — along with many, many other locations within our great country — before Paris, France. It is time to make America great again. (Applause.) Thank you. Thank you. Thank you very much.

Thank you very much. Very important. I'd like to ask Scott Pruitt, who most of you know and respect, as I do, just to say a few words.

Scott, please. (Applause.)

ADMINISTRATOR PRUITT: Thank you, Mr. President. Your decision today to exit the Paris Accord reflects your unflinching commitment to put America first.

And by exiting, you're fulfilling yet one more campaign promise to the American people. Please know that I am thankful for your fortitude, your courage, and your steadfastness as you serve and lead our country.

America finally has a leader who answers only to the people — not to the special interests who have had their way for way too long. In everything you do, Mr. President, you're fighting for the forgotten men and women across this country. You're a champion for the hardworking citizens all across this land who just want a government that listens to them and represents their interest.

You have promised to put America First in all that you do, and you've done that in any number of ways — from trade, to national security, to protecting our border, to rightsizing Washington, D.C. And today you've put America first with regard to international agreements and the environment.

This is an historic restoration of American economic independence — one that will benefit the working class, the working poor, and working people of all stripes. With this action, you have declared that the people are rulers of this country once again. And it should be noted that we as a nation do it better than anyone in the world in striking the balance between growing our economy, growing jobs while also being a good steward of our environment.

We owe no apologies to other nations for our environmental stewardship. After all, before the Paris Accord was ever signed, America had reduced its CO2 footprint to levels from the early 1990s. In fact, between the years 2000 and 2014, the United States reduced its carbon emissions by 18-plus percent.

And this was accomplished not through government mandate, but accomplished through innovation and technology of the American private sector.

For that reason, Mr. President, you have corrected a view that was paramount in Paris that somehow the United States should penalize its own economy, be apologetic, lead with our chin, while the rest of world does little. Other nations talk a good game; we lead with action — not words. (Applause.)

Our efforts, Mr. President, as you know, should be on exporting our technology, our innovation to nations who seek to reduce their CO2 footprint to learn from us. That should be our focus versus agreeing to unachievable targets that harm our economy and the American people.

Mr. President, it takes courage, it takes commitment to say no to the plaudits of men while doing what's right by the American people. You have that courage, and the American people can take comfort because you have their backs.

Thank you, Mr. President.

END

4:03 P.M. EDT